

A

sopronyi magyar kir.

állami főreáliskola

3-ik évi

É R T E S I T Ő J E

1877/78.

Közli :

Salamin Leo,

kir. igazgató.

Soprony.

Nyomatott Reichard és Litfassnál.

1878.

Tartalom.

	lap.
I. Ilosvai Péter és Arany János, Moller Ede tanártól	1
II. Deák Ferenc emlékezete, Ujvári Béla tanártól	27
III. Az 1877/78 évi tanterv	32
IV. A tanári kar és működésének kimutatása	44
V. Adatok a tanoda történetéhez	46
1. Jelentés a lefolyt évről	46
2. Tanácskozmányok	48
3. Oktatás és fegyelem	49
4. A tanári testület irodalmi és közművelődési működése	51
5. Jótékonyági rovat	52
6. Tanszergyűjtemények szaporítása	55
7. Felsőbb nevezetesebb rendeletek	63
8. Az önképzőkör, az ének-, és zenekör	65
9. Közlemények a vegytani laboratóriumból	68
10. Érettségi vizsgálat	69
VI. Ipariskola	70
VII. Az ifjúság érdemsorozata az 1877/78. tanév végén	70
VIII. Statistikai táblázatok	81
IX. A jövő tanév kezdetéről	83

I.

Ilosvai Péter és Arany János.*)

Hogy a nép mesélni szeret, azt mindegyikünk tudja, ha mástól nem dajkáinktól, cselédünktől, kit ugrándozva, rimánkodva fogtunk körül, hogy este a mikor a papa. mama ránk csókolta a jó éjt s a maguk szobájába vonultak, folytassa azt a gyönyörű szép mesét, amelyet tegnap kezdett elmondani vagy újat kezdjen, mely szebb legyen az előbbinél.

Csönd lett, semmisem moccan már. Szobánk koromsötétségű, a világot elfűjtük, mert gyertyánál vagy lámpánál nem tudjuk a hallott dolgokat oly káprázatos képekké festeni mint abban az áthatlan, de tátongó űrben, melybe a szemünk mered és melyben élénken látjuk mint iramlík a boszorkányok serege a sz. Gellért hegyére, mint küzdenek egymással a rettenetes erejű óriások egymással. Szintén halljuk a kardok pöngését, látjuk a szemek szikrázását, megbor zadunk a vér patakozó csorgásától. Már rettegünk is, fejünkre húzzuk a donyhát s csak még jobban, rémítőbben űzik a viaskodást azok a szörnyű alakok, melyeknek lába vagy keze újra megnő, fejük két-három anyyira is megszaporodik, marcona tekintetök folyton dühödtébb lesz; de azért egy mukkot sem szólunk, ajkunk meg se rándul, hogy csak valamikép meg ne zavarjuk a cseléd mesélő kedvét, kinek dongó hangja abban a zümmögő süketségben egyformán, kísértetiesen tova mormol. — Hát a tündérfiak, tündérlányok, királyfiak, királylányok! Hogy reszket bele szívünk attól a bűtből, bájtól, midőn a dajka szava el vezet bennünket ezüst tavú, arany gyümölcsű, égies illatú kertbe, a hol az ezüst-arany halacs kák fürgén, csintalanul lubic kolnak s kedves kis szemökkel ránk mosolyognak. Meg se ijednek, mintha ismerőseik volnánk s kíváncsi nézésökkel azt kérdenék, hol tudtunk oly soká elmaradni, merre jártunk, nem felejtettük-e még el őket? Aztán elsurranak, el evickélnek s pajzán ide-oda szökelésükkel gyönyörködtetnek. A fák csillogó gyümölcsükkel, — mely arany-ezüst selyemszállá eresztett himporát le függeszti, — felénk bólingatnak s hűvös árnyékukba hívogatnak. A legtarkább színű virágok sokasága úgy integet felénk, mintha mindegyikök külön-külön kínálgatná feslő keblének illatát. A nap fénye birkózni látszik az ő színök élénkségével és sugarai csak úgy egyesülhetnek vele, ha őket megcsókolja előbb s kicsalván szerelmöket vakító csillámmal meghinti. Itt nem száguld a vihar, lágy szellő lengedez a lombok közt, melyek puha ringása az aeolhárfa zenéjéhez hasonló hangokat zeng s varázsteli kíséretét alkotja a ragyogó színű madárkák csicssergésének. Egyszer csak össze szaladnak a halacs kák, összedugják fejcskéiket, elhallgat a szellő dala, elnémúlnak a madar kák. A kert arany rácsú ajtaja hirtelen pattanással föltárul s be lép egy angyalszépségű leányka. Haja kígyózó hullámokban reng vállain s játszi für-

*) Ez egy része ily című dolgozatomnak, mely külön meg fog jelenni.

tökkel dévajkodik homlokán; öltözkét sugarakból szőtték s pici lába úgy lépeget, mintha földet se érne. Szeme körülfutja a kertet, a tóhoz közelít. A halacsák félénken kuksolnak, de a lányka bátorító köszöntésére mintegy villanyos ütésre szerte bomlanak, fel-fel ütik fejüket s vígságukban fúrge farkukkal egymást frecsentik. A madarak is fölocsúdnak ámúltukból, a szellő is meg rezdül s minden megint oly vidáman van, mint előbb, sőt a kert királynőjének jelenléte még jobban fölcsiklandja a jó kedvet. — S mi mind ezt látjuk, élvezzük. A borzalmas tüneményeket fölvalták a kimondhatatlan kellemű tündér jelenségek. Már nem irtózunk az éj sötétségétől, hisz a sötétség elmállott a legvarázsosb fénybe, a melybe oda rajzoljuk azokat a lehetszerű alakokat s kéjesen remegünk, hogy valami durva recsenés föl ne riaszson ábrándozásunkból. — A dajka már rég bóbiskál, de azért még mindig csönög hangja fülünkben, magunk is már jó ideje alszunk, de azért még mindig csodáljuk képzeletünk varázslatait.

A fonókban, ott járja csak a mese, a monda! A rokka pörgése, az orsó perdülése közben szakadatlanul foly felváltva az ajkakra a mesék hosszú sora, a danák változatos végtelen láncolata. A leányok kifogyhatlan emlékezete beszédes szájoknak szüntelen szolgál új meg új táplálékkal, ki nem apadó daloló kedvök újra meg újra friss nótára kezd.

Bármily csöndes is a falu élete, szűk körében mégis csak akad mindig valami, amit népe érdemesnek tart az elmondásra. Aztán az egyféle anyagot is hányféleképen lehet felfogni, magyaráztatni, elmondogatni. Nem is éri be a történetnek egyszerű hallásával, okoskodik rajta, kikerekíti, megtoldja, míg végre azon veszi magát észre, hogy hát nem is olyan közönséges dolog az, a mit el szabadna felejtetni. És nemcsak a maga falujának eseményei iránt érdeklődik. A szomszédos helységek közel érintkezésben vannak egymással s a mi az egyikben megesik, okvetlenül megviszik a másikba, megtudják a harmadikban s így annyira terjed ugyanaz az eset, persze a sokszoros elbeszélés kövekeztében számtalan közbeszúrással, megtoldással, hogy végre oly ponton állapodik meg, a hol keletkező helyét még hírből sem ismerik.

A nép leginkább a képzelmet, érzelmet izgató esetek elmondását kedveli. Gondoljunk magunkra, gyermekkorunkra. Szívesen hallgattuk-e a rendes eszközökkel, természetes módon végbe ment történeteket? Nem kívántuk-e legalább azt, hogy a mese hőse erejének túlfeszítésével, vakmerő vállalkozásokkal érje el célját, ha már a tündeséget, csodálatost sajnosan nélkülözünk is kellett? Pedig a nép nem más megnőtt gyermeknél. A száraz, egyszerű tényről hidegen elfordul. Neki egyéb kell a köznapi valónál, a szokottól elütőt óhajt, rendkívülit kíván s tesz is róla, hogy aként legyen. Különben ennek oka másonnan is ered: a nép együgyű természetén alapul.

A tettnek mindig külvilági vagy lelki előzménye van, a mely vagy nyitabb vagy rejtettebb összefüggésben áll vele. Az, a nép közönséges fiának nem igen szokott tudomására esni, vagy ha mégis, nem törődik vele, készakarva mellőzi, mert másként kutatnia kellene, mi módon következik az esemény az előzményből. Az ilyes fürkésző gondolkodásoktól idegenkedik s inkább a helyét, az idejét is agyon hallgatja a történet dolognak s azon kezdi, hogy: „hol volt, hol nem volt.” Vagy ha helyhez köti is, olyan tárgyat szemel ki, mely csodás kellekkel bírva, e sajátságánál fogva már előre megjelenti az eset bonyolult voltát s fölmenti minden hosszabb bevezetéstől. Innen a sok bűvös forrás, liget, erdő, hegy, a melyek egy-egy mesének, mondának kiinduló pontjai. Az esemény folyamában szintén nem egyszer

nehézségre bukkan, a midőn a jellem és esemény szorosb egybevalóságot mutat; de hát mire való a boszorkány, a sárkány, az óriás és törpe, a táltos ló, a jó, ha nem arra, hogy a nép kronikásának segítségére legyenek? Bizony arra valók azok, hogy a mese szálaít felbonthatlanul összefűzzék, a mi egyébként a mese mondó ügyességén múlik. Nincs is ennek fogyatékán. A nép azonban nemcsak a maga körében fölmerülő tényekre szorítkozik, visszhangra lel benne mindaz, a mi őt közelebbről érdekli, érezhetőbben meghatja, szívéhez, képzelméhez szól.

A nép a nemzet támasza s a nemzeti ügy egyszersmind a nép ügye is. Nem meglepő tehát, ha a nép az országos dolgokra figyel, sajátjává teszi, az ize szerint való alakban kifejezést ad nekik. Legjobban megilletik a harcias, hősi tettek és végrehajtóik a vitézek, bármily osztályból származzanak. A királyi, vezéri hős csak oly fontos neki mint a közvitéz, ha bámulatos tettet vitt véghez, sőt e mellett azt meg sem említi, ha ez vitézségben, bátorságban, erőben elhagyja, felülmúlja. Oda állítja a sereg élére, mintha ő volna ura, vezetője. A nép a történeti alakokat szóhagyományból ismeri s jobbra a tetteket nyomban követő hírekből készít magának róluk egységes képet, melyet saját szerű gondolkozásmódjával színez ki. Sz. Lászlót, Hunyadi Jánost, Kinizsi Pált, Szilágyi Mihályt, Mátyás királyt mind a maga felfogásában jeleníti meg; elég volt neki szórványos közlésekből működésükről hallania, hogy egy-egy mondában teljes alakjukat szemléltesse.

A nép külsőségeken kap, kegyeltjei szálasok, termetesek, de karcsuak, deliek; a szépség egyik elengedhetlen tulajdonságuk. Szikár, vézna vagy csak gyöngébb testalkatu hőst nem tud képzelni s furcsának találja, ámbár nem ritkán leleményes fufangossággal pótolja a külső fogyatkozást, a mi azonban még nem vet véget a furcsaságnak, minthogy a cseles, fortélyos legény épen e tulajdonnál fogva a legellenkezőbb viszonyokba kerül, melyekben az elszántság vagy erő hiánya és a fondorlat kényszerűsége derítő viszásságot kelt. A testi derekasság a népre nézve a legajánlatosb sajátosság. Az erős, edzett férfiú adott alkalomkor mindig számot tarthat a nép pártfogására s a mint bizonyítékát szolgáltatja ereje bárminémű érvényesítésének, biztos lehet benne, hogy a nép fölkarolja, csak ellene ne forduljon.

Minden falunak megvan a maga hőse, a kiról a vének dicsérőleg szólnak, a legények tisztelőleg nyilatkoznak, a lányok szívdobogva rebesgetnek. Délceg testalkata, duzzadó izmai, hegyke magatartása biztosítja neki a tekintélyt, melylyel irányában viselkednek. Ő a bírása az összetűzött vagy épen megverekedett legényeknek, kiket ha szóval nem csitíthat, közéjük vág és akkor meghunyászkodnak, — rá förmedni sehogy sem mernének. Hogy a falu szája teli van az ilyen nagyra termett hősével, bizonyítgatnunk fölösleges. Minden szava, minden tette, minden csínja közszájon forog. Alig van nap, hogy ne emlegetnék. Menjen aztán világgá, kapja föl a hír harangja s nincs a falunak embere, gyereke, a ki magasztalólag ki ne dicsérné. Már távozásakor járta a sok jóslás, jövendölés, előremondás, milyen „fene gyerek“, „legény a talpán“ válik belőle a nagy világban; mindenkit csodálatra fog ragadni s most az erre szállott hír jóval túlozva oly magasra emeli a falu hősét, hogy a nép csak ámulva-bámulva beszél róla s már el sem hiszi, hogy a maga köréből csuporodott olyannyira. Az érkezett s álmélkodva fogadott értesülések még inkább sarkalják a képzeletet s a mende-monda annyira megsaporodik, szövődik, kikerekül, hogy idő folytán teljes történetre ébredünk.

Toldi Miklós is ilyen falu hőse lehetett. Olyan munkát végzett mint akármelyik parasztleány, csak hogy nem volt hozzá fogható gyerek, a ki malomköveket emelgetett volna, a ki úgy kinyújtá a nyomó rudat, hogy a karja meg se hajlott. Igaz, hogy nemes embernek volt fia, de a foglalkozás, az életmód le vonta őt a nép közé. Társai a béresek valának s ha a falu tulajdonképi népe között nem is forgódik vala, a mi alig hihető, mégis csak a nép volt tanuja ereje szörnyű voltának s csakis ez érdeklődék iránta, ez tevé szóbeszéddé. Tehát már otthon a ritka jelenségek közé tartozék s mint-hogy termete, ereje, elszántsága képezte okát a csodálatnak, melylyel feléje néztek, róla szólottak, természetes, hogy szülőhelyének otthagytá után egyedül e tulajdonok lehettek azok, melyek kóborlásában, kalandjaiban a főszerepet játszák vala. A falu népe ugyan nem leshette meg közelről mit művelt vándorutjában, de azért nem látta híját a hirmondónak, a ki kandi ujságvágyát föléleszsze. A ház népe, a béresek, szolgák nem mulasztának el egyetlen egy alkalmat sem, hogy „kisebb gazdájok” sorsáról egyet-mást nagyításképen el ne regéljenek s ez elég arra, hogy a nép a hallottat tovább űzze-fűzze, csinos kis mondává penderítse, mely szájról-szájra jár, faluról-falura terjed s egész vidékeket meghódít. Akad aztán egyén, kinek a monda megtetszik s ki sajnálja nyomtalan elveszését.

Kétségbe vonhatlan, hogy a legtetszetősb s fontos, emlékezetes tárgyú mondák is csonkulnak, rövidülnek s végkép eltűnnek. A nép csakugy felejt mint az egyes s minél jobban távolodik a monda keletkező idejétől, annál többet ejt el belőle, míg végre csupán töredezett maradványokat emleget s nem ritkán az egyes mondahősöknek csak nevét tartja meg. Mért féltjük legujabban annyira a népdalokat, mért gyűjtjük oly sietősen a nép életének legcsekélyebb mozzanataira vonatkozó adatokat, népies szólásokat? Mert a tapasztalás állításunkat erősíti s mert vannak nemzetek, melyek elhanyagolván népköltészetöket, ilyeninel nem dicsekedhetnek. A Toldi mondából a következő népi töredékhagyomány maradt ránk:

Hires Toldi Miklós erős vitéz vala,

Budán egy kapuban függ még vas oldala.

sem több sem kevesebb, mivel az, a mi talán jelenleg még Nográdmegyében belőle ismeretes, nem egyéb alakatlan, szakadozott mondamaradéknál s így köszönettel tartozunk Ilosvai Péternek, ki már a maga korában is foszladozott Toldi mondát úgy a hogy megörökíté.

Ilosvai Selymes Péter születése helyéről, idejéről semmit sem tudunk. Ő róla magáról is csak azt, hogy 1564. Szatmárt s később valószínűleg mint iskolamester vagy jegyző Kusalykőben, a Szilágyság egy falujában éldegélt; tehát a nép körében, a hol alkalma nyílhatott a Toldi mondával, ha nem is épen megismerkedni, de róla talán mégis bővebb részleteket hallania. Megfordult ő bizonyosan más helyütt is s aligha fogott elébb a Toldi monda megírásába, míg a kellő adatokat meg nem szerzé; a mit az is látszik bizonyítani, hogy azt csak 1574. írta és nyomatta, mielőtt már többféle munkát adott ki.

Ilosvai Toldi Miklós születése évét 1320-ba teszi. Tehát két század választá el őt a monda virágzó idejétől, a minek hátrányosságát átlátni igen könnyű, mert a mily arányban bővül a monda megszülemlésekor, oly arányban fogy vénülésekor. Amott az emlékezet frisesége, emitt a hagyomány, az átszármazás bágyadozása működik közre. Ivadékról ivadékra más meg más része kopik a mese anyagának. Eleinte csak közönségesb, kevésbbé érdekes pontjai vesznek ki, a mi már meglazítja az összefüggést, a mese

szervezetét és sietteti teljes széthullását, úgy hogy végre csupán a nevezetesb, mulattatóbb vagy csodálatgerjesztő mozzanatok tengenek tovább. S azt hiszem, nem csalatkozunk, ha Toldi mondáját ily állapotban gondoljuk Ilosvai korában, a mit a szerkezet toldozottsága is látszik bizonyítani. Ilosvai Toldit meséből mondából ismerte s ennélfogva a hagyományokat kelle összegyűjtenie, hogy a már neki indult feledéstől megóvja.

1. Mostan emlékezem az elmúlt időkről,
Az elmúlt időkben jó Toldi Miklósról,
Ő nagy erejéről, jó vitézségéről,
Csuda, hogy mindeddig sem emlékeztünk erről.
2. Az örök istennek nagy sok ajándéka,
Melylyel mindez világ körös környül rakva,
Az erősség sem utolsó ajándéka,
Melylyel Toldi Miklóst régen ő megáldotta.
3. Gyakran gondolkodtam ezen én magamban,
Keveset olvasok róla krónikában,
Maga méltó volna, irni azt is abban,*)
Az énekszerzők is feledkeztek dolgokban.
4. No azért dolgait szép renddel megértük,
Isten ajándékát benne megtekintsük,
A jó vitézeknek például jelentsük,
A félelmeseket ezzel megbátorítsuk.

Senki sem jegyezte föl írásban Toldi tetteit, noha ereje, vitézsége, istennek ajándéka, a mi azon kornak vallási szelleméből folyó magyarázat s talán mentegetődzés, mintha az erőnek, vitézségnek magában való bemutatása az erkölcsbe ütköznék s ördöngösségnek be válnék, ha meg nem szentesítjük a vallás vagy isten tekintélyével; különben a nép nagyon hajlandó, ha nem is épen a gonosz szellemnek, de minden esetre természet fölötti, nem rendes hatalomnak beszámítani a rendkívüli értelmi vagy testi erőt. Egyébiránt Ilosvai példaképen is fölakarja tüntetni Toldiját, hogy rajta a vitézek okuljanak, a félősek bátorságot merítsenek. Azon kornak vitézekre volt szüksége, a gyávákat nem használhatta s így Toldi egyéni tulajdonain kívül a kor irányából fejté ki a monda időszerűségét s írásba foglalásának okadatoltságát.

5. Irtak akkor ezer háromszáz és húszban,
Toldi Miklós hogy születék Nagyfaluban,
Velencei Károl vala királtságban,
Erős vastag gyermek Toldi kicsiny korában.
6. Fiát Toldi Lőrinc fölnevelte vala,
A öregbik fia jó Toldi György vala,
Károl udvarában György ám fel nőtt vala,
Károl fiát e Toldi György szolgálta vala.
7. Idő telvén, Toldi György megházasodék,
Toldi húsz esztendő s vala, hogy ez esék.
A jó Károl király világból kimulék,
Akkor Magyarország siralomba hozaték.

*) Hogy róla is írjunk abban.

8. Károl fiát, Lajost királylyá választák,
 Urak a királynak nagy hiven szolgálnak,
 Lacfi András neve a nádor ispánnak,
 Nagy urak Budában a királynak szolgálnak.

Nem egyéb tájékoztatásnál, mely be akar helyezni a Toldiak korába s tudatni velünk, mily viszony létezik a két testvér között. Okát, a mi bizonyosan az első szülöttség, hogy mért került György a királyi udvarba s mért fogták otthon Miklóst, nem mondja meg. Különben ez a vázlatos odavetés s az, hogy Miklós Károl uralkodásakor erős vastag gyermek volt, kapkodás szülte ügyetlenkedés.

9. Otthon Toldi Miklós lakik az anyjával,
 Lát minden dologhoz a béres szolgákkal,
 Hatalmas erejét nézik nagy csudával,
 Nagy malomköveket emel fel karjaival.

Lehetetlen, hogy a nép beérte e csip-csuppal siheder korából. Vesszük is észre a következő versszaknak idehuzásából a hiányt, mely a közt át nem hidalja.

10. De hogy Budáról Toldi György megjö vala,
 Vitézlő szolgálai rudat hánynak vala,
 Toldi Miklós ott köztük forgódik vala,
 Vissza két annyira a rudat veti vala.

11. Oly nagy nehéz követ, melyet hánynak vala,
 Azt is sokkal messzébb veti vala;
 Bátyjának a dolog mint hírére vala,
 Öcscsét e dologért gyakran meg feddi vala.

Miklós és György között e két versszak értelme szerint a rangkülönbség nem vont választó falat; sőt mint testvért az előkelő, udvari vitézek játékában való részvevéstől nem tiltotta el s ezeknek sem volt ellenére; a feddés csak intés akar lenni a rúdnak keletén túl való vetéséből származható veszély elhárítása végett s hogy György óvó sejtelve igazolt vala, tanusítja a következő vers:

12. Magában Toldi György úgy búskodik vala,
 Miklósra, öcscsére, nagy haragja vala,
 Szerető szolgáját mert megölte vala;
 A réten és nádon Miklós bujdosik vala.

György úgy látszik meg elégtette Miklós nagy rémulését, a mi enyhíthette haragját s a belőle támadó büntetést; egyébként a rokoni szeretet is kiméletet tanácsolt s György nemsokára meg is engesztelődött.

13. Nemsokára Lacfi András jó Búdára
 Erdélyből indula, Lajos udvarába,
 Az úton mentében Váradot haladá*),
 Nagyfalu határán hadával hogy ballagna.**)

14. Ott egy által úton hogy ő mégyen vala,
 Véletlenül utát el vesztette vala,
 Egy rakodó széna szekeret lelt vala,
 Toldi Miklós kezében nyomtató rud vala.

*) Várad mellett el haladt.

**) Midőn Nagyfalu határában ballagott.

15. Sok szóval az útat tőle kérdik vala,
Toldi Miklós ezen igen bámult vala,
Nyomó rudat fél kezével kapta vala,
Buda felé azzal útat mutatja vala.

Miklós ismét a rendes kerékvágásban folytatja életét, munkáját, ebben lepi meg a hadával arra tévedt Lacfi, de hogy Miklós mért bámult a sok kérdésen, melyet hozzá intéztek, így meg nem fogható. A népmonda bizonyára munka közben is elének állítaná Miklóst s okvetlenül éreztetné azt a visszás ellentétet, mely Miklós heverő, zsibbadozó ereje és munkája hitványsága közt van; hogy az szüntelen magasabbra ösztönzi, ez mind untalan vissza felé rántja s így már megérthető, hogy azoknak a tüzről pattant katonalegényeknek látása még inkább fölébreszté erejének mihaszna tudatát és még jobban leverte. Egyébkint a közte és bátyja közt fen lévő foglalkozás és állás különbség nem egyszer gondolkozóba ejtheté. A sors igaztalansága, mely őt béresi munkára kötelezé s bátyját annyira megkülönbözteté komor elégtelenségre ingerelheti vala; mit még jobban érezhetett, midőn oly nagy úr mint Lacfi András vele szóba állott.

Miklós durva, faragatlan erejű fickó volt, melynek kifejtésekor semmire sem tekintett s néha egészen ártatlanul bajba keveredett, minden rossz akarat nélkül, csupán otrombaságból, a minek következését gyakran megsinlette.

16. Történék, hogy ismét esék gyilkosságba,
Melyért következék neki bujdosása.
Bolyog és bújdosik, mégyen jó Budára,
Csakhamar be juta ő Pestnek városába.

17. Alá függesztette fejét nagy bánatában,
Mert egy pénze is nincs üres tarsolyában,
Tehénvágó hidhoz mégyen koplalásban,
Hogy májat kaphasson, ólálkodik magában.

18. Pokol fene bika szarvon kötve vala,
Kit akkor mészáros vágni akar vala,
Bika rugaszkodván, kötél szakad vala,
Toldi Miklós látá, bika után fut vala.

19. Hamar hogy elére, farkán meg ragadá
A farkánál fogva mészárszékhez voná.
Ki e dolgot látá, felette csudálá.
Miklósnak ekkor sok máj adatott vala.

20. Azután Budára hogy által ment vala,
Mészárosnak ott is igen szolgál vala,
Nagy tehéntagokat egyedül hoz vala,
Melyért mészárosok Miklóst jól tartják vala.

21. Nem sok napra méne király konyhájára,
Nem vala udvarnál Toldi György a bátyja,
Csak erejért*) a szakácsokat szolgálja,
Étel után szennyes fazakokat mos vala.

22. Onnét a Dunára, vizért küldik vala,
Két jó öreg kondért**) hamar ragad vala,

*) Erejeért.

**) Nagy szájú, gömbölyű, vashól vagy rézből készült fazék.

Két kezében vízzel teli hozza vala,
Az ő nagy erején elálméknak vala.

23. De mikor vitézek rudat hánynak vala,
Ifju Lajos király sokszor nézi vala,
Miklós is konyháról oda ballag vala,
Kétannyira veti, király csudálja vala.

Miklós alantas nevelése, hiányzó képzettsége, azon emberek, szokások, erkölcsök és dolgok köre, melyben felnőtt, élt és mozgott, mely nemesb vágyakat nem gerjeszthete, nem szíthata benne, mely tehetségeit, erejét fogva tartotta, mind meg annyi tényezők, hogy helyzete hirtelen megfordulásakor egymagában tehetetlen álljon vagy a maga hasonlóinak sorsába süllyedjen. Szűk látóköre, a világ ismeretlensége, a teljes tájékozatlanság mind ahhoz járulának, hogy őt szokatlan körülmények fölvetődésekor, melyek életmódján változtatnak, önmagára utasítsák s e magára maradásban legtermészetesebb s leghasznavehetőbb sajátságának tudatára ébreszszék. S noha e sajátság legmélyebb fokán vesztegelt is, a pillanat ujmutatása mégis rá szorítá a megkísérlésre. A módot az esély határozá meg. Miklós másodszor is követvén el gyilkosságot, nehezebben számíthatott bocsánatra s noha a gyilkosság véghezvitelének minősége nincs is felhordva, azt mégis tényül kell elfogadnunk s mint ilyent reá vonatkoztatnunk, el illanásának s a belőle származó eshetőségeknek eredő okául vennünk. A szükség rávitte rejtőző tulajdonának alkalmazására, csak a kínálkozó percet leste hozzá. Az elsza-
badult bikának megkerítése és megfékezése nem hősködésnek volt kifolyása. Éhség, pénztelenség ösztökelte e merészségre. Feltűnés vágyáról, bámultatásról ő semmit sem tudott, ép kapóra lohajtott arra ez a neki dühödt bika. A mily indító okból zabolázta meg ezt, ugyanolyanból csapott fel a mészárosok közé, nem hederítvén a legszenyesb dologra sem. Élni akart s ennie kellett. A királyi udvarban szintén csak az alacsony szolgálathoz szükséges erő miatt szegődtték, noha ez már emelkedésének első lépése gyanánt veendő, persze tudta nélkül. Hogy ő a rúdhányók közé keveredik, a szolgacsélód a nemesek közé, azon nem lehet meg akadnunk. Érezte is Miklós, mi az illő, mi nem, mi szabad, mi nem? Ösztöne toltá őt, semmi egyéb. Nem akará erejét fitoktani, sokkal együgyűbb volt hozzá; sérté izmait, hogy azok a rúdak nem odáig esnek, a meddig ő hajítaná. Csak ezért oldalgott közéjük. Hogy aztán megcsodálták, megint nem az ő baja, de hogy a király tudakozódik felőle, az már neki számít.

24. Egyszer király kérdé, honnan való volna,
Toldi Györgynek mondják atyafia volna,
Hazúl*) gyilkosságért el bujdosodott volna,
Toldinak a király meg kegyelmezett volna.

25. Parancsolá király, levelét megírnak**),
Toldi Györgynek ír a mint hű szolgájának
Kegyelem meg volna, öcscsének, Miklósnak
Ha tartaná Miklóst otthon, ír a nagy kárnak.

A vitéz tett akkorában gyakran menté meg a bűnöst büntettének következményeitől, melyeket azonban a közszolgálatnak fölajánlott ereje nyomós érvényesítésével kelle le rónia. Miklóst páratlan ereje a legkitünőbb

*) Hazulról.

**) Nevében irjanak levelet.

harcossá avathatja s a király kétségkívül erre gondolt, midőn Miklóst az otthontól sajnálja, a mivel Miklós ügyét egyszersmind föl fogta s jövő pályájának útját egyengeté. Innen kezdve Miklós már nem közönséges vasgyúró többé. A király figyelme kiterjedt rá, ezentúl mindenki megvigyázza személyét. Bátyjának azonban nem vala inyére ez esemény :

26. Vevé a levelet Toldi György s olvasá,
Öcscsét igen feddé, erősen dorgálá,
Miklóst ő két lóra fel építette vala,
Szolgálatra tőle és ugy kéredzik vala.

Bizonyosan azt röstelé Toldi György, hogy esetlen öcscse oda tola-kodék a király és nemesek elé s őt otromba viseletével megszégyenité. Toldi György mint a király embere elképzelte, mily furcsa, nevetséges hatást kelthetett öcscsének parasztos föllépése s mennyit árthatott vele a maga jó hirnevének, tiszteletének. Mit sugdoznak majd róla, kinek ilyen bamba az öcscse. Fogta is magát mindjárt és sietett Budára, hogy öcscsét el vigye onnan, s ott ne ödöngjön szégyenszemre. Haza is hozta, de Miklós csak kérte öcscsét, legalább az ő szolgálatába vegye, a minek engedett is. Közvetlen ügyelete alatt majd szemmel kíséri s talán farag is rajta. Ha nem enged, még meg teszi, hogy újra föl ballag Budára s még pirítóbb szégyen-nel, a maga jelenlétében csufondároskodik.

27. Rá gondolván magát, két lóval indula,
Anyja Toldi Györgynek, Miklóst szánja vala,
Száz aranyat rozs-tésztába csinált vala,
Hites szolgája csak e dolgot tudja vala.

28. Anyja Toldi Györgynek szolgát azon kéré,
Jó Toldi Miklósnak ha lészen szüksége,
Akkor rozskenyérét eleibe tégye,
Rozskenyér bélivel Toldi szükségét tégye.

Tehát csakugyan készülnek Budára, a mi a szorgoskodó, szerető anyát nyugtalanítja. Fia bizonyosan elbeszélte mint járt bolyongásában, mit kellett művelnie, hogy éhen ne haljon. Mennyire könyezhetett a féltő anya, midőn ezeket hallá s mily balsejtelmek boríthaták el kebelét, hogy ha ismét el hagyja s csupa előkelő urak közé kerül, kik édes-keveset törődnek vele, sőt talán el is taszítják maguktól s az ő Miklósa megint csak olyan földön-futó lesz, mint az előtt. Azért süti abba a kenyérbe a száz aranyat, hogy valamikép éhen ne veszszen, szükségét ne lásson. Miklós azonban nem töprenkedék ezen s vette a dolgot a mint van. Csábitó, hivatató, ígérető képzelgések nem fűrták, de a régi tunya, kényelmes állapotba nem kívánko-zék. Az önkénytelen alkalom lesz mestere. Az idő rendelkezik vele.

29. Mikor vitéz Toldi Budára ment volna,
Akkor a Lajosnak uj udvara vala*),
Egy cseh vitéznek az öklelés áll vala,
Minden öklelésben vitézt elejtett vala.

30. Ott egy özvegy asszonynak két vitéz fiát
Cseh meg ölte vala, kiből lásd nagy bűvát**),

*) Lovagjátékot rendezett.

**) Mi bűjät okozta.

Tart vala az asszony rajtok nagy siralmat,
Toldi Miklós érte meg siralomnak okát,

31. Oly igen meg száná az asszony siralmát,
Mondá, hogy megállja nékie boszúját,
Hamar cseh vitéznek küldé azért tollát*),
Mert ő véle akar kísértetni szerencsét.

32. Mind egy akarattal ketten indulának,
Két csolnakban Duna szigetbe jutának;
Számptalan sok népek Duna parton állanak,
Nézik a vitézt, a szigetben mint járnak.

33. Ime mihelyt Toldi a porondra juta,
És csolnakból bátran fegyverét ki raká,
Ottan ő csolnakát vizen el bocsátá,
A cseh vitéz kérdi, mi légyen annak oka.

34. Tudod vitéz mondá, elég egy embernek
Vizen egy csolnakon járni; engedj ennek.**)
Meg kell itt ma halni tudod egyikünknek,
Nem szükség aztán a hajó holt embernek.***)

35. Ime Toldi szivből úr istent említe,
Erős cseh vitézzel ottan szemben méne,
Szörnyű rángatással fárasztá, epeszté,
Ugy ropog vala a cseh vitéznek teste.

36. Csudálatos vala Toldi erőssége,
Keze között csehnek elolvada teste,
Cseh vitéz hogy látá, ottan el ijede,
Azért Toldi Miklós csehet térdére ejté.

37. Oly igen szabódván, cseh vitéz így szóla,
Fiam kérlek, de ne siess halálomra,

*) A küzdelemre hívó jel.

**) Nyugodjál meg benne.

***)) Érdekes a monda e mozzanatának találkozása Gottfried von Strassburg a német irodalom első virágzás-kora (1100—1300) epikus költőjének „Tristan und Isolde“ című eposza hasonló jelenetével, a midőn Tristan és Morold párviadalra indulnak :

Und als er ans Gestade stiess,
Der Held sein Schifflein fliessen liess
Und schwang sich auf sein Ross gewandt,
Gleich ritt auch Morold an den Strand.
„Was soll das heissen, thu mir Kund,“
Sprach Morold, „und aus welchem Grund
Hast du das Schifflein lassen gehn?“
Er sprach : „Das ist darum geschehen :
Hier ist ein Schiff und sind zwei Mann,
Und ist kein Zweifel auch daran,
Bleiben wir nicht beide hier,
Dass Einer doch, Ich oder Ihr,
Auf diesem Werder bald erliegt :
So hat der Andre dann, der siegt,
Wohl an dem einen Schiff genug,
Das dich zu diesem Werder trug.“

(Tr. u. I. v. G. v. Str. übers. v. Karl Simrock, 277. és 278. l.)

Tizenkét vitéznek minden sok marhája
Tied léssen vitéz, magammal apródsága.*)

38. Még sem hajla szive jó Toldi Miklósnak,
Hamar fejét vevé az cseh Mikolának,
Fejét és marháját adá az asszonynak,
Ugy állá boszuját meg siralmas asszonynak.

Nem ütöttek neszt Toldinak a királyi udvarba érkezéssel. Volt gondja Györgynek, hogy Miklós öcsce ne sokat forogjon a nemesek vagy épen a király szeme előtt. Alá rendelt állása sem igen segíté elő abban, hogy önmagára irányozza emlékezését azoknak, kikben erő kifejtése érdeklődést támasztott vala. György szinte gyámkodék rajta, beleegyezése nélkül alig ha merhetett volna valamit. Természetének lanyhasága különben sem ösztönözte holmi nagyobb szabású cselekedet eltökélésére, s ha ez meg is történt, csak a végső esetben történt meg, a mikor mint poltó eszköz furakodék elő. Azon lovagjáték alkalmával, melyet Lajos király udvarában rendezett, Miklós bizonyára csak mint tétlen, néma és hivatlan szemlélő járdalt a nézők sokaságában. Midőn már annyian hullottak el a cseh vitéz mellől és már senki sem bírt vele, midőn már a sirás panaszkodás hangja is verte föl egykedvű nézéséből és intette erejének megváltára és fölhasználhatására, akkor határozta el magát a csehkel való megvívásra. Nem vitézi buzdulás, küzdés vagy hírvágy, első sorban a két fiát vesztett özvegy iránt érzett szánakodás serkentette a viadalra s lehetséges, hogy e körülmény el maradtával, nem mérközött volna a csehkel, minthogy körülbelül apródi vagy legalább függő viszonya bátyjához visszatarthatta mindennemű erőpróbálkozástól. Így azonban nem is ereje bizgatásának, hanem természeti hajlamának engedelmeskedék, mely tudvalevőleg ritkán szokott hátrálni. Első esetben a rudhányáskor a királyi udvarban még nem hajtotta magát bátyja felügyelete alá s bárgyúságból mutogatta erejét; itt már meg van amaz s a tett részvéteből támadt. Az első ösztönszerű, a másik öntudatos cselekedet volt, de a mely akaratlanul emelte vitézek sorába, mert midőn:

39. Királynak e dolog adaték tudtára,
Toldi vitézségét, erejét csudálá;
Király azért ötet fejéhez választá,
És tizenkét lóra neki hópénzt adata.

Innen kezdve Toldi nem alárendelt személy többé. Jogai, kiváltságai, helyzete azonos a többi vitézekével, csak hogy kérdés elsajátította-e ezzel mind azt, a mi a felsőbb körnek, állásnak, nélkülözhetlen bélyege; kivetközött-e természete érdességéből, naivságából; megnyerte-e ezzel a magatartás bizonyos csínját, méltóságát, a vitézi nemesség előkelőségét? Nyomban tapasztaljuk, hogy nem. A ki ifju korának java részét alacsony elemek közt tölté, kinek nevelése egyébből sem állt közönséges munkára fogásnál, az hirtelen felcsöpörödésekör bajosan simulhat eddig nem ismert szokásokhoz, új állapot megkövetelte igényeihez, holmi illedelmi szabályok megfigyeléséhez. Toldi Miklós parasztfiú volt, bár nemes származású s az a két-három ritkább jelenségű erőmutatvány még nem csiszolt belőle udvari embert. Eredetileg bele oltott természete nem tagadja meg magát s ha ifju korában hű maradt önmagához, nem más lesz férfi, de még aggkorában sem.

Eddig terjed Ilosvai művének első része, Toldinak meg ifjusága. Mivelt-e többet is a felsoroltaknál, tüntette-e ki magát valami ténnyel új

*) S vele magam is apródod leszek.

pályája küszöbén mintegy fölavatásául vitézi voltának, ha nem is tudjuk, föltehetjük, mivel Ilosvai célozgat ilyenemű viselt dolgokra, noha úgy látszik ő is csak sejt, mivel nem említi őket s átvezet minket férfi korába boszantólag ügyetlenül.

40. Több dolgai között jó Toldi Miklósnak
Még ifjú voltáról ilyeneket irunk.
Szolgáló leánya királyné asszonynak
Egykoron meghala, mondják herceg leányának.

41. Az idő akkoron szép folyással vala
A bálványimádás immár megszűnt vala,
Leányt nagy gazdagon el temették vala,
Utolsó becsület azzal adatott vala.

Ilosvai nem azt mondja el — a mi még inkább bizonyítja a monda közbenső részeinek elpendülését, — mi történt Toldival, hanem mi adta elő magát még Toldi ifjú korában. A nevezetesebb adatok elcsenevészülnek, a silányabbak tovább élnek; itt azonban látszólag; az elfelejtett részek a monda személyének tekintetéből fontosak ugyan, a versbe szedettek azonban szintén azok, mivel ama kor új vallási intézményére mutatnak, a mi meggondolva a keresztyénség meghonosításának rövid idejét, a korbeli emberekre mély hatással volt, annyira hogy mondába szőtték még pedig az egység rovására. E henye, de okadatolt közbevetés után áttér Ilosvai ismét Toldira, még hozzá az őt ért nagyon komikus esetre.

42. Tisztesség adassék minden személyeknek.
Budában halála lőn egy fő embernek,
Ifjú felesége megmarada annak,
Toldi szerelmére igen gerjedezennek.

43. Vala okossága a tisztas asszonynak,
Izenetét elúná Toldi Miklósnak,
Egy gazdag vacsorát készíté Toldinak,
Vigan akara vele mulatni, írva annak.

44. Majd minden hazait*) asszony felcifrása
Az ablakokat kárpitokkal bevoná,
Az egyik ablakra, mely kárpitot vonná,**)
Azon szép oroszán aranynyal írva vala.

45. Vendég hogy érkezék csak egy kis apróddal,
Az asszony kínálja hizelkedő szóval,
Toldi csak ingében vetkőzik azonnal,
Kezde ott ugrálni nagy maga — mutatással.

46. Gyakorta hallottam, asszony néki mondá,
Náladnál ugrásban nincs jobb a világba,
Az én szerelmemért amaz oroszánra,
Kérlek ugorjál fel az én kívánságomra.

47. Ottan Toldi Miklós hátrairamodék
Az asszony kedvéért egyet-kettőt ugrék,
Fene oroszánra hamar fel ugorék,
Buda piacára Toldi ezen közben ugorék.

*) Házhoz tartozót.

**) A mely kárpitot vona, azaz, olyan kárpitot vona, a melyen szép stb.

48. Csak nyaka nem szegék,*) igen boszankodék
Toldi egy imegben ott künn pironkodék,
Buda városában éjjel ott bujdosék,
És egy lakatoshoz ő búvában be lépék.**)

Miklósnak is csak olyan volt a szive mint másé; megérzé mi fáj, mi a sértő bántó, szánsalomra gerjesztő, sőt bátran rá foghatjuk, hogy eszét szive pótolja vala. A gyilkosságnak hatása, az özvegy asszony sorsának látása, szive, érzelme közvetítésével serkenték az elhatározásra. Nem fontolgatott, nem törte fejét, hanem érzett és tett. Gyorsabban-e vagy lassabban, az az alkalomtól függött. A szerelem is csak érzelem, indulat és legfőlebb nyilvánulásának módjára különbözik. Miklósunk nem járta a finom udvarlás, szépelgés iskoláját. Olyan fajta legény vala ő, ki a szeretközéshez nem tudva, sebtében átkapja szerette tárgyát, s úgy nyakon cuppantja, hogy minden szabadkozás későn és hasztalan sikolt fel. Így lett volna, ha ki nem téved a maga levegője köréből s ott csapja a szelet a piros-pozsgás leányok közt. Csakhogy azon közben magasra hágott, uri vitézek társaságába keverődzék, a kik hegyiről-tövire beavatvák a hódítás szemenszedett fortélyaiba, a kik ismerik a pillantás, mosoly százféle kedveskedő hunyorgását, enyelgését, a várva-várt vallomás alkalmoszerűségét. Miklóstra is csak tapadt ebből valami, de aligha volt szemtanuja a szerelmi ömlengés kölcsönös lobbanékony-ságának. Ilyenhez nem igen bocsátják az embert s Miklósnak is azzal kellett beérnie, amit itt-ott el leshetett, szóbeszédből megérthetett, a mi csupa illedelmi külsőség. Azt már eltanulta, hogy a meghódítandóhoz nem lehet amugy isten igazában, ajtóstól berontani. Megsúghatták neki, hogy a nőszést rövidebb-hosszabb ismerkedés vagy talán célra vezetőbb üzengetés szokta megelőzni. Üzent is hebehurgyán, nem gondolva vele miként fogadják üzeneteit. Azt hitte, minél sűrűbben nyilazza üzeneteit, annál biztosabban jár a sziv célpontja felé. De nemcsak rajta áll a vásár. Az a fiatal özvegy valószínűleg már menyecske korában szemébe ötlött. Tehát már akkor áhi-tozhatott rá s mennyire lelkendezhetett, mikor az a kapocs megrepedt, mely elzárta előle és elképzelhető hogyan törtetett szomjazó szivét az első kísér-lettel csillapítani, hogy azt a fiatal özvegyet valamikép el ne szalaszsa. Gyá-szának utolsó könye talán még meg sem száradt s már ő egymásra meneszté szerelmi postája sürgönyeit. Eleinte türte a fiatal asszony, azt hívén Toldi Miklós majd megúnja várakozó reménykedésének hiábavalóságát; Miklós azonban nem tért észre s így végre megsokalá a kiméletlen háborgatást. Miklós a maga természeti korlátoltságában soha sem sejtette volna eljárása visszatetsző voltát s azért egy kis tréfával kellett kijózanítani. Az ifjú öz-vegy volt is hozzá elég furfangos, s épen azt szemelé ki, a mire Toldi sze-relmi hódításában legfőkép támaszkodék, a minek sikerében nem tudott két-kedni, a mit ellenállhatlannak gondolt, a mivel más téren kitüntetés aratott. Az eszményiségnek, ábrándozásnak se hire se hamva benne s vaktában neki ment a falnak; vissza is hőkölt mint ha soha sem kívánta volna az asszonyt. Az ember, vele járó gyöngeségénél fogva, legkiválóbb tulajdonait szokta le leplezni mások dicsérete, hajlama kinyerésekor. A mily különfélék azonban sajátságaink, annyifélék a személyek, a kiknek, annyifélék a dolgok, a melyek-nek érdekében s annyifélék a módok, a melyekkel föltárhatjuk. Miklósnak ereje vala mindene s egyébbel nem törődék. Ha vele a vaskos csehet ve-

*) Csak nyaka nem szegeték: csakhogy nyakát nem szegte.

***) Be lépe.

heté le lábáról, csak elbánhatik a szerelemmel is? Azt nem firtatta, hogy a cseh óriás és a szerelem közt egy kis különbség lehet. Meggyőződése csalhatlanságában tehát asszonynezőbe ment s azon kezdé, hogy holmi udvarias hajlongások, epedő pillantások váltása és édes suttogások helyett nagy garraal teste izmos tagjait, dagadó ereit tárta elő nyakaszegő gymnastikai ugrásokban. Az asszonykát nem lepték meg Miklós különös szerelmi valomásai, sőt ilyeneket várt, mi több még maga is bátorítgatá; s Miklós furcsa szerelmi lángolása hevében meg sem álmodta, hogy Buda piacán ébredhet fel bűvös álmából. Az a fiatal özvegyecske fölötté bízhatott terve elsülésében, tudomással kellett legalább birnia Miklósnak magatartásáról, társaival való érintkezéséből; nem is vala az hetvenkedő, fenhéjázó, de igenis bárdolatlan, toplaki, már pedig az ilyen nem bájolja el a nő szívét s annál kevésbbé legyezgeti hiúságát; ellenkezőleg sérti, felbörzenti azt s boszúra készíti, hogy csak mert is az ilyen suti legény rá gondolni, feléje közelíteni. Miklós aligha föltehetette, hogy egyáltalán s még hozzá ilyen kudarc létezzék. Le is hűtötték vele s még azt is feledé, hogy kicsoda-micsoda; annyira elveszté talpa alól a földet, hogy vitézi voltára sem ocsúdott s visszaesék régi paraszt formájába, sőt túl is tett rajta. Ez az eset úgy megzavarta, hogy együgyűségében sem tudott a királyi udvarba visszatérni s folyamodék a legegyszerűbb kibúvóhoz.

49. E lakat gyártóval éjjel elindula,
Álkulcschal bé méne a kis kápolnába,
Gazdagsággal való rakott sirt fel bonta,
Sírba hogy bé szálla gazdagságot kiadta.

50. Nagy hamar lakatos a követ mozdítá,
A kő Toldi Miklóst oda bé szorítá,
Lakatos ijede, onnét el — ki futa.
Veszekedik Toldi, azonban*) megvirrada.

51. Sok vesződés után vállát erősíté,
A nagy bálvány**) követ el — fel emelíté,
Ijedtében sírból magát el — ki veté,
Lakatos ruhába ő szállására méne.

Az a baklövés megháborítá Miklósunk eszét — szívét. Bujában, szégyenletében ép úgy megszikamlott, mint ama fölhevülésében. Ott is tulhajtott, de itt még inkább. A nép fia egyáltalában csak elvétve akad a közép utra vérmérséklete hánykódásában. Ingatag értelme, ítélete ilyenkor teljesen elpártol tőle s szélsőségekbe csap. Rendesen olyanra veteműl, a mitől egyébként idegenkedett volna hamisítlan érzülete. Nevetséges fölsülése, pórul járása a legalkalmasabb, benne boszút élesztetni, a mikor még erkölcsi botlás elől sem hátrál; s a mi jellemző, a megtorlással nem a bántalmazót illeti, hanem mintegy csillapításként a keze ügyébe eső ártatlan, de ellen nem szegülhető, érzéketlen tárgyat sújtja. A műveletlenség egyik leghangosabb jele, mintha az érte csufság miatt röstelkednék a megbántóval szembe szállani; a mi nem egyéb a szégyenérzet gyávaságánál, valamint a vétkesség meghunyászkodásánál, mely azonban a gyámoltalanság alamuszóságán keresztül tör utat magának.

*) Miközben.

**) Bizonyos alakot képező szobor, emlékkő, sírkő.

Miklós állásával meg nem férő aljas cselekedetre ragadtatá magát, egy lakatos kíséretében, kit sohasem látott, ki őt hírből ismerte talán s ki csupa undok haszonvágyból szövetkezék vele. Miklós nem akart mint alávaló hullarabló kincsszomjból fosztogatni, csak lakolásáért némi enyhítő kárpótlásra szert tenni, hogy mindenestől rajta ne száradjon az az érzékeny szívbeli sérelem. Ilyen a paraszt észjárás, bántalma elviselhetlenségének bárminő, de mégis legyen nyoma. Azután már képes megbékülni. Ez a tett ugyan inkább a lakatosnak lehetett sugalmazása; Toldi nem ért rá heve ostromában súlyosságát, becstelenségét latolgatni. Lüktető vérét csitítani volt ösztöne. A tett végrehajtása után ismét a régi, sőt visszatér lakásába is.

A versben a költői áthajlás s a mozzanatok indokoló összekötésének hiánya fölötte megszakítja az egyöntetű folytonosságot s azért itt egyedül a hangulat és természeti alap értelmével kell a hézagot pótolnunk. A következőképpen szintén át csúszik Ilosvai s mellőzi a fonalat, mely Toldi férfi és vén korát egybefűzi s azzal elégít ki hogy:

52. Ifjuságabéli több sok dolgairól,
Én mostan nem szólok semmit a többiről,
Szólok vénségének csuda dolgairól,
Ő nagy erejéről szólok vitézségéről.

Toldinak nem nagy küzdelmébe kerülhetett rendes kerékvágásába visszamozogni. Gyorsan felejt az ily alkatu ember. Szemrehányással, önváddal, kedvtelohasztó emlékekkel nem búsitja lelkiismeretét. Veszi a dolgot a mint van. Ha megesett eltűri s úgy a hogy segít magán, ha elmúlt, kiheveri s nem kívánja vissza. A szelid lelkiületű sok mindenért aggódnék, kinlódnék, a miért az csak pillanatig felzúg s utána mindenkorra elnémul, mintha meg sem történt volna. A természeti állapot különös szervezetének megnyugvása ez, mely tompító hülyeségnek is be válik. Nem kizárólagos fajjegy, de ily neműalakokra mindenképen illik. Toldiban csak a kor idézett elő halvány változást, eredeti jellemvonása nem másult. Az idő haladása mind-egyikünkre süti el nem tagadható bélyegét, vele növekszik a komolyság, a megállapultság, nem ugyan egyenlőképen, de mégis láthatólag. Miklós is átvergődék a fiatalság eszelősségein s noha gyökeres úri vitéz nem is formálódék belőle, el volt a többi közt, a nélkül hogy megszűnt volna maradni Toldinak.

53. Sok nap után levél juta a királynak,
Nagy parancsolata cseh király császárnak:
Adóját kívánja jó Magyarországnak,
És személyét látni ifju Lajos királynak.

54. Parancsol a császár, azt írja királynak,
Jötten jöjj, hozza adóját országodnak,
Tizenegy királyok mostan nálam vannak,
Azok is mindjában téged látni akarnak.

55. Ezt hogy hallá, király igen megbúsula,
Eszes fő tanácsit gyorsan bé hivatá,
Császár kívánságát, levelét mutatá.
Ott Lajos királynak, Laci András így szóla:

56. Semmit ne bánkódjék te fölséged ezen,
Fő-fő vitézivel el-fel készüljön,

Toldi ther*) hordozó, veled együtt menjen,
Lacfi András öcsém ország hadnagya legyen.

57. Rettenetes haddal ezentől**) induljunk,
Prágában császárral hamar szemben legyünk,
Mi kívül a haddal bátran megmaradunk,
Meglátja felséged ott is csínt cselekedünk.

58. Vagyon Lajos király oly nagy készülletben,
Sok erős vitézek vannak seregében,
Nagy urak véle indulának örömben,
Meg mondom nevöket uraknak ez versekben.

59. A nádor ispán Hedvári***) Kont István,
Lőrinc Lacfi András, István vala és Miklós,
Lacfi Mihály és a vitéz Druget Miklós,
Bebék István, Bebék György nagy Garai Miklós.

60. Jó Lökös Bertalan és Gilethi Miklós,
Kanizsai Lőrinc, vala jó Tóth Miklós,
Jó Péterfi Tamás, vala Széchi Miklós,
Jó Szudár György vala és vitéz Toldi Miklós.

61. Lajos király hamar ezekkel indula,
Morva mellé mozog lassan az ő hada,
Trencsént meghaladá, Csehországba hata,
Prága városához nagy hadával el juta.

62. Ott a várost†) kívül táborát jártatá,
Vitéz magyarokat minden nép csudálja,
Lajos királyt Lacfi András úgy oktatja,
Károl császár előtt félelmét ne mutassa.

63. Semmit ne félj király, kérd meg a császártól
Mi okért fárasztott minket országunkból,
Prága kapuját mi meg vesszük csehektől,
Isten velünk, ne félj semmit a császártól.

64. A király oly igen meg ijedt vala,
Ijedtében szólni egyet sem tud vala,
Sarkát Toldi Miklós úgy nyomkodja vala,
Sarkából királynak a vér is ki foly vala.

65. Nagy vakmerőn magyarok indulának,
Prága kapujára hamar rohanának,
Csehektől a kaput meg vevék, futosnak,
Városban boltokat csakhamar felrontának.

66. Vagyon nagy kiáltás széjjel a városban,
Császár semmit sem tud ebben a dologban,
Egy követ eljuta, hogy hírt tegyen abban,
Toldinak buzgánya vagyon köntös ujjában;

*) Teher, fegyverhordozó.

**) Innen.

***) Hédervári.

†) A városon kívül.

67. Ott köntös ujjával követet úgy csapá,
Mindjárt hogy világból kimúlván meg hala,
Csakhamar más követ azt kiáltja vala,
Prágát a magyarok régen megvették volna.
68. Sisakkal magyarok a pénzt mérik vala,
Skárlát*) gránátnak singi**) kopja vala.
Toldi Miklós királyt taszigálja vala,
Lajos király azért császárnak így szól vala:
69. Értsem okát császár mire most hivattál,
Messzöl***) országomból ide fárasztottál,
Talán csak próbádnak engem állítottál,
Hogy tőlem uradtól adót venni kívántál.
70. Rövid szóval monda császár a Lajosnak,
Nincsen helye nálad valami tréfának,
Fiam Lajos békét hagyj most haragodnak,
Izenj magyaroknak, hogy ne kóboroljanak.
71. Vegyed fiam Lajos atyafiságomat,
E királyokat ismerd mint barátidat,
Városomból küld ki kóborló hadadat,
Örök békességet szerezzünk mi hit alatt.
72. Toldi botját előrántás — monda†) nekik,
Meghiggyetek ti ezt tizenegy királyok,
Agyatokban rontom††) arany koronátok,
Uratokat Lajost, ha jól nem szolgáljátok.
73. Császárral egyemben,†††) hidd igaz dolgunk.
Tizenegy királyok talpokra állanak,
Jó Lajos királynak mind fejet hajtának,
Ugy rettegnek vala nagy botjától Miklósnak.
74. Ülteté be mellé császár Lajos királyt,
Nagy vigan vendéglé ott az urakat,
Lajos ki szállítá a magyar urakat,
Budára megtére, vendéglé az urakat.

E hadjárat, a nemzeti önértzet és büszkeség megalázásából eredő csel-fogó és rabló kaland Toldi jellemének árnyalásához kevéssel járul s vagy a hason kor történeti megvilágításának szándékából foly s akkor inkább Ilosvai egyéni felfogásából mint céltalan tájékoztatás következik, vagy Toldi jelentős részvevésének és az eseményre hatós befolyásának tényezőjeként foglal itt helyet s akkor az összeolvadt hagyomány szűkösségének kell beszámítanunk Toldi jelentéktelen szereplését. Az utóbbit vagyunk hajlandók elismerni, minthogy tulajdonkép Toldi föllépése szolgál a császár elrémitésére s a királyok fejhatására. A magyar sereg váratlan berontása és pusztítása kétségtelen megrettenté a német császárt, de a súlypont mégis a vezetők

*) Vörös színű.

**) Sing, singi : hosszú, vékony lapú.

***) Messziről.

†) Előrántvao. A két cselekvés egyidejűségének és gyorsaságának kifejezésére szolgáló összetett alak. Különben az s kötőszónak is vehető és akkor: előrántá s monda stb.

††) Fejetekebe verem.

†††) Egyetemben.

határozott erélyében nyugszik, kik Lajos királyt mint elszánt és bátorító hősök környezik. Kurtán bánnak a követtel, a császár hírvivőjével s főleg Toldi az, ki Lajoshoz legközelebb állt és a maga módja szerint ösztökéli kérlelhetlen ellenállásra, konok visszautasításra. Ez a kézzel fogható tanács a királyi személy illethetlenségét furcsán szemlélteti, de Toldi naiv, őszinte, közvetlen természetessége úgy hozza magával. Nem lévén a meggyőződés, rábeszélés, a szó embere, mihez a beszédben való jártasság szükséges, egy-egy oldaldöfésben vagy még hatalmasabb érvben ad kifejezést akaratának, érzelmének. Ő az erő néma hőse. Szerelmét is hallgatag productiókban jelképezé. Ellenkezését, tagadását más véleményének, fölinduló visszatetszését nem különben megérezhető mozdulatokban. Vagy tesz vagy hallgat s ha tesz, akkor is szótalanul. Ezt a faját a működésnek azonban megúnják, megsokalják, a kiknek érdekében vagy irányában történik. Mindennek meg van a mértéke s a legjobb szándék, a leghűbb érzésmód is terhünkre válik, ha ránk tukmálják vagy tetteles bizonyítékokkal ránk kényszerítik. Ha az ilyeneknek engedünk, szavukra hajlunk, vagy talán még alkalmat is nyújtunk gyüge modoruk kifejtésére, oda juthatunk, hogy ügyeinket a magukéinak vagy olyanoknak tekintik, a melyeket derüre-borura felkavarhatnak, elintézhetnek s erőszakos követeléssel vagy egy csapással felbonthatnak. A szabad természetesség embere, ha egyszer zaboláját megereszti, nem egy hamar fékezhető, s minél tágabbak cselekvőségének korlátai, annál merészebben mozog közöttük, úgy hogy oly jellemsajátságok burjánoznak föl benne, a melyek tűrhetlenek, utálatosak lesznek. Dőre urhatnámság, otromba pöffeszkedés, gáncsoskodó, de buta hetvenkedés szállja meg az ilyent. Miklós megfészkelte magát az úri, királyi körben, s minthogy tűrik s ő bizonyos főlebbvalóságot érez vala, annyira betelt önbecsével, hogy innen-onnan önkényes jogot is eltulajdoníta magának. Csak így magyarázható, hogy

75. Toldira királynak egyszer lön haragja;
Bizonyt*) nem írhatok mi volt annak oka,
Három esztendeig nem ment bé udvarba,
Uj udvart hirdete Németujhely várába.

Előbbi viselete a király iránt, ennek s a helyzet szorultságával menthető; rendes körülmények között azonban sem a király sem az úri vitézek nem lehettek elnézők Miklós kirúgó neveltlenségei iránt s azért távoznia kellett.

76. Uj udvarba sok nemzetségek gyűlének,
Jeles öklelések ekkor ott lévénnek,
Szép pályafutások, győzködések lőnek,
Egy olasz vitéztől de mind el ejtetének.

77. Tőn emlékezetet a király, Toldiról,
E dolgot baráti meg irák Ujhelyből:
Egy olasz a címet el vette magyartól;
A vén Toldi Miklós gondolkozik magáról.

Bármennyire nehezteljünk, boszankodjunk valakire, akár mily gyarló és bűnös legyen is az ember, ha valamely nemesebb tulajdonsága, cselekedetével általánosabb, jó hatású feltűnést keltett, szívesen bocsátunk meg neki alkalom adtán, főleg ha ballépését nem annyira rossz akaratnak mint inkább gyöngeségnek tudhatjuk be. Toldit utóbbinak kell vennünk és vétségét az idő és viszonyok mulasztásinak fel rónunk. Természetes tehát, hogy a király

*) Bizonyosat.

reá emlékezik és vitéz társai erről tudósítják, mert ezzel módot is szereznek, újabb kitűnésével botlásának mintegy megvezeklésére. Miklós épen nem töri-marja magát, hanem sietve megindul, mint ha maga is jóvá tenni igyekeznék meggondolatlanságát. Ösztön tuszkolta amott, ösztön vezette itt. Elemében van újra. Erejét kell ismét mutogatnia s ez kárpótolja mindenért. A nem kutató ember, a kinek eszén a szív keringése uralkodik, sértődését felmagasztalásába fojtja.

78. Egy csöppet sem késék, Pesten által mene,
Klastromban gárgyántól*) barát ruhát veve,
Kurta pej lovára mint egy barát üle,
Ujhely vára felé hamar el — ki léptete.

79. Mikoron Ujhelyben lovon el — bé juta,
Ujhely piacára szépen bé nyomtata,
Oktalan**) ő neki nagy öklelő fája,***)
Piacon hogy nyargal, szikrázik ló patkója.

80. Nagy öklelő fáját, hogy felhányja vala,
Nyakában csuklyája lobogdogál vala,
Derekán kápája, hogy rengdegel vala,
Lajos király kérdi, valjon kicsoda volna.

81. Nagy fel szóval, öklelő társat kér vala,
Az olasz vitéznek hurré adták vala,
Hamar jó lovára olasz fel ült vala,
Gyorsan vén baráttal ő kopját tett vala.†)

82. Egybe roppanának, nézik sok ezeren,
Olasz a nyeregből esék messze földön,
A barát akarja fejét venni menten,
Király azt kiáltja, kegyelem néki legyen.

Bármint ügetett is a meghívásra Miklós Ujhely felé, mégis volt benne valami, a mi ha nem épen szurdalta, annyiban a mennyiben nyugtalanítá. Egy szózat figyelmezteté, hogy ne színről színre jelenjék meg a sorompók közt. Talán elhagyogatá távolléte közben pihent ereje s nem bizván benne legyőzetésétől, megszegyenítésétől tartott? Vagy azt hívé, hogy Toldit a számüzöttet nem eresztik a porondra? s azért ölté magára a barátsuhát? Nem reméllte bocsánatát, ha homokba dönti is ellenfelét s ismeretlenül akart odább állani? Vagy épen ellenkezőleg diadal esetében, a meglepetés pillanatának hirtelen hatásától, a közlekedés közkíváncsiságától, lefödött sisakrostélya alul előtűnő arca keltette álmélkodástól várta a király kegyelmi szavát? Aligha bibelődék mindezekkel egyenkint, de bizonyos, hogy nem találomra, nem pusztá szeszélyből bújt a szörruhába s hogy kellett valamit számba vennie.

Ez elhatározása csak hangulatának lehetett kifolyása. Valami kényelmetlen tudat bizonyára hevítgeti vala, noha talán nem volt vele egészen tisztában. Az a dolog, a mi az udvarból elmeneszté, okvetlenül tartóztatá, óvakodásra inté s ha a maga felfogása szerint nem is akarta magát teljesen bűnösnek vallani, mégis átlátta, hogy közte és a király közt olyan az ellentét, a mely nem javasolta a szemtől-szembe találkozást. Hogy némi irigy kevély-

*) Guárdián, a klastrom feje.

**) Idomtalanul nagy.

***) Dsida, dárda, melylyel szúrtak, vívtak.

†) Kopját cserél.

ség is közreműködheték, mely a reászorulás meggyőződéséből keletkezék, hogy a benne lappangó boszuállás serkenté a párviadalra, melyet ily módon kívánt a fejedelemmel éreztetni, megengedhető; elég az hozzá: megütközött, győzött s

83. Lőn ezen öröme Lajos királynak,
Címere megmaradt jó Magyarországnak.
Dicsérete, tisztessége lőn barátinak,
Igy kegyelmeze meg király Toldi Miklósnak.

Hátha még az is rejlék boszuló kedvében, hogy Toldi Miklós: a kit kitúrtatok, egyszerű, jámbor barátul ment meg titeket a leküzdhetlen olasztól? Válságos helyzetben nagyon furfangos lehet az együgyű ember.

Mindamellett Toldinak az udvaron kívül volt a helye. Elhalmozták dicséretekkel, vagyonnal, jószággal, de az udvarba csak néha volt bejárása. Nem is igen óhajtozék utána. Megvonult. Öregsége úgy sem sarkalta többé nagyobbyszerű vállalatokra; nyugalomba lépett, habár kellemetlenül érintheté az a tapasztalat, hogy a megsértett király, nem engesztelődhetik meg egészen.

84. Ezeknek utána, hogy megvénült vala,
Haja és szakála megfejérült vala,
Lajos király Budán egy gyűlést tett vala,
A vén Toldi Miklóst oda hívatta vala.

85. Lám akkoron szintén Kassa városában,
Toldi Miklós vala egy szép palotában,
Széjjel vigyáz vala világos ablakban,
Igyen dörgölődik*) ő magában:

86. Oh én vén szakáлом, hivatlan vendégem,
Budára hivatott mostan király engem;
Az ifjú vitézek meg csúfolnak engem,
Király parancsolta, föl kell mennem énnékem.

87. De ha meg állandod ott a te boszúdat.
És meg tanítandod most serdült ifjakat,
Gyönggyel meg fűzetlek,**) mint jó szakáloamat;
De ha nagy szégyenbe hozod tennen magadat,

88. Szálanként tégedet én el — ki szaggatlak,
Város piacára, szemétre kihánylak;
De ha megmutatod magad az ifjaknak,
Gyönggybe és aranyba téged bé foglaltatlak.

Jó ideje lehetett távol Miklósunk az udvartól, hogy annyira megsűrűlt szakála. A vén tanácsost, mert most már csak ilyenül tekinthetjük, meghívták ugyan a gyűlésre, de meg nem fontolták, hogy bajt okozhatnak neki vele. Mert a mi jó Toldi Miklósunk ezzel szenvedhetlen visszásságba került. Nem az a vas legény már, a kin még csillog az erő telje. Kivénült a jelen világ nemzedékéből, s az évek nyüge üli hátát. Azok közé menjen, a kik fiai, unokái lehetnének? Nagyon, nagyon rösteli az idők ilyen hálátlanságát. De talán nem is olyan komoly ez az észrevevés. A mult emléke sok mindent takargat. Toldi ő még most is, ha vén is, ha ősz is. Lássák meg Toldit, milyen volt, ha fakó köntösben is.

Ki pótolja ereje fogytát, alakja görnyedségét egy kis hiú önáltatás. Megjuházza a régi tekintély jó hire azokat a sihedereket, süldő daliákat; és

*) Dörmög.

**) Gyöngyöt fűz rá.

ha nem, majd rájuk suhintja egykori megváltát. Toldi lesz ő megint, Toldi a maga személyében. — Csakhogy a világ nagyot fordult azóta! S ha mégis teljesül ez az aggodalma? Megfenyegeti a szakálát azzal, a mivel maga járta meg szerelmes korában. Bizony Toldi akkorát változott, hogy nem is gyanítja, miket emleget.

Mióta öreg Miklósunk a maga kénye szerint tölté élete napjait, azóta a fejedelmi udvarban nemcsak más, új emberek, hanem eltérő szokások, viszonyok, életmódok is gyökereztek meg. Ezekbe ő a maga igénytelenségével, elévült felfogásmódjával, szűk ismeret és tapasztalatkörével sehogy sem illett. Megjegyzendő, hogy a korosság nem képes kül- és belfogyatkozásait palástolni, a miért szerfölött ki rí belőle az az ellenmondás, mely a megváltozott időszellem és az ő megavult nézetéből származik; ehez azután még a törődöttség is csatlakozik, mely mintegy kinyomata, visszképe a belső, megvénhedt állapotnak s ha ez az új szint váltott világszellem ellenében ódon fogalmait igyekezik érvényesíteni, akaratlanul is nevetésre fakasztja a fris ivadékot. A megaggott Toldi pedig annak mintaképe. Csak magát vevé tekintetbe, minden egyebet mellőzött s ennél fogva megréfélták.

89. Mikoron feljuta Toldi jó Budára,
Jó Lajos királynak fényes udvarába,
Ifjak tekintenek ő vén szakálára,
Egyik a másiknak csúfságba így szól vala:

90. „Ez ember azt vélem régenten molnár volt.
És a lisztes zsákot fejéhez verték volt.”
Másik vitéz mondá: „Bezzeg nem molnár volt,
Nem látod-e inkább, hogy ez régen halász volt?”

91. „Apró halacskákat mezőn ez el nyelt volt,
Halaknak halásza állán ki ütött volt,”
Toldit a harmadik megszólította volt:
„Hallod-e te bátya,” Toldinak ilyen szólt:

92. „Malacot királynak elébb hoztak vala;
Látom ludat hoztál,*) az is kedves nála.”
A vén Toldi Miklós ezt hallgatja vala,
Mondhatatlan igen ezen meg búsult vala.

Könnyen megfogható Miklósunk szörnyű haragra lobbanása. Ő mint a király vendége, meghívott tanácsosa érkezik s így bánnak vele. Legdrágább tulajdonát, vitézségben megöszült szakálát merik rágalmazni. Azt képzeli, hogy épen ez fogja a serdülő vitézeket tiszteletre gerjeszteni iránta, az érdemekben meghajlott vitéz iránt s az ellenkezőt kell megérnie. Ki felejté azt, hogy ő már nem lehet hasonló hozzájuk, hogy bennök a vér forrón pezseg; előttük a tettek tág mezeje nyílik s nem hajlandók veszendő multjáért reménydús jövőjüket kevesleni. Toldi pedig körülbelül, ha nem többet, ezt kívánhatá: volt érdemeimért, jövőendő érdemeiteket; csodáljátok bennem a megtestesült vitézséget s magasztaljátok emlékét; az ő fejében alázkodjatok meg s úgy nézzetek, mint a ki hősisége talapzatán állva még most is kész rombolni. Csakhogy ezt nem akarák megérteni; hisz a kor dere és hava szemlátomást kacagja a mondottakat. Hja, a vén Miklós nem többé az ifju Toldi; más idők járnak, más szelek fújnak. A borzasztó erő megcsappant s hijával van annak, a mi a szellemet helyettesíthet; most már nem a durva

*) A szakál fehérségére vonatkozik.

erő dívik, a szellem is megköveteli a maga részét; ez meg ki fog a darabos erőn. Az erőnek szellemmel kell párosulnia, ha méltatásra vágyik; de ezt föl nem eszeli Miklósunk, csak csipkedő, kicsinylő gúny sívít fülébe az ifju vitézek pajzánkodásából. A tehetetlen ész és tehetős erő aránytalansága nem növel önuralmat s nem válogat megfelelő eszközökben. Az értelem támadását nem verheti vissza méltóképen s a természetéből folyó szerrel oltja felkorbácsolt heveességét.

93. Hét tollú buzgánya köntös ujjban vala,
Köntös ujjal kiket a hol érhet vala,
Ottan e világból el — ki múlik vala.
Mig panaszlani jutának, három ott meghala.

Ily dühteli rakoncátlankodást el nem nézhettek s

94. Jó Lajos királynak ezt bé mondták vala,
Toldi Miklós vitézekben hármát megölt vala.
Azonban Miklós is királyhoz bé juta.
Király kérdi okát, miért mívelte volna?

Erre Toldi még inkább fel förmed, mintha cselekedeteért kérdőre sem szabadna vonni, oly természetesnek, igazságosnak véli vad eljárását. Itt is önmagára, vele született s le nem hámlott erőszakosságára vall s a mily bamba volt jóakaró intelmeiben, oly makacsul goromba fölgerjedésében.

95. Király, ha nem nézném vitézi voltomat,
Majd fejedhez verném hét tollú botomat;
Másszor megfeddenéd apró kölykeidet,
Hogy meg ne csúfolnák vitézi vén fejemet.

Annyi mérséklet mégis van benne, bár a rajta esett bántalomért a királyt okolja, — hogy nem ront neki; de elég ügyefogyott vitézi voltára hivatkozni, holott ennek kellett volna visszatartania a gyilkos boszútól. No de Toldi más kornak, más neveltségnek embere, nem illett abba a körbe, melybe a sors vetette s nem illett már abba a korba, a melybe vénsége nyúlt. Egyszer már száműzték, most bizonyára kiutasították, ha ugyan valami keményebben meg nem lakolt. Gondoskodtak róla, hogy a fák égboltot ne érjenek. Toldi is kidült, mielőtt oda jutott vissza, a honnan kiindult.

96. Akkor Toldi Miklós királylyal így jára;
Azonban a gyűlés Budáról el oszla
Toldi Miklós haza mene Nagy faluba,
Két esztendő mulván Toldi Miklós maghala.

Toldi Miklós, a ki eleinte a mezőt munkálá s termetességével egyelőre csak a falu népére hatott, a kit a sors kereke kilódíta keskeny világából oly térre, a hol csupán egyetlen egy pontban forgott önmaga körül s nem birt arra haladni, a merre ereje a korbeli míveltséggel egyesülve kiszabta volna az ösvényt; a ki menten minden becsvágytól s finomabb érzéktől önmagára nehezülve csak egy-egy külső lökésre mozdult s akkor is fonák irányba tekerődtek; — ez a Toldi Miklós, noha néhány ritka merészségű tettével magas polcra vergődheték, abban a körben, melyben hivatva leendő fölébresztett közcsodálatával köztekintélyt, fényes pályát kivívni a maga részére: — eltörpült, sőt kin is rekedt belőle és elfelejtették. A nép azonban nem törölte ki emlékezetéből. Elért állása, végrehajtott tettei szinte hihetlenségnek látszanak neki s a nép, mely a tőle távol fekvő jelenségeket, az űrnél fogva, mely azokat tőle elválasztja, szokta képzeletének sugaraival megezüstözni, nem volt képes tőlük úgy megválni, hogy szavakba, dalba ne öntse. A szel-

lem, az értelem, mely azt átlengi, a közte és a tárgy közt lévő viszonyból fejlődik. Hogy mennyire őrizte Toldi emlékét, bizonyítja a következő versszak :

97. Ott vagyon most is Miklós feje csontja,
Szertelen tömérdek*) agya koponyája.
Még most is ott vagyon nagy öklelő fája,
Híres ez világban szíve nagy bátorsága.

A jó Ilosvai, kire a muzsák nem mosolyogtak, kinek a költőiségről fogalma nem s érdeme az volt, hogy Toldi egyéniségét megóvta a feledéstől, fölötte. Józan gyakorlatiiséggal értelmezi Miklósunk eltékozlott erejét, életét.

99. Vétek az lón benne, hogy részeges vala;
Minden reménysége boritalban vala.
Ő nagy erejének nem sok hasznát látá,
Semmiben marháját meg nem szaporíthatá.

De azért köszönet annak :

100. A ki e dolgokat szerzé be versekben,
A régi dolgokról lón emlékezetben;
Neve versszerzőnek vagyon vers fejekben.
Az ezer ötszázban hetvennégy esztendőben.

* * *

Toldi Miklós nem nemzeti hős, nem lovag, nem kalandor, de még vitéz is alig, hanem — azt mondanám — erőművész; és ez is csak a körülmények unszolásából. A nemzeti hősök már születésökkor adják jelét jövőbeli hivatásuk nagyszerűségének, tettűs pályájoknak, egy egész, sőt több nemzetre kiható működésöknél. Már bölcsőjüktől kísérik életüket csodajelenségek, melyek meg nem szűnnek, hanem újra meg újra előbukkannak. Álmos világra jöttét anyjának isteni jelenés hirdeti saskeselyű képében, „mely alászállva megtermékenyíté őt, mire ugy tetszék neki, mintha méhéből folyam eredne és ágyékából királyok származnának, de a kik nem a saját földjükön sokasodnának el.“ Herakles eredetét istenekre viszik vissza, ki a bölcsőben kígyókat fojtogatott. Még gyermekkorában óriási nagyságra nőtt s tizen-nyolc éves korában egy dühös oroszánt ölt meg. Tizenkét nagyszerű műveletet hajtott végre, melyek hőssé avatják s általuk az istenek halhatatlanságában osztozik. Rusztem a perzsa hős születése anyjának életébe került. „Jár mint egy bérce, fákat gyökerestől kitép, s vállára vet buzogányul; evésben ivásban nincs párja.“ Toldi Miklós születéséről semmit sem regélnek, csupán azt jegyezték föl, hogy vastag gyermek volt. Későbbi tettei is olyanok, a melyek nevezetessége csak kis körre szorúl s eredményökben inkább közönséges lovagjátékok egyszerű bajvívásai, párviadalai, melyeknek egyéb céljok a kitüntető ügyességnél, erőgyakorlásnál, edzettségnél nem volt. Meglepő tehát, hogy Toldi Ferenc az irodalomtörténetíró egyedül ezekre támaszkodva oly ítéletre jut, mely épen nem állhat meg. „Én abban — szól a mondát illetőleg — egy, a magyar őskorból vagy épen eleink mythosából fennmaradt töredéket vélek fölismerni, melyben az a Toldi, kire utóbb a „Miklós“ keresztyén név tapadt, a testi erő és ügyesség, a bátorság és szívbeli derékség képviselője volt, körülbelül mint a helleneknél (Herakles), phoeniciaiaknál, indeknél stb. is tiszteltettek ily magánéleti hősök, kikkel jellemben a mi Toldink meglepőleg egyezik.“ Miként lehetett Herakles, Rusztem

*) Nagy.

magánéleti hős, holott szereplésök egész népek élén a közfigyelem tárgya, Toldi Miklóse ellenben csak mulékony, csekély hatású volt? Mert Magyarország címerének visszanyerése nem emelkedék túl a szokásos győzelmi jel fontosságán. Miként lehetett Toldi Miklós a szívbeli derékség képviselője, — ha ez alatt a szellemi képzettséget, hajlékonyságot értjük, másként nem is vehetjük, — mikor egyetlenegy elhatározása, tette sem bizonyít mellette, minthogy az özvegy két fiának megboszulása, az elejtett cseh vagyonának átengedése nem egyéb a bánat érzékenyebb ráhatásánál; a mi nemeslelkűség, de bárkinek tulajdona lehet. Szerelmi kalandja, a sírbolt feltörése az ellenkezőre vallanak. A bátorságnak is csak kényszerhőse volt, mert önszántából alig vagy csak nehezen tökélt el magát vitéz tette, noha azután nagyon is helyt állott. Az ügyességnek pedig teljesen híját látta s így más sem marad rajta a testi erőnél.

Hogy mért volna Toldi Miklós mythosi, magyar őskori alak meg nem foghatjuk. A mythosinak a csodás, a titokzatos, a tettek rúgóinak sejtelmessége, főjellemvonása s ennek rajta a legkisebb nyoma sincs. A monda fönléte is erre látszik hivatkozni, mivel ha oly rövid idő alatt ennyire megfogyott, örököltünk-e volna akkor mást sejdítésnél? Hogy a Miklós kereszttyén név csak valami jelentőséggel is bírna, tagadom, sőt azt a nézetemet kockáztatnám, hogy e név nem tapadt Toldira, hanem a kereszteléskor kapta s hogy a mythosi alakok, hősök csudatételei, jelleme, hivatása igen, nevök azonban ritkán vagy épen nem ragad más nemzetbeli, más korbéli alakra, legfőlebb hasonlítás képen. Heraklest, Heraklesnek, Rusztemet Rusztemnek híjjuk még most is, s egyiket sem így a mi hőseink közül. A magyar őskori hírneves mondai vagy történeti személyek megtarták nevöket, mért vesztette volna el azt Toldi Miklós típusa?

Ő Ilosvai szerint 1320-ban született, a mi lehet igaz meg nem is; de azt hiszem, erre sokkal kevesebb súlyt kell fektetnünk mint azt irodalomtörténetírónk tevé. Hogy azonban nem sokkal előbb, sem sokkal később, abban bizvást megnyugodhatunk. Azon történeti események, melyek Toldi létehez és lényéhez kapcsolódnak, azon sorrend, melyben azok egymásra következnek, oly korba helyezik őt, a mely iránt nem támadhat kétség bennünk. Mi majdnem szükséges és jellemző kelléke a mondának? Az a történeti következetlenség, mely csupa jellemezni akaró következetességből oly viszonyokat, cselekedeteket és helyeket hord össze, hogy a hőst mennél kifejezőbben, élesebben kidomborítsa, pályája rendkívüliségét, hivatása messzevágó eredményeit, szembetűnőbben körvonalozza. Ilyenkor nem tekint sem korra sem emberekre, évszázadokat ugrik át, cserél el, a legmesszibb tartományokat, országokat, földrészeket téveszti össze s ezt mindazért, hogy hősének mennél fontosabb jelentőséget kölcsönözzön. Álmos, Árpád majd Ázsiában, majd Európában merülnek föl. S ez a jelenség még a műköltők mondai tárgyú műveiben is jelenkezik. Toldi Miklós nem tartozék ezen hősök közé s a nép sem becsülte oly nagyra, hogy miatta képzeletének szárait megfeszítse.

A nápolyi, velencei hadjáratok Nagy Lajos idejében elég alkalmat szolgáltathattak volna Miklósnak vitézi erényei valóítására, s mit tapasztalunk? hogy nem azokban, hanem a Károl császár és Nagy Lajos király közt az irigy módon szított ellenségeskedésből folyó alkudozás és kibékülés aktusában vesz részt. S itt sem katonai képzettségével, hanem pusztá erejével hat, melynek valószínűleg rendszertelensége gátolta több hadi műveltséget kívánó hadakozások részvevésében. Az értelmetlen erőt sem Nagy Lajos sem az udvari vitézek nem találták a harcolásra valónak. Közvitéz számban mehetett volna a tömeggel, személyi sajátságaival szerezte állásánál fogva azonban

nem sorozhatták abba s így csakugyan nem volt egyéb magánéleti alkalmi hősnél. Hunyadi János, Kinizsi Pál alacsony származásuk ellenére is föl szálltak a vezérség előkelő tisztségére, csak hogy meg vala hozzá képességök, a mely Toldiban teljesen hiányzott.

Toldi mint ilyen egészen a monda alakja és eredetileg törül metszett népies jellem. Ezzel nem azt kívánom hangsúlyozni, hogy nem valóban megtörtént tényekből fejtőzék ki a homályból, de azt sem helyben hagyni, hogy csupán megesett dolgok keringnek vala róla a beszéd száján. Hisz melyik mesének, mondának ne volna legalább csipetnyi való alapja? Ez semmit sem von le népiességéből, de nem is ruházza föl vele. Nem ez a lényege, hanem a felfogás-, a gondolkodás-, érzés- és képzelésmód, melyben az megtestesül.

Sarjadzának azonban fel a monda keblében elemek, melyek hősére átalakító erővel hatnak. Így van ez Toldival. Kimutattuk, hogy nemessége dacára is a nép embere. A körülmények előreláthatlan véletlensége azonban ki emeli megszokott alantos köréből s olyanba vezeti, a melyhez nem tud törődni. S ezen mozzanatnak hajtása azon elem, mely részben lehorzsolja róla a népies színezetet. Sem a nép, de ama magasabb kör sem vallhatja őt egészen magáénak; a miből félszeg ellentét származik. A nép nem tekintheti többé azzal az önfeledő bizalommal, melylyel rá aggatná képzelme díszait, sőt ellenkezőleg, mivel elszakadt tőle, kételkedő arccal nézi sorsát és nem ritkán boszankodva kíséri azt.

Az eredeti jellem nem hánnya le bélyegét, de azért oltódhatik bele oly sajátság, mely némi visszásságot csempész belé. A nép nem bánhatik Toldival idegenül, se tőlem se hozzám módjára, mert az övé volt, bár nem az többé. A népitulajdonok tehát okvetlenül meglátszanak, noha nem népiek, de mégis a nép észjárásából fakadozók is megérzenek rajta. Ilyen szerelmi kalandja, mely a népies felfogás boszúállása az iránta tanúsított hűtlenségért, elszakadásért. A nép mindig irigy vagy legalább bizalmatlan érzélemmel látja, az ő fajtabelijének kiválását s ha hozzá férhet, rá is süti duzzogásának jegyét, a mire a szerelmi kalandnál nem lehetett kínálkozóbb alkalom. Tehát nem a népiesnek volna ez groteszk nyilvánulása, mint azt Kemény Zs. megjegyzi, hanem maga a tény groteszk, melynek okadatoltságát, úgy hiszem, nem lehet megingatni. Ezen kívül még számos jele a népiesnek érzékül meg Toldiban. Ilyen, a mikor, akár egy Hári János, megtapossa Lajos király sarkát vagy taszigálja, hogy ereszsze már meg szavát; a mikor előrántott botjával úgy megfenyegeti a császárt s a sok királyt, hogy rémülten fejet hajtanak s meg lesz a béke.

Toldi Miklós személye határozott egyéniség; úgy értve, hogy valamikor létezett, de nem úgy, hogy „ép ennél fogva a tetteiről keringő monda-kört a nép nem olvaszthatta egészen saját szellemébe s költészetével nem alakíthatá át teljesen.” A nép nem tesz semmit csak félig. A kit vagy a mit a nép egyszer fölkapott, az mindenestől az övé s a maga lényéhez hasonítja. A nép nem bajlódik azzal, megtörtént-e vagy sem, a mit elmesél, eldalol s még kevesbbé azzal, szabad-e vagy nem bővítenie, változtatnia azon, a mit hallott, látott, tapasztalt s tovább terjeszt. A mesélés ingere s még inkább a mese röpkésége e mellett tanuskodnak. A nép észjárása nem tűr idegenszerűt, szelleme s természetétől elütöt; az ilyent vagy mellőzi, vagy átalakítja, a nélkül, hogy fél munkát végezne. János vitéz, Hári János csak olyan lehet a minő.

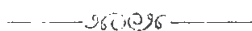
Itt azonban főleg egy tényezővel kell számolnunk: hogy nem a nép egészben öröklött mondájával, hanem Ilosvai históriájával van dolgunk. A mit

ennek kell felrónunk, azt nem foghatjuk a népre; de azt a nézetet sem szabad elszalasztanunk, hogy a mi Ilosvaiban meg van, már azért is ferde s csupán az ő tévedése. Ilosvai eleget szabadkozik, mennyire sorvadtt már meg idejében a monda; a mi bizonyítéka annak, hogy nem rajta múltott darabossága, lélektani repedezettsége, népies ellenmondása. A nép maga felejté a monda java részét s nagyobbára történetieknek látszó eseményeket őrzött meg, minthogy ezek általán ismert és fontos személyek létrehozásához fűződnek. Az emlékezés tehát szilárd alapokra támaszkodhaték. A mint azonban egy-egy inkább a magánéletre vonatkozó tény halványult meg, el kell vala a motivációnak is mosódnia, a miből okvetlenül az eredetileg népies vonásnak utólagos érthetlensége vagy elmaradása folyt.

Ezek után bizvást állíthatjuk, hogy Toldi Miklós sem nem mythosi, sem nem mindenben történeti, de mégis — bár megtöprödött — népies alak. Az ellenkezések, következetlenségek, indokolatlanságok látszólagosak s az idő feledékenységeinek fattyai. Nem helyes azonban a következetlenségeket erőszakkal hajszolnunk. Hogy Toldi a csehet térdre rogyása, könyörgése dacára leöli, az igazság érvényesülésének leghívebb folyamánya; két áldozat vérének, a legkínosb anyai fájdalomnak követelménye, melynél minden egyéni indulatnak el kellett csöndesülnie. A jelenet földolgozásának minősége itt problematikus.

Toldi Miklós jelleme két ellensarkos tényezőből forrt össze, a minek bonyolultságát nehezíté a monda töredékes vázlatossága s Arany János is csak eltérő felfogással bírt megoldani.*)

Moller Ede.

*) A Toldi mondának ily alakban való feldolgozására kelletlen tapasztalat bírt. A reáliskolai tanterv a magyar nyelv anyagból a szerkezet törvényeinek szemléltető elsajátítására a Coriolanus szomorújátékot tűzi ki. Mindjárt eleitől fogva idegenkedém a gondolatától, hogy az V. osztályban tragédiát értelmezzek, még pedig a szerkezet szempontjából. Már a terjedelme a műnek is legyőzhetlen akadály, mennyire még inkább a drámai szerkezet bonyolultsága, a mely a cselekvényen s a jellemek fokozatos fejlődésén alapszik. Tehát két oly tényezővel kell szembe szállnunk, a melyek nélkül a szerkezetet megfognunk lehetetlen; e két tényező pedig oly szoros összefüggésben van egymással, hogy egymás nélkül nem képzelhetők, (a jellem a cselekvésben reálisálódik, a cselekvés pedig a jellemből foly), minélfogva, ha a szerkezetet megérthetővé kívánjuk tenni, két nehézségen kell át bukácsolnunk, mielőtt a szerkezetet tárgyalhatnók. Ez azonban még (néhány szerint, a kiknek a ráfordítandó idő semmi), hagyján! De a jellem és cselekvény épen azért oly történeti, lélektani, aesthetikai érzéket s egyáltalában oly képzettséget föltételez, hogy nélkülök a jellemet, a cselekvényt a maga egészében, egységében külön és egybefüggőleg átlátni lehetetlen. — Állíthatni-e, hogy ezek után a szerkezetről tiszta fogalmat nyer a tanítvány? Nem csak kötve, de teljesen nem hiszem, mert — tapasztaltam. Feladatunk a tanításban nem a nehezítés, hanem a könnyítés. Kérdem tehát, könnyítünk-e a tanítványokon, ha ily súlyos kötelezettséget rovnak rájuk s kínozzuk őket, meg magunkat is? Mert hogy kínzás tragédiának fejtegetése az V. osztályban bizonyítja az, hogy sorról-sorra haladhatunk csak: meg kell magyaráznunk egyes szavak, a beszéd értelmét, a gondolatok egymásra vonatkozását, erkölcsi értékét, a személyek egymáshoz viszonyát, felfogását, elhatározását, az akarat és tett közt lévő következetes kapcsolatot stb. stb. mind meg annyi dolgok, a melyeken hátrány nélkül átsiklanunk nem lehet. Nem kellene-e ennél fogva oly művet választanunk, a mely a szerkezet s csupán a szerkezet szabályainak feltüntetésére a legalkalmasabb? Ez ellen aligha lesz valamelyikünknek kifogása, — s volna-e erre célszerűbb [mű Arany J. Toldijánál iskolába való kiadásban? — Tevék kísérletet vele s azt találtam, hogy egyszerű meséje nemcsak érdekli a tanítványokat, hanem az egészről tökéletes képök is van; s nem értem-e el ezzel már azt a célt, hogy a szerkezet megfogását előkészítém? — Nem folytatom; a többit mindegyikünk elgondolja, csak szerény nézetemet akarám el mondani, a többi nem az én ügyem.

II.

Deák Ferenc emlékezete.*)

Kedves tanítványaink!

A históriából, a melyről már a régi latinok azt tartják vala, hogy az élet mestere, jól tudjátok, mennyi változásnak van alávetve a nemzetek élete és tudjátok, hogy e változások, ha némelykor a látszat az ellenkezőjét mutatja is, meg annyi lépés a tökéletesedés felé. Igen, a tökéletesedés az a cél, a mely felé egyesek és nemzetek igyekeznek; e cél felé törekvés vágya hozott titeket is intézetünk falai közé. A tökéletesedés e belénk oltott vágyainak, a mind magasabbra és magasabbra törő küzdelmeknek, a fokozatos fejlődésnek állandó és hű tükre a historia; de több mindennél: tárháza egyszersmind a különféle és különböző fegyvereknek, a melyekkel e küzdelmek kivívtak, vagy előbbre vivén egy fokkal, vagy megállítván egyidőre a küzdőket; élő tanuja az emberi erényeknek és vétkeknek. Boldogok mi, kései utódok, a kik a tapasztalás e bölcs mesteréhez járhatunk iskolába; boldogok mi, a kik nem elvont okoskodás, hanem élt példák után indulván, igyekezhetünk elérni azt, a mit legfőbb életbölcseiségnek kell tartanunk: a jól berendezett életet; — élt példák után, mondom, a kik egykor éreznek és gondolkodnak vala, mint mi most s a kik érzéseiket és gondolataikat, küzdéseiket és diadalaikat, szenvedéseiket és dicsőségeiket örökségül hagyják vala miránk, utódaikra. Becsüljük meg ez örökséget; lelkesedjünk az örökségtevők erényein és óvakodjunk, ha voltak ilyenek, tévedéseiktől. Így értsétek a régi latinoknak imént idéztem ítéletét a históriáról.

Ily örökségnek szállék le én is, bűvárként, megmérhetetlen tengerébe, hogy egy megdicsőült Nagyság hagyatékának igaz gyöngyeit hozzam föl számotokra, cserébe ama gyöngyökért, a melyek, midőn Deák Ferencet gyászoljuk, szemeteikben csillognak. Ki volt Deák Ferenc? — tudnotok illik. Két napja mult két éve, hogy ti is hallottátok a fájdalmas kiáltást, a mely végigrezgett ez országon és azután az egész művelt világon; láttátok a gyászt, a melyet nemzet és nemzetek érette viseltek és összegyűltetek, mint ma, e terembe, hogy meghalljátok: ki volt ő és mit tett érettünk mindnyájunkért? És akkor egyik szeretett vezetőtök megfelelt e kérdésekre, elétek tárván a nemzet halottja halhatatlan életét. Most hát én letarolt mezőre lépnék, ha könnyű föladat volna: megmérni egyszerre s megmérni biztos kezekkel azt a tért, a melyet a Deák Ferencéhez hasonló nagy szellemek emlékezetes életökben betöltenek, és ha oly könnyű munka volna, egy ünneplő beszéd korlátai közt még csak *r á m u t a t n i* is mindama jellemvonásokra, a melyek a szellemi nagyságot alkotják; — nemhogy azokat kifejtani. Tenger mélységéhez hasonlítám a nagy szellemek örökségét s vajjon elegendő-e tán e g y b u v á r e g y e t l e n kísérlete ahhoz, hogy e mélység titkait megismerje és rejtett kincseit fölhozza?

*) Intézetünk Deák-gyászünneplőjén elmondott beszéd.

Deák Ferencet én mint önzetlen, mint igazságszerető, mint öszhangzatos szívvel bírt embert óhajtom elétek idézni, mert *i l y e n ü l* hagyát ténéktek, — nemesre, jóra és szépre törő ifjuságnak — ritka örökség gyanánt önmagát.

Önzetlen volt ő, mert hisz ép oly egyszerűségben halt meg, mint a milyenben születék; igazságszerető volt ő, mert hisz ellenségei is gyászolják vala őt; harmonikus szívvel bírt ember volt ő, mert hisz *s z e r e t e t* sajátolta könnyek hullanak vala ravatalára. Nagyság a fejedelemben, nagyság a hadvezérben, nagyság az államférfiban — lélekemelő, szemet kápráztató látvány; de nagyság magában az *e m b e r b e n*, lélek-megnyerő, szívet melengető jelenség. Számotokra még kecsegtetően virít a remény zöld ligete; egyitek-másitok fölküzdheti tán magát egész a nagyság emelkedett polczára, de mindnyájatoknak ez még sem adatott. Minél tökéletesebb *e m b e r e k k é* válnotok azonban mindnyájatok polgári kötelessége *s t i e* tekintetben sokat és főleg Deáktól fogtok tanulni. Mert, hogy az élet *k ö t e l e s s é g e k e t* ró miránk, arra leginkább ő adott nekünk példát.

Sokszor fogjátok olvasni vagy hallani, hogy az élet merő színjáték és mi a szerepvivők. Ne adjatok hitelt e rossz hasonlatnak és óvakodjatok abból következtetést vonni, mely — ne adja jó sorsotok! — tán arra az eredményre is juttatná egyiteket-másitokat, hogy, ha az élet komédiájában az egyes élete pusztá *s z e r e p n é l* nem több, nem érdemes annak jól betöltéseért fáradni és hogy — a mitől óvjon még inkább jó génuszotok! — annak fölcserélése mással, egy tetszőbbel, egy kényelmesebbel, de kevésbé nemessel, kevésbé egyenessel közönyös, könnyen vehető dolog. Deák az életet nem mint szerepet, hanem mint kötelességet tekinté *s a z* életről való *e z e n* fölfogása tette őt lelkiismeretessé és lelkiismeretessége önzetlenné és igazságszeretővé. „Az ü g y, a melyet védett — mondja róla egy barátja — a melynek minden pártot megnyerni törekedett, foglalta el teljesen és kizárólag.“ Jegyezzétek meg nagy jellemének emlékezetes életén ez arany fonálként végighúzódnó vonását és igyekezzetek őt ebben követni mind most, mind akkor, ha kiléptek ez intézet falai közül a tettek: az élet mezejére. Töltsétek be, lelkiismeretetek *s z e r i n t* a *l e g j o b b a n*, azt a kört, a melyet betöltenetek kötelességtekül adatott és méltó utódai lesztek Deák Ferencnek.

Lelkiismeretességéből fejlődik vala ki — mint mondám — önzetlensége. Igen, ama lelkiismeretességéből, mely mindig csak az ügyet, csak a közjót tekinti. Nyilvánosan szerepelt nagy emberek élete történetéből olvashatjátok, hogy nem egy derék küzd vala, az igazság nevében, a zaklatott nép elnyomása ellen. Washington, a nagy amerikai, a ki, midőn fejedelem lehetne, megmarad egyszerű polgárnak, bizonyára sokat tesz vala a közsadbadságért és igazságszeretetre, önzetlenségre ő hozzá hasonlítják Deák Ferencet: Washington a maga jószágait élete végeig elnyomott rabszolgákkal mivelteti. Nem így Deák Ferenc. A mit ő igazságtalannak talál általánosságban, elég önzetlen igazságtalannak találni akkor is, ha fölfogása a saját érdekeinek okozza is megcsorbitását. Ő, a midőn bátyja halála után átveszi két ezer holdas nemesi birtokát, a melyet jobbágysai tartoznak vala mivelní, maga köré gyűjti ezeket s imígyen szól hozzájuk: „Fiaim, én földesuratok vagyok és ti jobbágysaim vagytok. A törvény megszabja az én jogaimat fölöttetek és a ti kötelességeiteket én irántam. De én jogaimmal élni nem akarok és titeket kötelességeitek teljesítésére nem kényszerítlek erővel. Ha azonban jószántotokból eljöttök gazdaságomban segíteni, szives-

ségteket megköszönöm s a becsületes munkát megjutalmazom.“ Könnyeket sajtolt a jó emberek szemeiből ez önzetlen jóság és teljesítik vala továbbra is jobbágyi kötelességeiket, a melyeknek teljesítése alul pedig föloldoztatának. Ne feledkezzetek meg, kedves tanítványaink, ez idéztem nagy jelenetről és igyekezzetek, mind most, mind egész életetekben öszhangzatot létesíteni szavaitok és tetteitek, meggyőződésük és cselekedeteik között.

S ha Deák Ferencben önzetlen volt a magán-ember, az volt benne nemkülönben a politikus is. Mint szónok, nem ő igyekezett hallgatóit meggyőzni, hanem az igazságra bizta azt. A retorikában tanultatók vagy tanulni fogjátok, hogy a szónoklatban, mely a rábeszélés művészete, mily sokféle eszköz áll a szónoknak rendelkezésére a végből, hogy célját: hallgatói rábeszélését elérje. Deák ez eszközöket nem használja vala föl. Szónoki fogásokkal soha sem él, nyilatkozatai mindig a meggyőződés erejénél fogva hatnak s ti bizonyára nem fogjátok feledni, hogy ez is önzetlenség: a szónok önzetlensége és nem fogjátok feledni, hogy az igazság mindig egyszerű és hogy nem az igazságot szereti az, a ki az igazságot homályba burkolja.

Mint pártvezér, „készséggel engedte másoknak a dicsőséget, hogy nyilvános ülésben az ő véleményét, mint saját indítványukat vagy a párt megállapodását előterjeszszék.“ Mint pártvezér, soha sem követelte, hogy párthivei őt vakon kövessék s ha pártjában olykor eltérések voltak észlelhetők a véleményekben, ő „soha sem igyekezett azokat elhalgattatni, hanem meggyőzni vagy megnyugtatót.“ Ez is önzetlenség: a pártvezér önzetlensége. Mint miniszter, midőn a képviselők választásánál elkövetett kihágások vizsgálatát az országgyűlés a kormányra akarta bízni, lemondván ekként saját jogáról, így szóla; „ne terjeszszük a miniszter hatalmát, a képviselőház rovására.“ Ez a miniszter önzetlensége volt.

„Háromszor kínálták meg őt a koronával s ő háromszor tolta félre azt“ — mondja Antonius Caesarról, kevesebb joggal, mint a hogy elmondhatjuk Washington Györgyről és el — Deák Ferencről. Midőn kibékíté a királyt a nemzettel, és „mint Epaminondásról írják, a dicsőségen kívül semmi egyebet el nem fogadott,“ azt akarták, hogy ő tegye az alkotmányos király fejére a koronát. E megtiszteltetés elől is szerényen kitért. Ő fölsége — mondá ő a minisztereknek — valószínűleg túlél engem. Ha meghalok, mondja el síromon, hogy Deák Ferenc becsületes ember volt. Ezt kérem jutalmul.“ Ez, kedves tanítványaink, az államférfi önzetlensége volt. „Magát a hirnevet — írja róla főnebb idéztem barátja — a melynek pedig a jók is hódolnak, sem hajhászta érdemeinek emlegetésével vagy fogásokkal, egyaránt távol lévén tőle a személyes hiuság és féltékenység. E rossz szenvedélyek keserítik el sokak életét. Deák nem ismerte e szenvedélyeket. Kevéssel beérvén, s e kevese meglévén, sorsával meg volt elégedve. S nem lévén személyes vágyai, csak a hazát szerette. Ennek és jó barátainak baján aggódott egyedül.“

Ime Deák Ferenc, mint az önzetlenség példaképe! Példakép, a melyet legfinomabb árnyalataiban tanulmányozhatni, a melyet utánozhatni: szerencséseknek vallhatjuk, szerencséseknek vallhatjátok magatokat. Vegyétek, kedves tanítványaink, imez örökséget, a melyet Deák Ferenc, mint az önzetlenség példaképe, hagyott reátok; nyuljatok ahhoz már most, hogy vértézve legyetek a kísértések ellen, a melyek az életben bizonyára titeket is körül fognak venni. Látni fogjátok, hogy vannak, a kik a saját javukat fölibe helyezik a közjónak, a kiket tevésre vagy nemtevésre durva önzés indít csupán s ekkor szívetekben lesz a ta-

lizmán, ha most szívetekbe zárjátok azt, a ki mindig önzetlen volt — Deák Ferencet. Gondoljatok ilyenkor ő reá, most pedig forduljatok Deák Ferenc-hez, az igazságszerető h ő z. „Ha szabadok akarunk lenni, legyünk egyszersmind igazságosak,” mondá ő az 1840-ediki országgyűlésen s e jelszavát követi vala egész életén át. Mert igazságszerető, küzd a nép terheinek megkönnyebítéseért, azon szegény, elnyomott nép érdekeiért, a melyről azt tartja, hogy mindene, a mire még számot tarthat, úgyis csak az, hogy élhessen ezen hazában, a melynek terheit viseli, de birtokából kitagadtatott. Midőn arról van szó, hogy a törvény oltalma a jobbágyokra, a kiken a földes urak valahány, megannyi visszaélést követnek vala el, hogy, mondom, a törvény oltalma a jobbágyokra is kiterjesztessék, igazságot követel, „a melyet az emberiség jogának sértése nélkül nem tagadhatni meg:” „nyolcszázados alkotmányunknak nyolcszázados igazságtalanságát kívánom, ugymond, jóvátenni.” És igazságszerető önmagával, igazságszerető pártjával és igazságszerető ellenfeleivel, de sőt ellenségeivel szemben is. Ellenfeleinek személye iránt mindenkor kiméletes; „nem igyekszik azokat se gyűlöltté, se nevetségessé tenni;” küzd s ha kell kiméletlenül nézetek, elvek ellen, de nem támad meg soha személyeket, „Őrizkedjél, írja egy barátja fiához — a gúny és elmésség kétélű fegyverével érzékenyen sérteni másokat: a biztató kacagás, a mely elmésségedet kíséri, csakhamar elhangzik, de az érzékenyen sértettnek kebelében visszamarad a keserűség s hiuságod pillanatnyi diadalát másnak fájdalmán s elvesztett szeretete árán vásárolhatod meg.” Jegyezzétek meg, kedves tanítványaink e szavakat és ellenfeleiteket soha sem fogjátok kisebbiteni, mert a kiméletlen gúny kisebbit s a ki ellenfelét porba taszítja, az önmagát is porba dönti. Deák Ferenc mindig tisztelte ellenfelei személyét s midőn Szathmár megye egyik követét, a ki Deáknak ellenfele volt, a követek házában megjelenésekor szünni nem akaró pisszegéssel fogadták, „Deák Ferenc kigyó-sziszegésnek bélyegezte a pisszegést, kijelentvén, hogy a haza szent ügye, a melyért küzd, nem szorúlt ilyen gyáva fegyverre; s a kik a tanácskozások folyamát ekkép zavarják, inkább ártanak az ügynek, mert azt méltóságából a porba alacsonyítják s a türelmetlenség visszahatást szül.” Ti bizonyára Deák Ferencnek ez imént emlitém nyilatkozatára mindannyiszor gondolni fogtok, valamikor az életben tapasztalni fogjátok, hogy a véleményileg vagy érzelmileg, vagy érdekileg egymással szemben állók nem becsülik meg egymást.

Kedves tanítványaink! Elétek idéztem Deák Ferencet: a lelkiismeretesség mintaképét; hallottátok, hogy ritka lelkiismeretessége teszi vala őt önzetlenné, igazságszeretővé. A lelkiismeretesség, kedves tanítványaink, a mely hivatásunk körének becsületes, pontos betöltése; az önzetlenség, a mely saját javunknak a közjó alá való rendelése; az igazságszeretet, a mely a jogosság és méltányosság föl t é t l e n védelme — mindnyájunk kötelessége.

De mégis hányan vannak, a kik elmondhatnák magukról: még csak gondolatban sem voltam lelkiismeretlen, se önző, és igazságszerető voltam akkor is, ha az saját kárommal járt? Deák Ferencről elmondja ezt — élete, elmondják tettei. S ti, kedves tanítványaink, a kiket a tökéletesedés vágya hozott ez intézet falai közé, elmétek mellett szívetek és jellemetek tökéletesítéséről, nemesítéséről sem fogtok megfeledkezni; mi pedig, a kik összhangzó nevelésekkel bizattunk meg, Deák Ferencnek, az önzetlennek és igazságszeretőnek jellemére utalunk titeket.

Komoly időket élünk, kedves növendékeink, és még komolyabbak jövődők, hogy határozzanak nemzetek élete fölött. Nem titkolom, tudjátok

meg, hogy a megpróbáltatások nehéz küzdelme fog osztályrészetekül jutni; ti fogjátok megvívni a nagy harcot az északi hóditóval hazátokért, a zsarnokkal e haza szabadságaért, az idegen elnyomóval nemzetiségtekért, a fölvilágosultság tagadójával művelődésetekért. Igyekezzetek jókorán edzeni elméteket, szíveteket és karotokat e nagy küzdelemre. E g é s z emberekre lesz e hazának szüksége; egész emberekre, a kiknek helyén elméjük és szívök egyaránt, a kiknek a köz java, a kiknek a haza minden előtt. Tanuljatok Deáktól egész emberekké válni és ne feledjétek soha, a mit ő mondott, hogy: „erkölcsi erő a nemzetek legnagyobb kincse.” Ha az ő nemes példája után fogtok indulni, nemzetünk birni fogja e legnagyobb kincset — ti bennetek.

És ekkor, kedves tanítványaink, nyugodtan kelhettek a megvívandó harcra ti és nyugodtak lehetünk a jövő iránt mi. Ti a győzelmet fogjátok megszerezni a szabadság, a nemzetiség és a művelődés szent ügyének, mi pedig m a g y a r föld ölére fogjuk lehajtani élettől fáradt fejünket. És méltók lesztek, örökre méltók a nagy Dicsőülthez, a kinek ma emlékét ünnepeljük, mert volt-e hivebb fia magyar hazánknek és magyar nemzetünknek annál, a ki — hogy ismét meg újra az ő saját szavaival éljek, azokat ő reá magára alkalmazván — a ki, mondom, e szegény, e szenvedő hazát jobban szerette, mint bármely fényes országát Európának, és a ki azt mondá, hogy, ha ez ország a legvirágzóbb ország lesz is, de nem lesz Magyarország: neki nem telik benne öröme.

Ujvári Béla.

III.

Az 1877/8. évi tanterv.

I-ső osztály.

Osztályfő : Kárpáti Károl.

Magyar. Az egyszerű mondat. A főmondatrészek és bővítések. Az egyszerű tiszta mondat bővítésének módjai. Az összetett mondatban a fő- és mellékmondatok megkülönböztetése. Mondattani elemzésből kiindulva az egész alaktan, különös súlyt fektetve az igeragozásra. A névszók ragozása névszók által, a hangtani módosulásokra való tekintettel. Ragok és képzők azok funkciója. Szokottabb élő képzők ismertetése és csoportosítása. Helyesírás. Heti óra : 5. Tankönyv : Dr. Simonyi Zs. Nyelvtana I-ső r. Olvasókönyv : Bodnár-Iványi I-ső r. Tanította : Kárpáti Károl.

Német. Az egyszerű mondat és annak részei. Bővítési módok. A névszók ragozása. Az igeragozás — különös tekintettel a személyragokra s a módok megkülönböztetésére. Szótanulás, fordítás magyarra. Heti óra : 4. Tankönyv : Schwicker „Német Nyelvtan“-a. Olvasókönyv : Felsmann J. I-ső r. Tanította : Kárpáti Károl.

Földrajz. A földrajz alapfogalmainak magyarázata. A magyar korona alá tartozó, meg a földközi tenger körül fekvő országok föld-, termény- és nép-rajzi, valamint miveltségi viszonyai. A földet vidékünkön alkotó közetek és rétegek szemléleti ismertetése ; néhány meteorológiai tünemény magyarázata. Vázlatok készítése. Heti óra : 2. Tankönyv : Hunfalvi I. r.

Tanította : Bayer Ferencz.

Történet. Magyarhon régi lakói. Hunok és magyarok eredete, s vándorlásaik. Árpád honszerzése. A vezérek kora. A keresztyénség terjedése Magyarországon. Szt. István s utódai. A keresztes hadak. Az arany bulla. A tatárjárás. Heti óra : 2. Tankönyv : Tankó „Magyarország története“ I-ső r.

Tanította : Kárpáti Károl.

Számtan. A négy számtani művelet tizedes számokkal ; közös és legnagyobb közös mérték, és legkisebb közös többszörös. Az oszthatóság ismertető jelei. Számolási műveletek közös törtekkel. A közös törtek átváltoztatása tizedes törtté és megfordítva. A méter-rendszer alapos ismertetése és a mértékeknél előforduló átszámítások. Az idő számolása. Heti óra : 4. Tankönyv : Dr. Császár Károl, Számtan I-ső r. Tanította : R ö s c h F r i g y e s.

Mértan. Mértan és mértani rajz. Síkalaktan gyakorlati és rajzi mérések alapján. A hossz-mérték és szög-mérő ismertetése és alkalmazása. A négy alapművelet hosszakra és szögekre alkalmazva. Merőleges és egyenközű vonalak rajzolása. Az egybevágóság és hasonlóság rajz útján való megmagyarázása. A terület-mérték ismertetése. Síkébrák területeinek kiszámítása. Egyszerű mértani diszitémények szabad kézzel való gyakorlása. Heti óra : 4. Tankönyv : Krisz Ferenc, Szemléleti mértan I-ső r.

Tanította : R ö s c h F r i g y e s.

Természetrájk. Az emlősök rendjeinek vagy családainak képviselői kitömött példányokban vagy jó képekben bemutatva. Ezek alapján történt a leírás, a terminologia megállapítása; a bemutatott fekvázak és lábvezak alapján a jelleg felállítása; utalás a hasznos és káros emlősökre, azok elterjedésére. Az ember ismertetése. A tenyészet fejlődése szerint a ranunculaceák compositák, liliaceák, amentaceák, rosiflorák, gramineák s leguminosák honi főbb képviselői bemutatva a terminologia és organographia vétett át. Utalás a haszonra és elterjedésre. Heti óra: 3. Tankönyv: Pokorny-Dékány Állatország és Növényország. Tanította: Fialowski Lajos dr.

II. a. és b. osztály.

Osztályfő: II. a. osztályban Bella Lajos.

„ „ b. „ Bayer Ferenc.

Magyar nyelv. a) A mondat fogalma s meghatározása. Egyszerű mondat és nemei. Összetett mondat: coordinatio, subordinatio. Önálló és függő mondat. Függető mondat nemei s keletkezésök. Többszörösen összetett mondat. Körmondat. b) Ige fogalma, nemei. Igetők, igeragok, módok. idők. Igeragozás alakjai tüzetesen. Az ige névi alakja. c) Határozó fogalma, nemei, alkalmazása részletesen. Synonimák csoportosítása, magyarázata. d) Szóképzés, különösen ige és határozókra vonatkozólag. Hetenként egy írásbeli dolgozat. K. k. Ihász Gábor nyelvtana és Bodnár-Iványi olvasókönyve I. Heti óra szám 5. Tanította Bella Lajos és Bayer Ferenc.

Német nyelv. a) A mondat fogalma, meghatározása. Önálló s függő mondatok. A függő mondat nemei, keletkezési módja, önálló mondathoz való viszonya. A különböző határozók részletesen. Az igeragozás teljesen. b) Szóképzés (Laut- és Ablautbildung — Ableitungssilben und Zusammensetzung). c) Szótanulás, fordítás. Hetenként egy írásbeli dolgozat. K. k. Schwicker nyelvtana és Felsmann olvasókönyve II. r. Heti óra szám 3.

Tanította: Bella Lajos és Bayer Ferenc.

Francia nyelv. Alaktan: article défini, indéfini, partitif; I. II. III. és IV. ige-hajlítás indicatif-jának minden idői; avoir és être; régime direct és r. indirect; személyes névmás, személyes névmás mint régime dir. és indir.; állító és tagadó alak; adjectifs és pronoms possessifs és démonstratifs; néhány pronoms relatifs; a többes szám képzése; tö- és sorszámnevek; néhány határozó; néhány rendhagyó ige. Az olvasási szabályok esetről-esetre az illető alakokról vonattak le és olvasmányokon gyakoroltattak be. Olvastattak: „L'agneau et le loup,“ „La pomme“ (prózaik) és „Les saisons“ (verses); ez olvasmányok betéve is. Írásbeli dolgozatok tárgya: a nyelvtani feladatok fordítása magyarból franciára. K. k. Ollendorff-Salamin testvérek „Francia nyelvtana,“ Salamin-Leupin „Olvasókönyv.“ Heti óra szám: 3. Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz. 1) Az örökös vagy osztrák tartományoknak, Europa országainak (a földközi tenger mellettiek kivételével) föld- és terményrajzi viszonyai, lakói nemzetisége, miveltsége, ipara, kereskedelme és topographiája. Térképi vázlatok készítése. 2) A meteorologia és klimatologia legegyszerűbb részei különös tekintettel hazánkra. Tankönyv: Hunfalvy II. r. Heti óra szám 2.

Tanította: Bella Lajos és Bayer Ferenc.

Történet. a) Magyarország történetéből: Tatárjárástól az Árpád-ház kihaltáig. A egyes házakból származott királyok uralkodása a mohácsi vészig befejezőleg. b) Görögország történetéből: magyar (részben német) olvasmányok alapján Lykurgos és Solon törvényhozása. — A görögök és per-

zsák közti háború. K. k. Tankó: Magyarország története I. r. Heti óra szám 2.

Tanította: Bella Lajos és Bayer Ferenc.

Számtan. A számolási előnyök és rövidítések. Az egyenes és megfordított arányosság fogalmának megállapítása után a kettős tételnek alkalmazása oly feladatoknál, melyek az úgy nevezett egyszerű hármasszabály szerint megfejtethetők. A száztólinak fogalma és ennek alkalmazása a gyakorlatban. A mértani arányok és aránylatokra vonatkozó legelemibb tételek megismertetése és az egyszerű hármasszabály mint ennek alkalmazása. K. k. Dr. Császár Károly II. r. Heti óra szám 3.

Tanította: Rösch Frigyes.

Mértan. a) A téralaktanból: Elméleti téralaktan és pedig: pontok, vonalak és síkok egymáshoz való helyzete, mértani szabályos és nem szabályos testek szemléltetése, összehasonlítása alak és nagyságra, éleik, csúcsaik száma, a jegectan három és négy tengelyű rendszer kiválóbb alakjai, felületök és köbtartalmuk kiszámítása. A mértani testek sík általi metszései. b) Mértani idomok és testek távlati rajzolása (drót és faminták után) a megvilágítás tekintetbe vételével, barna festékkel színezés. K. k. Krisz Ferenc II. r. Heti óra szám 3.

Tanította: Skoff Béla.

Természetrajz. A madarak, csúszók, úszómászók, halak, ízlábuak, puhár-, sugár-, és őszállatok élettani viszonyai alapján az emberre vagy környezetére nézve fontos képviselőiknek leírása kitömött mutatványokban vagy praeparatumokban, vagy pedig kirándulások alkalmával a természetben bemutatva. Az ízlábuak közül 60 címerállat gyűjtetett. A nyári félévben a mezőt, rétet, kertet és erdőt alkotó növényeknek a tanulók által hozott képviselői tárgyalattak. Linné rendszere s a typicus természetes családok címere. K. k. Pokorny-Dékány. Heti óra szám 2.

Tanította: Fialowski Lajos dr.

Szabadkézi rajz. Iskolai táblán készített rajzok után szintúgy mint egyes többszínű minták után elemi disztimények s kapcsolatban a styl fajok megmagyarázása. Egyszerű domborművek utáni tanulmányok. Heti óra szám 2.

Tanította: Hauser Károly.

III. osztály.

Osztályfő: Ujvári Béla.

Magyar nyelv. Mondattan: szókötés, mondatkötés. Egyszerű, összetett, összevont mondat. Körmondat. Szóegyeztetés. Szóvonzat. Szórend. Az egész alaktan rendszeres ismételése. A prosodia elemei. Használtabb tropusok és figurák. Olvasmányok: I. Perikles. Peloponnesosi háború. Alkibiades Az athenaeiek sicíliai hadjárata. Dekeleiai háború. Háború Athen és Sparta között. Görögország további történetei. II. Cserhalmi győzelem, A tatárjárás. II. Endre és az aranybulla. Mátyás királylyá választása. III. Könyvnyomtatás. A vasutak. Ne higgy. IV. Pókayné. Fülemile. Mohács. A magyarokhoz. Szibinyáni Janka. A szegény asszony könyve. Ne higgy az álomban. Vörösmarty anyja. (I. görög történetiek, II. magyar tört., III. vegyesek, IV. költőiek.) K. k. Ihász „Nyelvtana,” Bodnár-lványi „Olvasókönyv.” II. r. Heti óraszám 4.

Tanította: Kárpáti Károly.

Német nyelv. Az összetett mondat szerkezet. Időtan. Az alaktan és szóképzéstan kiegészítése az olvasmány alapján. Olvasmányok: Die Bereitung des Wachses und des Honigs, v. Funke. Habsburgs Mauern, v. Simrock. Die goldene Repetieruhr, v. Auerbach. Pilgrim v. St. Just, v. Platen. Die 3 Freunde, v. Herder. Die 7. Wunderwerke der alten Welt, v. Herzog. Das Amen der Steine, v. Kosegarten. Der junge Siegfried, v. Pfan-

nerer. Die Entstehung der Welt und der Götter, n. Witt. Zeus und die Giganten, n. Witt. Das Lied eines Armen, v. Uhland. Räthsel. Írásbeli dolgozat: fogalom magyarázat. Fogalmaknak valódi és átvitt értelmök. Szó-lásmódok és közmondások. A kifejezés megváltozása mondatok átalakítá-sával. Tankönyvek: Deutsches Lesebuch für Mittelschulen. v. Felsmann. III. Theil. Deutsches Stilbuch v. Schwicker. II. Theil. Heti óraszám 3.

Tanította: Stuppacher Lajos.

Francia nyelv. Jelzők tana: melléknévi jelzők, helyzetők a jelzet előtt vagy után; de és à előszós főnévi jelző; apposition. Határozók tana: hatá-rozói, sajátító és szenvedő; eredeti és képzett határozók; prépositions és ex-pressions prépositives; határozók képezése főnevekből. Nehány főnévi, mel-léknévi és ige képző. Rendhagyó igék, ezek kapcsolatában az igehajlítás foly-tonos ismétlése; szenvedő igealak. Olvasmányokban előfordult gallicismusok. Olvastattak: „Le voleur et le savant,“ „Marie Thérèse à Presbourg“ (történeti) „L’être d’ un élève à son grandpère,“ „Du son“ és „De la lumière“ (physi-kaiak), „Le roi Mathias et le charlatan“ prózai és „Le lion de Florence,“ „L’hirondelle,“ „Le nid de fauvette,“ „Le petit Pierre,“ „Le rossignol et le prince“ verses olvasmányok; ez utóbbiak betéve is. Írásbeli dolgozatok tár-gya az olvasmányokból (fordítás franciára). K. k. Salamin-Leupin „Francia olvasmányok.“ Heti óraszám 3.

Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz Ázsia és Afrika föld-, és terményrajzi viszonyai, főtekintettel a nemzetiségre, vallásra és műveltségre. Térkép-vázlatok készítése. — A mennyiségtani földrajz elemei. (Látóhatár, világtájak. A föld alakja; fölosz-tásában megkülönböztetendő vonalak; mozgása, nagysága, felszínének ter-mészletes fölosztása; földségek és világtengerek s azok részei. Az éggömb és körei. A naprendszer). Kézi könyv: Hunfalvy. Heti óra szám 3.

Tanította: Bayer Ferenc.

Történelem. Magyar történet a Habsburgház uralkodása alatt. Kézi könyv: Tankó: „Magyarország története“ rövid előadásban. Heti óra szám 2.

Tanította: Ulber Mátyás.

Mennyiségtan Az olasz praktika. A kettős tétel alkalmazása oly fel-adatok megfejtésére, melyek az úgynevezett összetett hármasszabályhoz tar-toznak. Az egyszerű kamatszámítás. A határidő számolás. Az egyszerű és összetett mértani arányok és aránylatok. Az összetett hármasszabály. Az arányos osztás. Az elegyítés-számolás Tankönyv: Dr. Császár, számtan III. r. Heti óra szám 3.

Tanította: Hahnenkamp Rezső.

Mértan és rajz. A vetítési módok összehasonlítása; centrális, orthogo-nális és ferde vetítés alkalmazása egyszerű testekre. A gömb és gömbkörök vetületei a földrajzi mappákra alkalmazva. Tankönyv hiányzik. Heti óraszám 2.

Tanította: Skoff Béla.

Természettan. A testek általános és különös sajátosságai. A hő terje-dése; a szilárd testek kiterjedése, olvadása és elgőzölgése meleg által; kötött meleg, párolgás, fajhő, gőzgép, hőforrások. A fény sebessége, erőssége, visszaverődése a sík és gömbidomú tükrökről; a fénytörés, a lencsék, a ha-sáb, a színes fény, a szivárvány, a szem, a láttani eszközök. Természletes és mesterséges delejek; távolhatás, el-, és lehajlás, földdelejesség, önálló tű. Vil-lanyosság dörzsölés, közlés és megosztás által, dörzs-villanygép s egyéb villanyos eszközök; légvillanyosság. Galvanismus: Volta oszlopa, négy állandó telep; a galvanismus hő, fény, vegytani, élettani hatásai; villanydelejesség és delejvillanyosság; hővillanyosság. K. k. Pisko-Salamin. Heti óraszám 4.

Tanította: Molnár József.

Szabadkézi rajz. A tanár által az iskolai táblán készített diszítmények systematicus menetben; domboru diszítmények, színezett mintalapok tanulmányozása; rajzolások fejből. Heti óraszám 4. Tanította: Hauser Károly.

IV. osztály.

Osztályfő: Rösch Frigyes.

Magyar nyelv. Az irály. Egyszerű irály. Kellékei. Polgári ügyiratok. Szép irály. A szemléltetés, élénkség és tényezők. A rhythmus. A hangsúlyos és időmértékes verselés. Rímtan. Olvasmányok: M. Coriolanus I. II. A zsolcai hős. A nevelés Zrinyi korában. Az elhagyott anya. Hunyadi János emlékezete. A zsebrák. Nyárban. A forgandó szerencse. A tudós macskája. Fohászkodás. Mátyás anyja. Írásbeli dolgozatok: Az irály meghatározása. C. M. Coriolanus az olvasmány alapján. (I. II.) Bizonyítvány és nyugtató. Folyamodvány. A zsolcai hős tartalma. (I. II.) Levél. Az allegoria értelmezése az elhagyott anya c. költeményben. Az elhagyott anya szórul szóra könyv nélkül írása. Toldi Miklós. (I. II.) A szóképek. A távolból c. kben. Rozgonyiné, c. k. ütemei. Az Éji látogatás ütemei. A tudós macskájának tartalma. A Múzsához c. k. versmértéke. Soprony leírása. Egy kirándulás leírása. Tankönyv: Névy I. Irálytan és olvasókönyv. Heti óra szám 4. Tanította: Moller Ede.

Német nyelv. A német nyelvtan rendszeres áttekintése. A sajátos német verstan elemei. Synonimák, szólásmódok. Olvasmányok: Der Niagara-Fall, v. H. Meier. Der getreue Eckart, v. Goethe. Josef Haydn, v. Scheinpflug. Kind der Sorge, v. Herder. Dädalus und Ikarus, n. Ovid. Die wandelnde Glocke, v. Goethe. Aschenputtel, v. Brüder Grimm. Die Bürgschaft, v. Schiller. Der Hänfling, v. Lichtwer. Rätsel. Erlkönig v. Göthe. Reinecke Fuchs, v. Göthe. Írásbeli dolgozatok: Rokon értelmű fogalmak; megváltoztatás rokon értelmű fogalmak által; a kifejezés megváltozása mondatok átalakításával; átalakítás egyes mondatok összeköttetésével; összefüggő olvasmányok átalakítása; mondategész és körmondat szerkesztése; költemények átalakítása prózába; kérvény, engedvény, letéteményezési levél, vevény, nyugtató, kötelezvény. Tankönyvek: Deutsches Lesebuch für Mittelschulen, v. Felsmann. IV. Theil. Deutsches Stilbuch, v. Schwicker. II. Theil. Deutsche Sprachlehre, v. Schwicker. Heti óraszám 3.

Tanította: Stuppacher Lajos.

Francia nyelv. Módok és idők használata. Indicatif és idői; présent historique. Subjonctif használata a főmondat kötő módot követelő igéi után; subjonctif személytelen igék és igei szólásmódok után; subj. ezt vonzó kötőszavak után; kivételességek. A subjonctif időinek használata; kivételességek. Az infinitif használata. Folytonos alaktani ismétlések. Szóképzés tanából a főnévi, melléknévi és igei képzők közül a fontosabbak; az olvasmányokban előfordult gallicismusok és synonimák. A módok és idők használatának tanítása Salamin „Francia olvasókönyv“-ének minta-mondatai alapján eszközöltetett, az alaktani ismeretek ébrentartása pedig a Salamin-Leupin „Francia olvasmányok“ „Charlemagne,“ Coup d'oeil sur les croisades,“ „Un empereur à l'école“ című prózai és „Le corbeau et le renard,“ „Mort de Jeanne d' Arc,“ „Le grillon,“ Les adieux de Maria Stuart“ című verses olvasmányok alapján; a versek könyvbetéve is. Írásbeli dolgozatok tárgya az olvasmányokból (fordítás magyarból franciára). Heti óraszám 3.

Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz. Amerika és Ausztrália földrajza (természeti és ethnographiai viszonyai) tekintettel a felföldözések és gyarmatosítások történetére is. Kézi könyv: Hunfalvy földrajz 4. rész. Heti óra szám 2. Tanította: Ulber M.

Történelem. Ó-kori történet áttekintése, Róma történetének tüzetes tárgyalása Augustus családjának uralkodásáig. Kézi könyv: Ribáry, világ-történelem. Ó-kor. Heti óra szám 3. Tanította: Ulber Mátyás.

Természettan Az erő és a mozgás, az erők összetétele és szétbontása, a súlypont, a gépek, a hajítás, ütközés és mozgás akadályai; a csepfolyós testek nyugvása és mozgása; a nyomás elterjedése, közlekedő edények, hajcsövesség, Archimedes törvénye, sűrűségmérők; a légnyomás, Mariotte törvénye, szivattyúk, légsűrítő, légritkító eszközök, léggolyók, a gázok szétömlése. A rezgésről általában; a hang keletkezése, zöngé lépték, hangszerek, a hang terjedése, visszaverődése, az emberi fül. K. k. Pisko-Salamin. Heti óra szám 2. Tanította: Molnár József.

Vegytan. A fontosabb elemek és ezeknek nevezetesebb vegyületei tekintettel a természetben való előfordulás és a közéletben való alkalmazásra. A nevezetesebb ásványok és sziklafajok. A legfontosabb vegytani alaptörvények és vegyműveletek. Tankönyv: Balló Mátyás, elemi vegytan az ásványtan alapvonalával. Heti óraszám 3. Tanította: Wallner Igác dr.

Mennyiségtan. A láncszabály. Az osztrák, magyar, német, francia, angol, olasz és az egyesült államok pénznemeinek ismertetése és átszámítása. A saját és idegen váltók ismertetése és beszámítása. Nevezetesebb értékpapírok, földtehermentességi kötvények, osztr. magyar sorsjegyek stb. ismertetése és árfolyamuk szerinti meghatározása. A betűszám tan négy alaptörvénye egész számokkal és az első fokú egyenletek egy ismeretlennel. Tankönyv: Dr. Mocnik-Klamarik János mennyiségtana. Heti óraszám 3.

Tanította: Rösch Frigyes.

Mértan. Szerkesztő síkmértan. Vonalok, szögek, mértani sík alakok szerkesztése adott feltételekből, átalakítás és osztás. A mértani szerkesztések alkalmazása a gyakorlati földmérésnél és helyszínrajz. Tankönyv: Vezérfonal rajzolásban Heissig Nándor után Szabóky Adolf. Heti óraszám 2.

Tanította: Skoff Béla.

Szabadkézi rajz. Diszítványok mind előrajzolás, mind classikai stílus kísérletek után. Az emberi arc és fej arányszámai megmagyaráztatnak a tanár előrajzolása után körvonalozva utánóztatnak. Arc- és fejtanulmányok alkalmas minták szerint. Heti óraszám 4. Tanította: Hauser Károly

V. osztály.

Osztályfő: Molnár József.

Magyar nyelv. A szerkezetről. Az írásművek szerkezete. Gondolkodás. Értelmezés. A felosztás. Következtetések. Az anyaggyűjtés. Elrendezés. A szerkezet törvényei. A nyelvbéli előadás. Az előadás formái. A leírás és fajtái. Elbeszélés és fajtái. Magyarázat. Elmélkedés. Értekezés és faja. A levélalak. Olvasmányok: Coriolanus I. felv. olvasása és értelmezése. A hortobágyi mocsár. Az énekes pinty. Athénében, utirajz. Sz. Rozália ünnepe Palermóban. Csikós. Vörösmarti M. tanuló korában. Egészségtani elvek. Szondi két apródja, műmagyarázat. Írásbeli dolgozatok: A szerkezetről. Minő sajátságokat vettünk észre eddig C. Marcius jellemében? Volumnia jellemvonásai az I. felvben. Coriolanus I. felvnek tartalma. Mit értünk az expositio alatt s

mi az expositio Coriolanusban? Szabadon választott tárgyú dolgozat. Következtetések készítése. Állatrajz. Egy nyári vihar leírása. Tetszés szerint választott tört. személy jellemzése. Vizáradás leírása. A paraboláról tanultak kimutatása a castiliai nemesben. A villámhárító. Vörösmarti M. I. II. III. Fabricius. V. László műmagyarázat. Tankönyv: Névy László Szerkezetan- és olvasókönyv. Heti óraszám 3. Tanította: Moller Ede.

Német nyelv. A német stilisztika alapvonalai. A beszédalakzatok. A levél. Olvasmányok: Die Nibelungen, v. Ludwig-Uhland. Aus „Wahrheit und Dichtung“, v. Goethe. Schiller an Goethe. 3 Briefe. Goethe an Schiller. 3 Briefe. Írásbeli dolgozatok: Elbeszélések, leírások, értekezések és levelek. Tankönyvek: Német tan- és olvasókönyv I. r. Szerkesztette Felsmann. Deutsches Stilbuch von Schwicker. II. Theil. Heti óraszám 3.

Tanította: Stuppacher Lajos.

Francia nyelv. 1) A rendszeres francia nyelvtan ismételése és bevégzése: főnév, melléknév, névmás; az ige, mód és időtan, az indicatif és idői, úgy a subjonctif és időinek használata; conditionnel, infinitif, előszó nélkül, à és de előszókkal; a participe: participe présent, (adjectif verbal); participe passé être és avoir-ral az előszó, az igehatározó, a kötőszó, az indulatszó. Mindezek „Salamin olvasókönyve“ alapján. 2) A francia verstan elemei: A versek mértéke, néma szótagok a vers végén és közepén; a cesura; a rím, a hiatus, a szóátvitel, költői licentia, költői kifejezések, a ríthmus, hím, nő, gazdag, elégséges rímek, a jó rímek feltételei, egymásra való következések és e szerint való elnevezések; licentia poetica, költői kifejezések, versszakok; stanza, strophák; triolet, rondeau, sonnet. Írásbeli dolgozatok: A mondat-tanon alapuló átídomítások, fordítások, költemény részeinek meghatározása. Olvastattak: Le charbon, Le rossignol et le prince,* L'hirondelle,* Le nid de fauvette,* Marie Stuart,* Le petit Pierre,* Le savetier et le financier,* L'homme et la couleuvre,* Le lion de Florence,* La cloche,* Mort de Jeanne d'Arc,* La sainte alliance des peuples.*) „Salamin olvasókönyve“ és „Salamin-Leupin olvasmányok alapján.“ Heti óraszám 3. Tanította: Salamin Léo.

Földrajz. Európa politikai földrajza az osztrák-magyar birodalom kivételével. Megfelelő térképeknek készítése. K. k. Requinyi. Heti óraszám 2.

Tanította: Bella Lajos.

Történelem. A kereszténység története Amerika fölföldözéseig. A kereszténység eredete és terjedése Constantinusig. A népek nagy vándorlása és az annak folytán alakult új államok története a magyar alakulásáig. Az izlam eredete és elterjedése. A papság uralma és a keresztes hadjáratok. A középkori viszonyok bomlása. Kézikönyv: Ribáry világtörténelmének 2-ik része. Heti óraszám 3. Tanította: Bella Lajos.

Természetrjz. Botanika. A növény testrészei s szervei. A sejt élete s részei, csoportosulása s a szövetek. A táplálkozás és szaporodás feltételei. A növények áttekintése Braun rendszere alapján, különös tekintettel az ipar, kereskedelem, orvoslásnál fontosokra. A növények elterjedése. Tankönyv: Kriesch-Simkovits „Növénytan.“ Heti óraszám 2.

Tanította: Fialowski Lajos dr.

Mennyiségtan. A numericus egész szám általában. A tízes egész számmal való műveletek. Számítan szorosabb értelemben. A törtek. Arányok és aránylatok; ezeknek alkalmazása gyakorlati feladványokra. A rangműveletek fogalma. A hatványok és gyökök. Az első és másodfoku egyenletek. Az egyenes vonalú idomok egybevágósága, hasonlósága és területük kiszá-

*) Könyvbetéve tanultattak.

mitása. A körről szóló tan, kivéve a szabályos húr és érintő sokszögek meghatározását és a körmérést. K. k. Mocnik-Klamarik. Heti óraszám 5.

Tanította: Molnár József.

Mértan A kör tana. A kúpmetaszt görbék és csigavonalok, azok érintése és érintőjük. Lefejtők, lefejtettek. A görbék alkalmazása az építészet és gépészetben. Tankönyv: Heissig N. után Szabóki A. Heti óraszám 2.

Tanította: Skoff Béla.

Vegytan. A legfontosabb szénhydrogenvegyületek, szénhydratok, szeszek, savak, cyanvegyületek, aljak, gyanták, festő anyagok, zsiradékok és proteinanyagok. Különös tekintettel a közéletre (szappan, ecet stb). Tankönyv: Balló Mátyás, elemi vegytan. Heti óraszám 2.

Tanította: Wallner Ignác dr.

Szabadkézi rajz. Domború diszitményi tanulmányok egyszerű árnyékolással, vagy alkalmas színezett minták, tekintettel a stylusra s adott alkalommal az emberi vagy állati alak is belevonatik a gyakorlatba, végre alkalmas technikai tárgyaknak távlati előállítás. Heti óraszám 4.

Tanította: Hauser Károly.

VI. osztály.

Osztályfő: Wallner Ignác dr.

Magyar nyelv. Szónoklati meghatározások. A szónoki beszéd és kellékei. Érvek. Következtetések. Érzelmek és indulatok. Megindulás. A szónoki beszéd szerkezete. Bevezetés. Tárgyalás. Befejezés. A szónoki előadás. Szónoki irány. Szónoki meghatározás és részelés. Szónoki alakzatok. A szónoki beszéd fajtái. A szavalás. A szónoklat története. Olvasmányok: A művészet és aesthetika haszna. Kölcsey védbeszéde. A halálbüntetésről. Kis János, emlékbeszéd. Írásbeli dolgozatok: Szónoklati meghatározások. A „művészet és aesthetika haszna“ c. beszédben az érvek kikeresése és osztályozása. Okkötések készítése. Az érvelés különböző módjainak kimutatása Kölcsey védbeszédében. I. II. Kölcsei védbeszédének tartalma. I. II. Levélírása. A halálbüntetésről c. b. tartalma. I—V. Kis János emlékbeszéd tartalma. I—IV. Ez emlékbeszéd szónoki és szerkezeti sajátosságai. T. k. Névy László Írásművek elmélete és olvasókönyv. H. ó. 3.

Tanította: Moller Ede

Német nyelv. A szónoki beszéd. A szóbeli előadás. A taglejtés. Olvasmányok: Dass Vorzüge des Geistes ohne sittliche Gesinnung keinen Wert haben v. Schleiermacher. Non scholae, sed vitae discendum v. Herder. Der Stutz v. Tschärner. Írásbeli dolgozatok: Elbeszélések, leírások, értekezések, életrajzok. Tankönyv: Német tan- és olvasókönyv felsőbb iskolák használatára. I. rész. Szerkesztette: Felsmann. Heti óra 2.

Tanította: Stuppacher Lajos.

Francia nyelv. Mód- és időtan: indicatif és időinek, subjonctif és időinek használata; conditionnel, infinitif használata, inf. előszó nélkül, infinitif à és de előszóval; mindez Salamin „Olvasókönyv“-ének minta-mondatai alapján; minden szabályra egy-egy mondat betéve is. Olvastattak még „Exorde de l'oraison funèbre de Louis de Bourbon“, „Discours de Mirabeau sur la mort de Franklin“ (rhetorikai olvasmányok), „Alexandre et Diogène“ (dialogue), „Le geai paré des plumes de paon“, „L'âne vêtu de la peau du lion“, „Le colimaçon“, Phébus et Borée“, „La sainte alliance des peuples“ című verses olvasmányok, ezek betéve is. Írásbeli dolgozatok tárgya részint az olvasmányokból részint a szókötéstanból (fordítás magyarból franciára). K. K.; Salamin „Olvasókönyv“ II. r. Salamin-Leupin „Francia olvasmányok.“ Heti 3 óra.

Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz. A magyar-osztrák birodalom föld-, termény-, és néprajzi viszonyai; ipara és kereskedelme, azok cikkei és közegei; miveltség, nyelv. Vázlatok készítése. Tankönyv: Mihályfi Magyarország és Ausztria. Heti óraszám 2. Tanította: Bayer Ferenc.

Történelem. Ujkor története II. József koráig. K. k. Ribáry világtörténelem. III. rész. H. ó. 3. Tanította: Ulber Mátyás.

Mennyiségtan. A logaritmikusok. Kitevőleges egyenletek. Első-, és másodfoku egyenletek határozott rendszereinek megoldása. A lánc törtek. Diophantikus egyenletek. A számtani és mértani haladványok. A kamatos kamatra vonatkozó alapfeladványok. A húr-, és érintő sokszögek szerkesztés és számítás által való meghatározása. A körmérés. Sík háromszögtan. Kellő bevezetés után a szabálytalan polyederek mérése. Tankönyv: Mocnik-Klamarik. Heti óraszám: 5. Tanította: Hahnenkamp Rezső.

Mértan. A tömör mértan főbb elvei, a derékszögű vetülettan alkalmazása a pont, vonal és síkok ábrázolására és forgatására. A háromél megoldása, síkidomok vetületei. Tankönyv: Krisz Ferenc I. rész. Heti óra 3. Tanította: Skoff Béla.

Természetrész. Zoológia. Az állati élet mozzanatai és szereik. A műszerek minősége és a rendszer. A legfontosabb állatok helyzete a rendszerben, különös tekintettel az emberhez való viszonyukra. Tankönyv: Kriesch J. Heti óra 3. Tanította: Fialowski Lajos dr.

Vegyten. Az elemek és a fontosabb szervetlen vegyületek megismertetése. Ennek alapján a vegyületek törvényei, vegyszámítás, parányelmélet, egyenértékesség, vegyértékesség, vegytani képletek fejtegetése. Tankönyv: Bierbauer Lipót, vegytan I. rész. H. ó. 3. Tanította: Wallner Ignác dr.

Szabadkézi rajz. Domboru díszítményi minták után rajzolás, határozott árnyékolással, továbbá az emberi fej reliefben, építészeti részek, (párkányzat alapzat sat.) Heti 2 óra. Tanította: Hauser Károly.

VII. osztály.

Osztályfő: Hahnenkamp Rezső.

Magyar nyelv. A művészet fogalma és ágai. A költői irány. Az előadás formái. A költői műfajok. Elbeszélő, alanyi, tan-, és drámai költészet. Olvasmányok: A koldusgyermek. Csik Ferke. Az árvalányhaj. A futó csilagról. A szt. háromság titka. Éji látogatás. Temetés. Ágnes asszony. Kádár Kata. A kesergő pásztorok. Falusi órák. Tornácomon. Enyhülés. A boldog pestiek. Mivelődöm. Levél, egy elutazott barátom után. Eszmény és való a költészetben. Apotheosis. Fohászkodás. Közelítő tél. Hymnus. Főti dal. Egy gondolat bánt. Coriolanus vázlata. Katona J. életrajza. Bánk bán. Fönn az ernyő nincsen kas vázlata. Az ember tragoediájának vázlata. Írásbeli dolgozatok: Mik az egyező és eltérő sajátságai a plasztikai, zenei és főstői irálynak? Az epika, lyra és dráma mint alapformák meghatározása és egybevetése. Mi a különbség a románc és a ballada közt? megfejtendő az Éji látogatás és V. László nyomán. A mű-, és népdal összehasonlítása, Tompa két költeménye alapján. A dithiramb és rhapsodia egyező meg eltérő sajátságai a Főti dal és Egy gondolat bánt engemet alapján. A tragikum a Coriolanus tragédiájában. Biberach jellemének sajátosságai. A komikum a Fenn az ernyő nincsen kas vígjátékban. A szigeti veszedelem és Zalán futásának; egy-egy regénynek; Bánk bánnak és egy-egy vígjátéknak vázlata. T. k. Névy László: Írásművek elmélete és olvasókönyve. H. ó. 3. Tanította: Moller Ede.

Német nyelv. Költészettan. Olvasmányok: Gudrun v. Uhland. Der Arme und der Reiche von Grimm. Der getreue Eckart v. Goethe. Erlkönig v. Goethe. Aus „Hermann und Dorothea“ v. Goethe. Der Zauberlehrling v. Goethe. Der Kampf mit dem Drachen von Schiller. Der Pilgrim von St. Just von Platen. Beherzigung v. Goethe. Meeresstille v. Goethe. Des Knaben Berglied v. Uhland. Pompeji und Herculaneum v. Schiller. Nathan der Weise v. Lessing. Írásbeli dolgozatok: Ueber die Sorge für die Gesundheit. Brief an die Eltern. Das Telephon. Die vier Tageszeiten streiten sich über den Wert der Dienste, welche jede der Erde und den Menschen leisten. Der unbedingte Gehorsam. Über die Wichtigkeit der Erlernung der Französischen Sprache. Charakter des Hermann in Goethes „Hermann und Dorothea.“ Historische Grundlage der Romanze „Der Kampf mit dem Drachen.“ Vorfabel und Inhalt des Dramas „Nathan der Weise.“ Die Ritterorden. Charakter des Tempelherrn in Lessings Drama „Nathan der Weise.“ Tankönyv: Deutsches Lehr und Lesebuch für höhere Lehranstalten von Dr. Alois Egger. I. Theil. Heti óra 2.

Tanította: Stuppacher Lajos.

Francia nyelv. Mód és időtan: Salamin „Francia olvasókönyve“ II. részének mondatai alapján: indicatif és időinek, subjonctif és időinek használata; conditionnel, infinitif. Minden szabályra egy-egy mondat betéve. A szóképzés tanából a fontosabb főnévi, melléknévi és igei képzők. Folytonos alak-tani ismétlések Molière „L'avare“-ja alapján, a melyből olvastatott, némi kihagyásokkal, az I. és II. felvonás és a III. felv. V. jelenete; ezen olvasmányban előfordult synonymák és gallicismusok. Molière működésének és a XVII. század irodalmának vázlatos ismertetése. Írásbeli dolgozatok tárgya az olvasmányból (fordítás magyarból franciára: monologok, dialogok és egész jelenetek). K. k.: Salamin: Francia olvasókönyv II. r. Salamin-Leupin: „Francia olvasmányok,“ Molière: „L'avare.“ Bibl. nat. kiadása. H. ó. 2.

Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz. Általános összehasonlító földrajz. A föld helyzete a világtérben, színének megalakulása. A világtenger physikai viszonyai, a földségek morphológiája, az éghajlat és a vegetáció. K. k.: Visontay J. H. ó. 2.

Tanította: Fialowski Lajos dr.

Történelem. A legujabbkor története. Az amerikai szabadságharc. A francia forradalom s Napoleon kora. Az újabb forradalmak és az újabb állami alakulások. K. k. Ribary „a legujabbkor története.“ H. ó. 3.

Tanította: Ulber Mátyás.

Mennyiségtan. A kapcsolástan. A binomiál tétel. Végtelen sorok összehajlóságának néhány ismertető jele. A magasabb rendű számtani haladványok. Az ábrás számok. A felsőbb fokú numerikus egyenletek végszerű és végszerűtlen gyökeinek meghatározása. Az elemi mértanba tartozó, görbe felülettel bíró testek megismertetése és kiszámítása. A gömbháromszögtan; ennek alkalmazása a szabályos polyederek kiszámítására. Tankönyv: Mocnik-Klamarik. Heti óraszám: 4.

Tanította: Hahnenkamp Rezső.

Ábrázoló mértan. A sík és görbe felületű testek, sík metszeteik, hálózataik, áthatásaik és érintő síkjaik. Bevezetés az árnyéktanba, a pont, vonal és síkalakok vetett árnyéka. Tankönyv: Kriesz Ferenc. Heti óraszám 2.

Tanította: Skoff Béla.

Természettan. Az ásványok terminológiája. (Ásvány morphologia, physika és chemia). Rendszerisme. Általános geologia. (A föld mint bolygó. A föld összeségének egyes tagjai — atmosphära, hydrosphära stb. — és ezek

kölcsönös hatása). Különleges geologia (Petrographia. Geotektonika. Stratigraphia). A geologia elemei különös tekintettel a magyar birodalomra és a szomszéd területekre. Tankönyv: Dr. Roth Samu, ásvány-, közet-, és földtan. Heti óraszám 3. Tanította: Wallner Ignác dr.

Természettan A testek közös tulajdonságai. Az erő fogalma és lényege, munkája és munkaképessége. Halmazállapot. Nehézségerő. Az erők összetétele és szétbontása. A súlypont. Gépek. A testek mozgása, ütközése és a mozgás akadályai. A híg testek nyugvásának és mozgásának feltételei. A szilárd és légnemű testek rezgése, a csepfolyások hullámozása. Hangkeletkezés; a zöngé; hangébredések; sipok. Együttzöngés és utánzöngés; hangelemzés; hangterjedés; találkozás; elhajlás; törés és visszaverődés. A fény terjedése, erőssége, sebessége, fényvisszaverődés sík és gömbidomú tükrökről, fénytörés, teljes visszaverődés, a hasáb, fénytani lencsék, gömbi eltérés, a színszóródás, Fraunhofer-féle vonalak, szinkép elemzés, a szem és a látás feltételei, fénytani eszközök. T. k.: Fehér Ipoly természettana. H. ó. 4.

Tanította: Molnár József.

Vegytan Szerves vegyületek összetétele és osztályozása. Zsírtestek. Kevesebb könnyű vegyületek. Szénenydusabb vegyületek. Illatos anyagok. Naphtalinvegyek. Cyanvegyületek Ismeretlen összetételű vegyületek. Szerves vegyek elemzése. Vegyfolyam az élő szervezetekben, tekintettel a vegyek és vegyfolyamok gyakorlati alkalmazására. Tankönyv: Bierbauer Lipót vegytan, II. rész. Heti óraszám 2. Tanította: Wallner Ignác dr.

Szabadkézi rajz. Díszítményi rajzolás mindenféle stylus után különös tekintettel a lehető legnagyobb kiviteli pontosságra. Az emberi test szabadplasztikus részei: kezek és lábak. Heti óraszám 2.

Tanította: Hauser Károly.

VIII. osztály

Osztályfő: Moller Ede.

Magyar irodalom. Ókor. Az ősmagyarok vallása és társadalmi viszonyaik. Írásuk és költészetük. A hun és magyar mondakör. Középkor. Az árpádok kora. Mátyás kora. Ujkor. A hitújítás kora. Vegyes prózai fajok. Lantos költészet. Elbeszélő költészet. Szinmű költészet. Az emelkedés kora. Hittudomány. Elbeszélő költészet. Zrínyi M. és követői. Lantos költészet. Szinműirodalom. Széppróza. A hanyatlás kora. Szép próza. Költészet. A legújabb kor. A francia klasszikai és népies iskola. Az átmenet képviselői. A nyelvújítás és szépítés kora. Kazinczy. Széppróza. Költészet. Az új klasszikai iskola. Drámai irodalom. A nemzeti műköltészet. Az Aurora-kör. A klassz. nemz. epos. A m. t. akadémia és Kisfaludy-társaság. Új népies műköltészet. A népies epika. Lantos és elbeszélő költészet. Regény és novella irodalom, Szinműirodalom. Tud. irod., ált. és pol. irod. Nyelvt. irod. Magy. irodalomtörténet. Olvasmányok: Rege a csodaszarvasról. Kehelyháza. Isten kardja. Buda halála IX. és XII. éneke. Halotti beszéd. Königsbergitöredék. Emlékezzünk régiekre. Pázmány, Zrínyi életrajza. Pázmány: A levegő ég. Gyöngyössi: Murányi Vénus. Vörösmarti, Petőfi, Arany J. életrajza és néhány költeményök. Írásbeli dolgozatok: Az ősmagyarok vallása és társadalmi viszonyaik. Az ó-, és középkor költészete tekintettel a tárgyalt költeményekre. Balassa B. élete és költészete. Ráday P., Amade I. és Faludy F. élete és költészete. A francia, klasszikai és népies iskola. Kazinczy költészete. A nemzeti költészet. Kisfaludy K. és lantos költészete. Vörösmarti életrajza és költészete. Tompa M. élete és költészete.

Tanította: Moller Ede.

Német nyelv. A német irodalom fejlődésének áttekintése. Olvasmányok: Der Geist in Voltaire-s „Semiramis“ aus Lessings „Hamb. Dramaturgie.“ Die drei Ringe aus Lessings Schauspiel: „Nathan der Weise.“ Ifigenie, Drama v. Goethe. Írásbeli dolgozatok: Was lässt sich für und wider den Krieg anführen? Aller Anfang ist schwer. Empfehlungsschreiben. Klopstock und sein politisches Werk. Kann der Selbstmord als Beweis eines vorzüglichen Mutes gelten? Historische Grundlage und Inhalt des Dramas „Ifigenie auf Tauris.“ Ifigenie auf Tauris, griechisch v. Euripides, deutsch v. Goethe. Nebeneinanderstellung. Fordítások: Az egerek gyűlése. Az együgyű katonaujonc. A Tisza eredete. A tavasz. A nyár. Az ősz. A tél. Tankönyv: Deutsches Lehr und Lesebuch für höh. Lehranstalten v. Dr. Heinrich. H. ó. 2. Tanította: Stuppacher Lajos

Francia nyelv. Mód és időtan: az indicatif és időinek használata; a subjonctif és időinek használata; conditionnel. A szóképzés tanából a főnévi, melléknévi és igei képzők közül a fontosabbak. Szinonymák és gallicismusok, amint az olvasmányokban előfordultak. Folytonos alaktani ismétlések. Salamin „Francia olvasókönyv“-ének (II. rész.) mintamondatai alapján tanítottak. A Salamin-Leupin „Francia olvasmányok“ című kézikönyvből olvastattak „Le savetier et le financier“, „Le chêne et le roseau.“ Lafontaine-től, a költő életének és működésének rövid ismertertelével, „La cloche“, „L'automne.“ Lamartinetól, m. f., „Le tailleur et la Fée“, „Mon habit.“ Béranger-től, m. f. A mintamondatok közül minden szabályra egy-egy, valamint a versek könyvbetéve is. Írásbeli dolg. tárgya: az olvasmányokból (fordítás magyarból franciára). Heti óraszám 2.

Tanította: Ujvári Béla.

Földrajz Összehasonlító politikai földrajz. A lakhatóság fizikai, ipari és társadalmi feltételei. A természetények és foglalkozásmódok; ipar és kereskedés kifejlődése. A közlekedés, a mivelődés és a szabadság, az elzárkózottság, megmerevedés és autokratia. A nemzetek áru-, és eszmecseréje. Ezen szempontokból a föld államainak politikai áttekintése. A városok mint a forgalmi vonalok csomósulásai vagy autokrat akarat nyilvánulásai. A lakosság sűrűsége és miveltsége. Mindez graphikai módszerrel. Tankönyv: Hauke-Környei-Kuttner: II. III. r. Tanította: Fialowski Lajos dr.

Történet. Magyar ország pragmatikai története. K. k. Ribary magyar-ország oknyomozó történelme. H. ó. 3. Tanította: Ulber Mátyás.

Mennyiségtan. Az algebra alkalmazása mértani feladványok megoldásánál. A sík elemző mértan elemei. Tankönyv: Mocnik Klamarik. H. ó. 3.

Tanította: Hahnenkamp Rezső.

Ábrázoló mértan. A poliederek és görbe fölületek saját és vetett árnyéka tekintettel a megvilágítás hatályára, fénypont és fényvonal. A szabad-távlat elemei, a ferde vetület elmélete, gyakorlati alkalmazása műipari tárgyak előállítására. K. k. mint a 7-dikben. Heti óraszám 3.

Tanította: Skoff Béla.

Természettan. Anthropologia. A szövetek és szövetek; szervek. A mozgás szervei; a csontok állománya, fejlődése, alakja s csoportosulása. A csontváz. Az izmok nemei s működése, izomrendszer. Az idegek működése, az érzékek. A tápláló szervezet szakaszai s a tápláló nedv utai. A test kifejlődése, kor, foglalkozás, lakás s földrajzi elterjedés szerint. Az ember őstörténelme. Mindez graphikai módszerrel. Thomé-Paszlavszky: Az ember. Heti óraszám 3. Két emlős boncolása.

Tanította: Fialowski Lajos dr.

Természettan Delejjesség: alaptünemények, delejjesség mibenléte, a delejes erők mérése és távolhatásuknak törvényei; földdelejjesség, elhajlás, lehajlás, hatályosság. **Villanyosság**: dörzsölési, érintési villanyosság, villanydelejjesség és villanymozgás tan; villanyos indítás; hő és állati villanyosság. **Hőtan**: a hő fogalma és lényege, hőforrások, a hő erőműtani egyenértéke, hőközlés és hővezetés, a szilárd, cseppfolyós és légnemű testek kiterjedése, a hő hatása a testek halmaz állapotára, olvadás, párolgás, gőzölgés, olvadási és párolgási hő, a hőmértan, fajhő meghatározása és törvényei. **Csillagászat elemei**: Az éggömb: a nap, a föld, a föld holdja, naprendszerünk többi bolygói, naprendszerek. **Tankönyv**: Salamin-Leo mennyiségtani földrajz. Fehér Ipoly természettana H. ó. 5.

Tanította: Salamin Leo.

Bölcselet. **Lélektan**: A léleknek a testhezi viszonya. A képzetek, azok előidézése, visszaidézése és átváltoztatása. Az értelem, az öntudat. Az érzelem. A vágy, ennek különös alakjai. Az akarat. A lelki betegségek. A logika meghatározása, haszna s részei; a fogalom tartalma, terjedéke s ezek egymásközi viszonyai; az ítéletek tana, a következtetések tana. K. k. Dr. Klamarik-Lindtner. H. ó. 3.

Tanította: Molnár József.

Szabadkézi rajz. A lehető legnagyobb ügyesség a nevezett tárgyak s. régibb mesterművek szabad felfogásában, azoknak stílszerű megértése. A rajzok kivitele különféle kiviteiben. Heti óraszám 2.

Tanította: Hauser Károly

A rk. hittan. I. oszt. A hitről általában és különösen. Az isten parancsairól. Közép katekizmus. II. oszt. Az anyaszentegyház parancsairól. A szentségekről. A szentelményekről és az imádságról. Tankönyv: Közép katekizmus. III. oszt. Tananyag: ker. Akath. anyaszentegyház szertartásainak magyarázata. K. k. Frencl. IV. oszt. Tananyag: Az ó- és uj szövetség története. K. k. Schmied-Cucor. V. oszt. Tananyag: A ker. kath. hittan általános része. K. k. Dr. Wappler. VI. oszt. Tananyag: A ker. kath. hittan különös része. K. k. Dr. Wappler. VII. oszt. Tananyag: A ker. kath. erkölcsstan. K. k. Dr. Wappler. VIII. oszt. Tananyag: A ker. kath. egyház történelme. K. k. Dr. Wappler. Előadó valamennyi osztályban: Kriegler Mihály.

Evang. vallástan. I—IV. oszt. A káté első főrészei. K. k. Wendel-Pálffy H. ó. 1. Előadó: Brunner János. V—VIII. oszt. A keresztény hit- és erkölcsstan. K. k. Zsilinsky Mihály. H. ó. 1. Előadó Freytag Viktor.

Mózes vallástan. I—II., és III. IV. V. VI. VII. oszt. Samueli és a királyok könyvei. H. 2 órában. Tanítók: Elias Miksa és Grünwald Manó.

IV.

A tanári kar és működésének kimutatása.

a) Igazatóság.

SALAMIN LEO, kir. igazgató, a városi és megyei állandó statisztikai bizottságok, a magy. kir. természettudományi és a bécsi cs. kir. meteorológiai, a budapesti philologia társulatok rendes, s a budapesti gyorsíró egyesület levelező, a soprony városi kath. patronatusi és az országos közép-tanodai tanári egyesület vidéki választmányi tagja, a sopronyi irodalmi és művészeti kör igazgató-tanácsának tagja; a reáltanodával kapcsolatban álló ipar- és kereskedelmi iskola igazgatója, a reáltanodai segélyegylet elnöke.

b) A kötelezett tantárgyak tanárai.

1. BAYER FERENC, póttanár, a II. b. osztály fője; tanította a földrajzot az I., II. b, III., VI., a magyar-, német nyelvet és történelmet a II. b. osztályban. A sopronyi irodalmi és művészeti kör 2-od titkára és könyvtárnoka. H. ó. 18. Tanárkodási idő 3 év.

2. BELLA LAJOS, kir. rend. tanár, a II. a. osztály fője, a földrajzi és történelmi társulatok r. tagja, cs. k. hadnagy a tartalékban; tanította a földrajzot a II. a. és V. osztályban, a magyar-, német nyelvet a II. a., a történelmet a II. a. és V. osztályban. H. ó. 18. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 3 év.

3. BRUNNER JÁNOS, lelkész, tanította az ág. hitvallást az I—IV. osztályban. Heti óraszám 1.

4. ELIAS MIKSA, okleveles rabbi, főelemi rendes tanító, tanította az izr. vallást heti 2 órában.

5. FIALOWSKI LAJOS, kir. rendes tanár, a bölcsélet tudora, az országos közléptanodai tanáregylet, a természettudományi társulat és a budapesti gyorsíró egyesület r. tagja, a terményrajzi és földrajzi szertár őre; tanította a földrajzot a VII. VIII., a terményrajzot I—VI. és VIII. osztályban. H. ó. 18. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 8 év.

6. FREITAG GYÖZÖ, evang. lelkész, tanította az ág. hitvallást V—VIII. osztályban. H. ó. 1.

7. GRÜNWAJD MANÓ, rabbi, tanította az izr. vallást heti 2 órában:

8. HAHNENKAMP REZSŐ, kir. rend. tanár a VII. osztály fője tanította a mennyiségtant a III. VI. VIII. osztályban. Heti óra 15. Tanárkodási idő 7 év.

9. HAUSER KÁROLY, kir. rendes tanár, tanította a szabadkézi rajzot a II. a. és b., III.—VIII. osztályban. H. ó. 22. A szabadkéz rajzi szertár őre. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 8 év.

10. KÁRPÁTI KÁROLY, kir. rend. tanár, az I. osztály fője, tanította a magyar nyelvet I. III., a német nyelvet és történelmet az I., a tornászatot V—VIII. osztályban. H. ó. 15. A sopronyi irodalmi és művészeti kör főtitkára, a főreáltanodai segélyegylet jegyzője. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 5 év.

11. KRIEGLER MIHÁLY, győregyházmegyei áldozár, Soprony káptalani segédlelkész. Tanította a r. kath. hittant az összes osztályokban. H. ó. 8.

12. MOLLER EDE, kir. rend. tanár, a VIII. osztály fője, az országos közléptanodai tanáregylet r. tagja; tanította a magyar nyelvet IV.—VIII. osztályban. H. ó. 15. Az ifjusági önképző-, zene-, és énekkörök vezetője; az ifjusági könyvtár őre. Tanárkodási idő 3½ év.

13. MOLNÁR JÓSEF, kir. rend. tanár, az V. osztály fője; az országos közléptanodai tanáregylet és természettudományi társulat r. tagja; tanította a természettant III. IV. VII. a mennyiségtant az V. a bölcséletet a VIII. osztályban. H. ó. 18. A természettani szertár őre. Tanárkodási idő 8 év.

14. RÖSCH FRIGYES, kir. rend. tanár, a IV. osztály fője, az országos közléptanodai tanáregylet r. tagja; tanította a mennyiségtant I. II. a és b. IV., a mértant I. a. I. b. és a tornászatot I—IV. osztályban. H. ó. 19. Az iskolai takarékpénztár és a „Deák Ferenc“ ösztöndíj alap kezelője. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 25 év.

15. SALAMIN LEO, kir. rendes tanár, igazgató, tanította a francia nyelvet az V. a természettant a VIII. osztályban. H. ó. 8. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 17 év.

16. SKOFF BÉLA, kir. rendes tanár, az orsz. középtan. tanáregylet r. tagja, a mértani szertár őre; tanította a mértant a II. a és b. III—VIII osztályban. H. ó. 19. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 5 év.

17. STUPPACHER LAJOS, kir. rend. tanár, az országos középtanodai tanáregylet, a természettudományi társulat, a bécsi központi és budapesti gyorsíró egyletek tagja; tanította a német nyelvet a III—VIII. osztályban. H. ó. 15. Ipariskolai tanár. Tanárkodási idő 17 év.

18. UJVÁRI BÉLA, kir. rend. tanár, a III. osztály fője, a „Kemény Zsigmond“ társaság r. tagja, tanította a francia nyelvet, a II—IV. és VI—VIII. osztályban. Heti óraszám 16. Tanárkodási idő 3 év.

19. ULBER MÁTYÁS, kir. rendes tanár, az ország. középtan. tanáregylet r. tagja, a tanári könyvtár és az éremtár őre; tanította a földrajzot a IV., a történelmet a III. IV. VI.—VIII. osztályban. H. ó. 15. Tanárkodási idő 26 év.

20. WALLNER Ignác, kir. rend. tanár, a vegyészettudor, a VI. osztály fője, az ország középtan. tanáregylet, a m. kir. természettudományi társulat és a pénzügyőrök vizsgáló bizottság tagja; a vegytani szertár őre; tanította a vegytant a IV—VII. és a terményrajzot a VII. osztályban. Heti óra 13, Tanárkodási idő 8 év.

c) A nemkötelezett tantárgyak tanárai.

1. FIALOWSKI LAJOS, a szépirást tanította heti 3 ó.
2. MOLLER EDE, ének és zenét, hetenkint 4 ó.
3. SALAMIN LEO, gyorsírást h. 2 ó.
4. WALLNER IGNÁC, vegytani gyakorlatok h. 4 ó.

d) A tanoda szolgálói.

1. WABEL PÁL.
2. WEISZBECK GYÖRGY.
3. Egy fűtő.

V.

Adatok a tanoda történetéhez.

1. Jelentés a lefolyt évről.

A tanév 1877. évi szeptember hó 1-én kezdődött. Szeptember hó 3-án befejeztettek a felvételi-, és javító vizsgálatok. A bejegyzett tanulók száma 238. Azon körülménynél fogva, hogy a II-ik osztályba 60 tanuló jelentkezett, jelentést tevő folyamodott a nagyméltóságu vallás és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz, miszerint engedné meg ezen osztály párhuzamosítását; mi sept. hó 17. kelt 23206. számurendelettel megengedtetvén, a párhuzamos osztályhoz Bayer Ferenc póttanár, ki már az 1876—7-iki tanévben itt működött, újra nyert alkalmazást. Fájdalom, hogy pénzügyi körülményeink folytán az I-ső osztály részére dacára annak, hogy ebbe szinte 60 tanuló jelentkezett, hasonló kedvezményt kérelmezni nem bátorzkodtunk, és a párhuzamosítást itt csakis a mértan és szépirási oktatásnál léptettük életbe. Ez annál is inkább szükséges lett volna, minthogy az ezen osztályba jelentkezők nagy többsége csakis igen kevés előkészültséggel jött és csekély $\frac{1}{10}$ -át teszi azoknak száma, kik úgy a magyar, valamint a német nyelvben meg-

feleltek volna, alig 20°/₁₀, tud magyarul és 80°/₁₀, az anyanyelvnek csak szerény ismeretével bírt; nagyon elűtők még a különböző elemi iskolákból érkező tanulóknál a számtani és földrajzi ismeretek. Hogy ily készség mellett az összeredmény az első osztályban alig kielégítő, senkit sem lephet meg, hiszen a tanévnek majdnem fele azzal telik, hogy a tanulók említett hiányai némiképen orvosoltassanak, az előirt tananyag helyes befejezésére és kimerítésére idő soha sincsen.

E bajon mindaddig, míg az elemi iskolákban az oktatás nem mindenütt egynemű, míg a magyar nyelv oktatása minden iskolára nézve mint kötelező el nem rendeltetik, míg az elemi oktatásból a sok nem lényeges melléktárgy el nem hagyatik és a fősúly nem a nyelvre és számtanra fektetik, csakis egy módon lehet segíteni: az előkészítő osztály felállításával. Ezen előkészítő osztály némelyek által mint szemrehányás, tekintetik az elemi iskolákra nézve, de ha tekintettel vagyunk arra, miszerint a különböző vidéken levő iskolák az ott uralkodó nyelvre fektetik a fősúlyt és a tanítók maguk is ily helyeken többnyire csak a magyar vagy csak a német nyelvet bírják, ha tekintettel vagyunk arra, hogy a középtanodába rendszeren a 4-ik osztályból történik a felvétel, ennek pedig nem tulajdonképeni feladata a középtanodának tanulókat előkészíteni, a felemlített intézménynek okvetlen szükségét be kell látnunk. Könnyű is volna azt nálunk az állami pénztár megterhelhetése nélkül felállítani, ha erre a szülőknek áldozatkészségét csekély mértékben vesszük igénybe azáltal, hogy minden tanuló az előkészítő osztályban ugyanannyi tandíjt t. i. 12 frtot fizetne mint a reáliskolában, ezt könnyen elbírnák a szülők és az előkészítőség szorosán a középiskolának szólna, a tanuló itt a magyar és német nyelvi elegendő óra számmal oda vitetnék, hogy már az első osztályban a tannyelv csak a magyar lehetne és így az olyannyira hátrányos kétnyelvűség mielőbb beszüntethetnék, — a tanulók helyesen előkészülve most az I-ső osztály tananyagát csekély kivétellel jól bevégezhetnék, és nem volnának kénytelenek néhány évig sínleni a hibás kezdet nehézségeit. A tanulók által fizetett tandíj elegendő volna a tanárok habár szerény díjazására, a mennyiben amint tanodánk tanárai közül többen kinyilatkoztatták, hogy ők a jó ügy előmozdítására készek, habár áldozattal is segédkezni.

A tanodánktól távozó Leupin János francia ny. tanár helyett Ujvári Béla volt székelyudvarhelyi kir. rendes reáliskolai tanár neveztetett ki, illetőleg helyeztetett át. Állomását octob. hó 2-án foglalta el.

A lefolyt tanévben Moller Ede r. tanár az ének- és zeneoktatást nagy buzgósággal vezette, minek következménye az volt, hogy az ének- és zenekör a tanév lefolyása alatt rendezett ünnepélyek és hangversenyeken örvendetesen működhettek. A tornaoktatás a tavalyi évhez hasonlóan tartott meg, csakis sajnálattal kell kiemelnünk, hogy részint költség kimelés, részint pedig saját helyiség hiányában a különben előirt 16 óra számot nem tarthattuk meg; a mennyiben pedig sz. kir. Soprony városának közönsége részéről a nagymélt. vall. és közokt. miniszteriumnak azon felhívására, miszerint a reáliskolai tanulók részére külön tornahelyiség — és annak felszereléséről gondoskodják, határozottan tagadó válasz adatott, nem igen remélhetjük az orvoslást.

A szépirás-oktatást, mely eddig 3 órában adatott, szükség lesz a jövő tanévtől fogva vagy teljesen beszüntetni, vagy pedig kevesebb órára leszállítani, minthogy annak díjazására az állampénztár részéről fedezet nincsen. Leghelyesebb volna az oktatásnak ezen részét az I-ső és II-ik oszt-

tályban kötelezőül való behozatalát kimondani, a midőn az illető tanár részéről adott órák, a heti köteles óraszámban betudatnék.

A tanári kar nevében különös köszönetet mondok a bécsi cs. k. egyetemi könyvtárnak, mely az év lefolyása alatt vagy 30 nagyon értékes munkát kölcsönözött, és így tanáraink irodalmi és belmunkásságát nagyon elősegítette, úgy a cs. k. akademiának is mely kérelmünkre kiadványait tanodánk részére engedélyezni kegyes volt; a m. kir. akademiához ugyanaz nap intézett hasonló kérelemre mai napig elhatározás nem jött.

A tanuló ifjúság egészségi állapota úgy mint eddig történt, határozottan örvendezettő, a betegségi esetek csak csekély számban fordultak elő. Egyik kiváló és szorgalmas tanulónkat elragadta a halál hosszan tartó betegség után körünkből: Ráth Emil VIII. o. tanulót, temetésén megjelent a reáliskola ifjúsága és a tanári testület; nyitott sirjánál Lass Samu VIII. o. tanuló néhány bucsuszóban adott kifejezést azon fájdalmas érzetnek, melyet ezen reményteljes ifju elvesztése mindnyájunkban keltett.

A mult év október hó 18-án nagyméltóságu **Trefort Ágoston** miniszter úr habár csak rövid időre is szerencsélte tanodánkat **l á t o g a t á s á v a l**.

Dr. **K á d a s R u d o l f** kir. tanácsos, főigazgató ur iskolánkat október hó 22-én látogatta meg és a tanári karral a látogatások bevégezése után ellenőrző értekezletet tartott, melyen a tanodában tett örvendetes tapasztalatainak kifejezést adott.

A f. é. márc. 27. kelt leirattal **K á d a s R u d o l f** győrt. kir. főig. és kir. tanácsos ki saját kérelmére, 16 évi szolgálat után állandó nyugalomba helyeztetvén szíves búcsút vesz a tanári kartól, — tudatja egyúttal miszerint utódjául **Németh Antal** dr. rendelkezés alatti tanfelügyelő neveztetett ki f. é. márc. 27-én kelt 6212. sz. min. rend.

A reáliskola a lefolyt tanévben többünnepélyt rendezett, é. p. október hó 4-én Felséges urunk és királyunk születési napján; febr. 28-án **Deák Ferenc** halála évfordulójának alkalmából; június 8-án a koronázási ünnepély 11-ik évfordulóján, az elsőn az igazgató, a másodikon **Ujváry Béla**, a harmadikon **Moller Ede** r. tanárok tartották az alkalmi beszédet. Közreműködtek az ének-, és zenekarok, úgy az önképzőkör is.

A tanuló ifjúság mint rendesen végezte vallásbeli kötelességeit az illető hitoktatók utasítása és vezetése mellett.

2. Tanácskozmányok.

A sopronyi főreáliskola tanári karának idejét nagyon igénybe vették a különböző tanácskozmányok:

1) **M ó d s z e r t a n i a k**, melyeken a tananyag évharmadok szerinti beosztása és kezelése állapittatott meg.

2) **E l l e n ő r z ő k**, ezek u. i. kettősek voltak: osztálytanáriak és össztanácskozmányok; tárgyukat a tanulók haladása a netaláni hátramaradások, úgy a bajok orvoslására alkalmazandó intézkedések képezték.

3) **A r e n d k i v ü l i** tanácskozmányokban a felsőbb rendeletek felolvasása és megbeszélése, netaláni fontosabb intézkedések elintézése, tandíjmentességre, vagy ösztöndíjak elnyerésére való ajánlás stb.

4) **S z a k b e l i e k**. A tanári kar belátván szükségét annak, miszerint a nyelvekben való sikeres haladás tekintetéből szem előtt tartva, a rendtartás és tantervben kijelölt azon eszmének, hogy a magyar nyelvre fektessék a főszűly és ebből kiindulva kezeltessék a francia s német nyelv tanítása,

eleget tenni kívánván, maga kebeléből nyelvészettel foglalkozó kartársait bízta meg a nyelvészeti oktatáshoz szükséges egyöntetű, úgy a magyar valamint német és francia nyelvekre vonatkozó szabályzatnak kidolgozására. Örömmel mondom itt ki Bayer, Bella, Kárpáti, Moller, Stuppacher, Ujvári és Ulber tanár uraknak ezen alkalommal ismételten kitünt hivatalos ügybuzgóságért köszönetemet. 7 ilyenmü tanácskozmány tartatott, ezeken a megállapítandó eljárásra vonatkozólag igen bősches anyagot gyűjtöttünk, de fájdalom hogy a számos már előbb említett tanácskozmányok az illető munkáknak bevégezésére időt nem engedtek és így a jövő tanév kezdetével csak állapithatjuk meg a végeredményt; szívesen megfogjuk annak idején a teljesen bevégzett, az összeértekezeten bemutatott megállapodásokat a többi tanári testületekkel, azoknak netaláni felhasználására közölni.

3. Oktatás és fegyelem.

A tanítás minden osztályban a reáliskolai tantervhez alkalmazkodva folyt le. (A részleteket illetőleg lásd III. 32. 1)

A lefolyt tanévben a tanuló ifjuság viselete általában véve kifogástalan volt, csakis 2 esetben voltunk kénytelenek a tanodából való eltávolítást ajánlatba hozni.

Az eddig divó tavaszi, rendesen tánccal egybekötött multságokat beszüntetvén, ezek helyett tavaszi kirándulásokat rendeztünk. Tekintettel arra, hogy a tanuló ifjuság az eddig divatozott multságok rendezésével már 3 héttel előbb foglalkozván, rendkívül sok időt vesztett, hogy ilyenkor rendszeresen különböző az ifjuság lelkületét és kedélyét éppen nem nemesítő kihágásokra szolgáltatott alkalom, hogy a szünidő július hóban kezdődvén, a 3-ik tananyag bevégezésére fordítandó időszak ugyis nagyon rövid, azon multságoknak helytelensége minden higgadtan gondolkodó, valódi tanférfi által beismertetni fog. Nem akarván azonban a tanuló ifjuságtól az egyes üdülési, az évi fáradozás és munkálkodás közepében, mintegy nyugvást nyújtó szórakozást elvonni, az eddig nálunk úgyis divó kirándulásoknak rendszeresítéséhez fogtunk. Az ifjuságnak koruk, fejlettségök szerinti csoportokban való beosztása és ezekről külön-külön való, saját tanáraik vezetése mellett történt gondozása csakis fejlesztheti azon célt, mely a magyarországi kárpátegylet által tett és a miniszterium által helyeselt és nekünk ajánlott felhívásban kitüzetik. Ezekre való tekintettel, az összes ifjuság multságának ezen javított nemét behozván, június hó 4-én megindultunk különböző irányban é. p. az I., a II. a. és b. osztályok Kárpáti és Bella tanárok vezetése alatt Nagy-Cenkre, hol részben a sok érdekes tárgyak szemlélésével, részben a korukhoz mért multságokban való résztvevésben a napot kellemesen és mégis tanulva töltötték. A III. IV. osztályok tanulói kikhez, még néhány tanuló a felsőbb osztályokból is csatlakozott Rösch és Ujvári tanárok vezetése alatt Eszterházára rándultak, hol a herceg Eszterházy-féle kastély, a hanságot áthasító töltés stb. megsemlélése nagyon kellemes foglalkozást nyújtottak. A 3-ik 28 tanulóból álló csoportot a tanoda felsőbb osztályainak növendékei képezték; ezek az igazgató és Hahnenkamp tanár által vezetve a déli vaspályán a Semmeringre rándultak június 3-án, honnan másnap reggel gyalog, nagyrészt a semmeringi pálya mentében haladván a kies és nagyszerű Attlic árkokon végig haladva a regényes, gyönyörű látványt nyújtó Clam kastély romjához, és onnan Payerbachba jutottak; hol esti 6¹/₂ órakor a vaspályára szállván aznap esti 10¹/₂ órakor haza értek. Hogy milyen nagy és jótékony a különbség az ilyen multságok és a hajdani itt-ott még divó elfajzott majálisok közt, azt az azokban

résztvett tanulók nyilatkozásai, úgy különösen a szülőknek általános örvendtető elismerése bizonyítja. Hogy mily maradandó benyomást tesznek az ilyenmő az ifjú korban tett társas kirándulások, valamennyien kiknek erre alkalmunk volt tapasztalásból tudjuk.

Elnem mulaszthatom ezúttal a cs. k., déli a magyar nyugati és a soprony-ebenfurti vasutak, úgy a dunai cs. k. gőzhajótársulat igazgatóságainak, melyek úgy a fennevezett kirándulások, valamint más alkalmakból 50% engedményes igazolványokat a tanulóknak és tanároknak küldeni szivesek voltak — köszönetet mondani.

A tanári kar elhatározta, hogy ilyenmő kirándulásokat évenként és alkalmilag szervezni fog, kiterjeszteni fogja ezeket a szünidőre is, amidőn nagyobb, gazdagabb tapasztalatokat és ismereteket felőlelő útra fogunk szállhatni. Ki is dolgozott a tanári kar egy ily alkalmakra szóló szabályzatot, melynek szövegét van szerencsénk következőkben bemutatni; — hogy ezek csakugyan olyképen fognak létrejöhetni amint óhajtjuk, nagyrészt tőlünk függ, a mennyiben rajtunk áll az ilyen nemesítő irányra az izlés tökélyesítése által az ifjú kedélyeket bírni.

A z i f j u s á g i k i r á n d u l á s o k s z e r v e z é s é r e v o n a t k o z ó s z a b á l y z a t.

A kirándulások vagy szak-, vagy vegyes kirándulások.

a) A szakkirándulásokat:

1. pont. A szaktanárok (geographia, chemia, természetrajz stb. tanárai) rendezik s vezetik;

2. pont. A szakkirándulások is lehetőleg oly elvek szerint rendeztetnek, mint a vegyes kirándulások. (l. alább.)

b) Vegyes kirándulások.

1. pont. Vegyes kirándulások alatt oly kirándulásokat értünk, melyek egyszerre több célt tűznek magok elé, péld. természetrajzit, geographiait, népismerettant (ethnographiait), chemiait stb.

2. pont. A vegyes kirándulások, melyek vagy az iskolai év nagyobb szünetidőiben (husvét, pünkösöd) vagy a nagy szünetidőben (jul. és aug. hónapokban) rendeztetnek, vagy hazaiak, vagy külföldiek.

3. Vegyes kirándulásokban részt vehet intézetünk minden oly tanulója. a ki az iskolai év végével minden tantárgyból legalább is elégséges osztályzatot nyert, az erkölcsi magaviseletből pedig legalább szabályszerűt; utóbbiak részvehetésére nézve azonban az illető tanuló osztályában tanító tanárok határoznak.

4. pont. Vegyes kirándulásokban csak 14 évesnél idősebb tanulók vehetnek részt; 14 éven aluliak csak kivételesen.

5. pont. A főnebb említett föltételeknek megfelelő tanulók kötelesek az igazgatósághoz először: szülők írásbeli beleegyezését, másodszer: orvosi bizonyítványt betérjeszteni. Az előbbiben a szülők kötelezik magukat illető tanuló fiók vagy fiaik költségeinek fődözésére, továbbá arra hogy a szabályok illető (alább következő) pontjainak megtartását a maguk részéről is mindenképen elősegítik; az utóbbiban a tanuló egészségi állapota constatatatik.

6. pont. Tekintettel arra, hogy ily kirándulások még általánosítva nincsenek, szülők kívánságára más intézetek tanulói is résztvehetnek azokban, ha a szülők írásban azon nyilatkozatot teszik, hogy az illető tanulók minden szabálynak csak úgy alávetik magukat, mint saját növendékeink; az ily ifjak szülői is az 5. pontban meghatározott kötelezettségeket vállalják magukra.

7. pont. Minden kirándulás előtt kitűzetik a kirándulás főcélja s az a szülőkkel közöltetik.

8. pont. Minden 7 tanulóra egy tanár esik; ha a tanulók száma 4-el meghaladja a megállapítottat vagy ennekegész többszörösét, akkor egy tanárral több vesz részt a kirándulásban. A tanárok közös költségeit (utazás, közös étkezés, lakás stb.) az összes kiránduló tanulók fődözik, ha szolgál van szükség, annak költségeit szintén. (Egy-egy tanár költségei, egy-egy tanuló költségeivel egyenlően számíttatnak.)

9. pont. Minden kiránduló tanuló aláveti magát a kirándulás (ezen általános) és különös szabályainak; a kik utazás közben nagyobb ellenkezést tanusítanak, azok szülei költségére hazaszállíttatnak.

10. pont. A kirándulások különös szabályait, esetről-esetre, az intézeti igazgató elnöklete alatt, a kirándulást rendező szaktanárok dolgozzák ki.

11. pont. A kirándulás megállapított összege a kirándulás pénzkezelő tanárának (vagy az intézeti igazgatónak) adandó át, még pedig az egész összeg előlegesen. Ha a szülők ez összegben fölül még zsebpénzt is szánnak fioknak vagy fiaiknak, az erre szolgáló összeg is az illető pénzkezelő-tanárnak adandó át. A bevásárlásokra szánt összeg szintén e tanárnál deponálandó.

12. pont. Tanulónál, a zsebpénznek a pénzkezelő-tanár által naponként vagy esetről-esetre kiadott részletén fölül, pénznek lennie nem szabad.

13. pont. Utazás közben egy tanuló a másiktól pénzt nem kölcsönözhet. A kölcsönadó pénzére igényt nem tarthat, mert az, behajtatván, jótékony célra fordíttatik. Egyéb tárgyakkal sem üzhetnek a tanulók cserét.

14. pont. Esetről-esetre a rendező bizottságok határozzák meg, hogy a kiránduló tanulók milyen és mennyi ruhával és mi módon jelenjenek meg.

15. pont. Minden kiránduló tanuló köteles egy tornisztart vinni magával, ezenfölül a közös podgyász befogadására egy vagy több közös nagy láda szolgál. A torniszterek és a kirándulásokhoz szolgáló egyéb szerek „az utazáshoz szükséges eszközök beszerzésére fordítandó díjból” fődöztetnek. E díj kivétel nélkül minden kirándulásra 3 frt.

16. pont. Fegyverrel, különösen lőfegyverrel, a tanítványnak jönie nem szabad.

17. pont. A kirándulások alkalmával szükség esetén a szerek, továbbá a gyűjtött tárgyak a tanulók közt egyenlően osztatnak ki hordozás végett.

18. pont. Utazásáról minden tanuló naplójegyzeteket vezet; ezeket visszaérkezése után kidolgozza és dolgozatát a naplóval együtt előbb a szaktanárnak, azután osztálya magyar nyelvi tanárának mutatja be.

4. A tanári testület irodalmi és közművelődési működése.

Bayer Ferenc. „Figyelő.” Bacsányi életrajzához; Zrinyi lyrai művei.

„Délibáb”. A magyar dráma történelméből: *Mysterium és Moralitas.*

„Sopron”. Bacsányi életéből egy lap: a *Martinovics*féle összeesküvés.

„Bacsányi János, irodalomtörténeti tanulmány” Budapest. Grimm és Horovitz. 1878.

Fialowski Lajos. „A föld leghosszabb napszakája.” Összehasonlító földrajzi tanulmány. Sopron. 1876.

„Magyar nyelvről” 1877. XII. 1878. II—VI füzet. A természetrajz műnyelve

Kárpáti Károly. „Figyelő.” A murányi Venus a magyar költészetben. Két közlemény.

Titkári jelentés a sopronyi irodalmi és művészeti kör 1877-ik évi működéséről. Soprony 1878.

„Fővárosi Lapok.“ Gyöngyösi István „Murányi Venusa“. 1877.

„Délibáb“. A nőemancipációról. 1878.

Moller Ede. „Magyar Kalliope.“ (A szigeti veszedelem; Zalán futása; A kióvi csata aesthetikai irodalmi méltatása.) Budapest, Grimm és Horovitz.

„Fővárosi Lapok“ Debreceni Márton Árpádja. Aesthetikai levél egy nőhöz. (A fönséges.)

„Ellenőr.“ Nehány szó irodalmunk érdekében.

„Délibáb.“ Elbeszélő költészetünk a XVII. századig. Aesthetikai levél egy nőhöz. (A szomorú és vészes tragikum.) Aesthetikai levél. (A lyrikus költőről.)

„Ilosvai Péter és Arany János.“ I. füzet. Budapest Grimm és Horovitz. 1878.

Salamin Leo. Salamin-Leupin: „Francia olvasmányok reáliskolák II., III. és IV. osztályai számára értelmező magyarázatokkal és szótárral ellátva.“ 1877.

Ollendorf-Salamin testvérek: „Francia nyelvtan“. 3. átdolgozott kiadás. Sajtó alatt.

Ezekon kívül a tanári testületnek több tagjai, ugyanis: Bayer, Bella, Fialowski dr., Kárpáti, Moller, Molnár, Wallner dr. urak az irod. és művészeti kör úgy a kereskedelmi egyletben felolvasásokat tartottak.

5. Jótékonyági rovat.

a.) Főreáliskolai segélyegylet.

A főreáliskolai segélyegylet ez évben is folytatta működését, melynek eredménye következő:

Az 1877. évről maradt készpénzben	175	frt	71	kr.
4226 sz. földtehermentési kötvény, névérték 1000 frt.	1140	"	50	"
1400 sz. " " " 500 "				
Szelvény ezekről 1877. novb. 1-től 1878. május 1-ig	36	"	55	"
Szelvény ezekről 1878. május 1-től novbr. 1-ig	36	"	55	"

Az 1877/78-ik évre befizettek:

Rendes és pártoló tagok: Rátz Ágost 5 frt; Berke Zsuzsanna 3 frt; Deák Péter 10 frt; Wolf Ignác 6 frt; Hamberger József 2 frt; Kund Tófor 2 frt; Károlyi Pál 6 frt; Haas Ignác 2 frt; Füzy Károly 2 frt; Holzmann György 2 frt; Dr. Töpler Károly 2 frt; Kelényi Józsefné 3 frt; Ofner János 2 frt; Vaniss Ignác 2 frt; Wrchowszky Nándor 2 frt; Tiefbrunner Tódor 2 frt; Káár József 2 frt; Pottyondy Miklós 2 frt; Spiesz Antal 2 frt; Steiner Ignác 2 frt; Pfeifer Felix 2 frt; Friedrich I. 2 frt; Zalka Mihály 2 frt; Waniss Adolf 2 frt; Stadler Lajos 2 frt; Thiring Gyula 2 frt; Willetz Antal 2 frt; Vaniss Lajos 2 frt; Schwarz Károly 2 frt; Kluge Lajos 2 frt; Hasenauer Ágoston 2 frt; Illés Gedeon 2 frt; Ulber Mátyás 2 frt; Hahnenkamp Rezső 2 frt; Hauser Károly 2 frt; Krausz Károly 2 frt; Rösch Frigyes 2 frt; Regenhart A. 2 frt; Aranyos 1 frt; Berlákovich 6 frt; Zehetbauer 1 frt; Hauer 3 frt; Dieringer 1 frt; Schäffer 1 frt; Klausz 1 frt; Hambach 1 frt; Schöll 2 frt; Kummert 1 frt; Szimonisz 1 frt; Frinkl 1 frt; Ditmayer 2 frt; Neuberger 2 frt; Schreiner

3 frt; Schuster, Somogyi, Schöffmann, Börinyi, Brukner, Heidinger 30—30 kr; Spiegl 40 kr; Simtits, Joachim, Austerlitz, Scheller, Purth 20—20 kr; Eder 50 kr; Drescher 60 kr	128 frt 30 kr.
Összesen .	1517 frt 91 kr.

Kiadás:

A választmány által segélyre engedélyezett:

1. Fischer Dávid és Grünwald Ágost részére 25—25 frt; Bob- letter Károly és Némethy Gézának 20—20 frt; Krum Jánosnak 16 frt és Bedi Horváth József és Tschürtz Má- tyásnak 10 frt	126 frt — kr.
2. Földtehermentési kötvény 1500 frt névértékben	1140 frt 50 kr.
3. Nyomtatványokért	13 frt 70 kr.
4. Dietl Ignác pénzszedőnek	6 frt — kr.
5. Pénztári készlet	231 frt 71 kr.
Összesen .	1517 frt 91 kr.

Ez alkalommal fogadják őszinte köszönetünket mindazok, kik adakozásaik által a szegény tanulókon segíteni iparkodnak. Kisérje nemes tettöket a gyámolítottak áldása.

b) Ösztöndíjasok.

1. Deák Péter IV. o.; Deák Ferenc alapítvány	210 frt.
2. Fialowski Béla VII. o.; pénzügyőrségi alapítvány	150 „
3. Fialowski László IV. o.; „ „	100 „
4. Hanusch Ferenc V. o.; Rosenfeld Jakab „	125 „
5. Hess Sándor V. o.; „ „ „	125 „
6. Infelder Henrik II. a. o.; „ Katalin „	125 „
7. Jahn József VII. o.; Váci M. Theresia „	120 „
8. Raidl Antal II. b. o.; Rosenfeld Katalin „	125 „
9. Rutrich Richárd VII. o.; Svoboda „	50 „
10. Stuppacher Lajos VII. o.; sopronyi reáliskolai alapítvány	150 „
Összesen: .	1280 frt.

A jövő tanév kezdetével pályázat nyittatik 2 Rosenfeld Jakab és 2 Rosenfeld Katalinféle 125 frtos ösztöndíjra, melyekre szorgalmas, jó erkölcsű és valóban szegény tanulók valláskülömbőség nélkül folyamodhatnak. A folyamodványok sz. kir. Sopron városa tanácsához címezve f. é. sptbr 20-ig a sopronyi állami főreáliskola igazgatóságánál nyújtandók be. E határidő után érkező kérelmek tekintetbe vétetni nem fognak.

c) Iskolai takarékpénztár.

Az 1876/77 iskolai évnek végéig 35 tanuló által betétetett	267 frt. 22 kr.
Az 1877/78. iskolai évben új betéző után	179 frt. 61 kr.
Az 1877. évi kamat	14 frt. 07 kr.
Összesen .	460 frt. 90 kr.

Kiadás:

13 tanuló vett ki	114 frt. 44 kr.
1 betéti könyv	— frt. 10 kr.
összesen	114 frt. 54 kr.
összes maradvány:	346 frt. 36 kr.

ebből a kölcsön,- és takarékpénztárba elhelyeztetett 345 frt.; kézi pénztárban 1 frt o. é.

Soprony, 1878. június 8-án

R ö s c h F r i g y e s, pénztárnok.

d) A „Deák Ferenc“ ösztöndíj alap.

Az 1877/78. iskola-évnek kezdetén volt 265 frt. 61 kr.

Kamat 1877-ről 14 frt 70 kr.

Az 1877/78. évben következő adakozások folytak be:

A t a n u l ó k t ó l: I. osztály.

Aranyos Ferenc 1 frt.; Austerlitz Mór 20 kr.; Bükhel Bonifác
1 frt.; Eder Károly 50 kr.; Hambach János 50 kr.; Hauer
József 1 frt.; Kocsis János 40 kr.; Nothnagel János
30 kr.; Schimetits József 20 kr.; Simonis Ferenc 50 kr.;
Tiefbrunner Otto 30 kr.; Tóth Ferenc 30 kr.; Trinkl István
1 frt.; Vogel István 30 kr.; Wolf Lipót 1 frt.;

összesen: 8 frt. 50 kr.

II. a. osztály.

Bauer Antal 1 frt.; Beran Vince 30 kr.; Chramosta Sándor
40 kr.; Cseke Gustáv 1 frt.; Faschinger György 1 frt.;
Franc Imre 2 frt.; Gajer Lajos 60 kr.; Kohn Hugo 50 kr.;
Mayer Beni 50 kr.; Meller Henrik 50 kr.; Pergár Ferenc
30 kr.; Rupprecht Kálmán 50 kr.; Wehofer Imre 50 kr.;
Ziegler Károly 50 kr.;

összesen: 9 frt 60 kr.

II. b. osztály.

Feldmann Miksa 50 kr.; Juray Antal 20 kr.; Issovits István
30 kr.; Németh Zsiga 1 frt.; Stigler Lajos 20 kr.;

összesen: 1 frt. 20 kr.

III. osztály.

Berke Árpád 1 frt.;

összesen: 1 frt — kr.

IV. osztály.

Bischitz Nándor 60 kr.; Deák Péter 40 kr.; Haas Lajos 90 kr.;
Hambek Gyula 1 frt.; Heszky Béla 50 kr.; Koppányi
Lajos 30 kr.;

összesen: 3 frt 70 kr.

Az ifjuságnak Rath Emil halálakor koszorúra gyűjtött ösz-
szegből maradt felesleg

9 frt 73 kr.

összesen 315 frt 04 kr.

Ezen összegből kiadatott:

A kölcsön és takarékpénztárba betéttetett 314 frt 94 kr.

Egy betéti könyv — frt 10 kr.

összesen 315 frt 04 kr.

Soprony, 1878. június 8-án

R ö s c h F r i g y e s, pénztárnok

6. Tanszergyűjtemények szaporítása.

1. Tanári könyvtár az 1876/77 tanévben (az 1876/77 értesítőből kimaradt).

a) Ajándék útján:

A n. m. vallás és közokt. m. k. ministeriumtól: A vallás és közokt. miniszternek a közokt. állapotáról szóló 5-ik jelentése

A kolozsvári m. k. tudomány-egyetemtől: Acta reg. sient univers. claudiopolitanae anni 1876—77. A kolozsv. m. k. tud. egyetem tanrendje. 1876. 1877. A kolozsv. m. k. tud. egyetem almanachja 1877-ről

A kir. József-műegyetemtől: Beszéd, mely a kir. József-műegyetemen az 1776—77. tanév megnyitásakor 1876. évi szeptember hó 14-én tartatott.

A pozsonyi kir. akademiától: a pozsonyi kir. akadémia személyzeti létszáma és tanrende. 1876—77. I. és II. felére.

A budapesti statisztikai hivataltól: Körösi József, pestváros halandósága 1872. és 1873-ban és annak okai. Körösi József, pestvárosi adó tanulmányok az 1871. és 1872. jövedelmi és házbér adóról. Körösi József, budapesti adótanulmányok. Jövedelmiadó 1873 és 1874. Házbér adó 1873—1876. Körösi József, budapest halandósága és annak okai 1874 és 1875-ben.

A sopronyi kereskedelmi és iparkamarától: A soproni kereskedelmi és iparkamara főjelentése az 1875-ik évre. Jahresbericht der Handels und Gewerbekammer in Oedenburg für das Jahr 1875.

Szemák István urtól: elméleti és gyakorlati német nyelvtan. 1-ső és 2-ik évfolyam.

Franklin könyvkiadó társulattól: Szemák István, német mondattan 1-ső rész. Ballagi Károly, német olvasókönyv, közép és alrealiskolák számára. Jónás János, deutsches Sprach- und Lesebuch 1-ső rész. Maczke Valér, költészetten. Szász Károly: a versszavalás elméleti és gyakorlati kézi könyve. Erdélyi Jndali Péter: magyar olvasókönyv, 3-ik kiadás. Greguss Ágost: Arany János balladái. Békési Gyula: olvasókönyv, római és hun magyar mondák. Fényes Elek: földrajzi vezérfonál. Requinyi Géza: Európa földrajza. Kaszap Antal: földrajz középiskolák használatára. Jablonszky János: Az osztrák-magyar monarchia leírása. Lutter Nándor dr.: betűszámten. Kriesz Ferenc: szemléleti mértan 2-ik rész. Szász Károly: számítástan. Császár Károly: számten 1-ső rész. Császár Károly: geometria. Mihálka Antal: a növényten és ásványten elemei. 2. kötet. Roth Samu dr.: ásvány-, közet-, és földten. Szabó József: ásványten. Fehér Ipoly, kísérleti természetten. Balló Mátyás, elemi vegyten az ásványten alapvonalaival. Balló Mátyás, a vegyten alapelvei. Laurent F. az iskolai takarékpénztárakról. Schwidland Frigyes, francia nyelvtan, 4-ik folyam.

Lampel könyvkiadó urtól; Heinrich Gustav dr. Deutsches Lehr und Lesebuch für höhere Lehranstalten, 3. Band, 1. Theil Felsmann József, a német rythmika alapvonalai. Felsmann József, német tan-, és olvasókönyv, felsőbb iskolák használatára. Visontay János: magyarország és a földközi tenger környékének földleírása. Cherven Flóris dr. egyetemes földirati tankönyv 3-ik kötet. Tankó János, világtörténelem, Amerika felfedezésétől a forradalom koráig.

Hölder bécsi könyvkiadó urtól: Egger Alois dr. Deutsches Lesebuch für die erste Klasse oestr. Mittelschulen. Woldrich J. Nep. dr. Leitadender Zoologie für den höheren Schulunterricht. Hand Alois dr. Lehr-

buch der Physik für die oberen Klassen der Mittelschulen. Steinacker Ödön, die Londoner internationale Ausstellung des Jahres 1871. Secliger Emil: englisches Lehrbuch für die oberen Klassen höherer Lehranstalten. Wittinghausen E. dr. französische Chresthomatie und Elementarbuch der französischen Sprache.

Aigner I. a j o s k ö n y v k i a d ó u r t ó l: Heiling Károly, német nyelvtan középtanodák használatára. Erődi Béla: olvasókönyv a magyar irodalmi oktatáshoz. Erődi Béla: a magyar nemzeti irodalom története.

Stolp k ö n y v k i a d ó u r t ó l: Gebaur Izor, német olvasókönyv a magyar középtanodák felsőbb osztályaira.

Moller Ede tanár urtól: Magyar Kalliope.

Tetty Nándor k ö n y v k i a d ó u r t ó l: Visontay János, Európa földrajza a középtanodák 5. oszt. számára.

Grill k ö n y v k i a d ó u r t ó l: Visontay János, Európa földrajza a három déli félsziget és a magyar királyság kivételével.

Athenaeum k ö n y v k i a d ó t á r s u l a t t ó l: Ribáry Ferenc dr. a legújabb kor története.

Szombathy Ignác dr. urtól: történelmi nyelvészet. Kutfő töredékek a magyarok történelme jászokorszáig. A magyarok története a középtanodák alsó osztályai számára. 2-ik rész. Magyar történelmi időrend vezérfonala.

Láng István tr. urtól: elemző betűszámítás a főreáltanodák 7-ik osztályai számára.

Zilahy S. kiadó urtól: Arany Béla, elemi mértan a középtanodák felső osztályai számára.

Eggenberger féle a k a d. k ö n y v k e r e s k e d é s: Paszlavszky József, az állatok természetrajza.

Salamin Leo, igazgatótól: francia olvasókönyv, 2-ik rész.

Salamin Leo és Leupin Jánostól: francia olvasmányok a reálikolák 2. 3. és 4-ik oszt. számára.

Leupin János tnr. urtól: Revue critique d'histoire et de littérature. Septième année.

b) Vétel útján:

Grimm J. & Wilhelm: deutsches Wörterbuch 4. Bände 2. Abtheilung. Scherr Joh. allgemeine Geschichte der Literatur 1. und 2. Band. Grimm Jakob: deutsche Mythologie. Saunders Daniel, Wörterbuch deutscher Synonymen. Budapesti szemle 1-ső, 2-ik és 3-ik kötet. Moenich Károly és dr. Vutkovich Sándor, magyar írók névtára. Szigligeti Ede a dráma és válfajai. Zágoni Mikes Kelemen, törökországi levelei 1-ső és 2-ik kötet. Vajda Viktor, Kölcsey élete. Szana Tamás, a két Kisfaludy. Csokonay életrajza. Vázlatok. Tóth Kálmán: Huszonöt év után 1-ső és 2-ik kötet. Nyelvtudományi közlemények 12-ik kötet. Figyelő, irodalomtörténeti közlöny. 1. kötet. Magyar nyelvőr 5. kötet. Kármán Mór dr. magyar olvasókönyv 1-ső rész. Visontay János általános és összehasonlító földrajz a 7-ik oszt. számára. Oberländer Herman dr., Der geographische Unterricht nach den Grundsätzen der Ritterschen Schule. Steinhauser Anton, Grundzüge der math. Geographie und der Landkartenprojection. Petermann A. dr., Mittheilungen. 22. Band. Kloeden Gusztáv dr., Handbuch der Erdkunde. 3 Theil. Hunfalvi János, kis földleírás. Hunfalvy Johann, kurzer Abriss der allgemeinen Geographie Csengery Antal történelmi tanulmányok és jellemrajzok. 2. kötet. Csengery

Antal, a történetírók és történetírás. Szalay László, magyar ország története. 6 kötet. Bulle Constantin dr. Geschichte der neuesten Zeit. 2. Bände. Korény-Scheck Vince, Buck'e rendszere. Tonalt Alphonse, George Washington. Századok, 1876-ik évfolyam. Thierry Amadeé M. histoire d'Attila. 2 kötet. Sayous Edouard, histoire generales des hongrois 2 kötet. Fiedler Wilhelm dr., die Elemente der neueren Geometrie und der Algebra der binären Formen. Fiedler Wilhelm dr., analytische Geometrie der Kegelschnitte. Maier A. Neuere Geometrie mit besonderer Berücksichtigung der Kegelschnitte. Haukel Hermann dr., die Elemente der projectivischen Geometrie. Geiser C. F. dr., die Theorie der Kegelschnitte. Schröter Emerich dr., die Theorie der Kegelschnitte. Schlömilch Oskar dr., Grundzüge der wissenschaftlichen Darstellung der Geometrie des Maases. 2. Bände. König Gyula dr., bevezetés felsőbb algebrába 1-ső kötet. Salmon George, Vorlesung über die Algebra der linearen Transformationen. Heiss Eduard dr., Sammlung algebraischer Aufgaben. Senft Ferdinand dr., die krystallinischen Felsmengtheile. Haidinger Karl Ritter, Handbuch der bestimmenden Mineralogie. Knopf Adolf dr., Studien über Stoffverwandlungen im Mineralreiche. Hauer Franz, Ritter, Text zur geologischen Übersichtskarte der oest.-ung. Monarchie. Leunis Johann dr., Synopsis der Pflanzenkunde. 1. Theil 2. u 3. Abtheilung. Waltenhofen A. dr., Grundriss der allgemeinen mechanischen Physik. Stein J. Th. dr., das Licht im Dienste wissenschaftlicher Forschung. Subic L. dr., Lehrbuch der Physik für Obergymnasien und Oberrealschulen. Matius Hermann, die gesammten Naturwissenschaften. Liebig Justus dr., Annalen der Chemie 181—184. Band. Heppe Gustav dr., die chemischen Reaktionen. Jacobsen Emil dr., chemisch technisches Repertorium. Fresenius Remigius dr., Zeitschrift der analytischen Chemie. 15. Jahrgang. Poggendorf J. C. Annalen der Physik und Chemie 156—159. Band. Országos közép-tanodai tanáregylet közlönye. 9-ik évfolyam. Magyar tanügy 5-ik évfolyam. Műgyetemi lapok. 1-ső kötet. Természet. 8-ik évfolyam. Strack Max Dr. Central Organ für die Interessen des Realschulwesens. 4-ter Jahrgang. Klein Hermann J. Revue der Fortschritte der Naturwissenschaften. Schlömilch O. Dr. Zeitschrift für Mathematik und Physik. 21. Jahrgang. Kolbe Jos. dr. Zeitschrift für das Realschulwesen. Hoffmann J. C. V. Zeitschrift für math. und naturwissenschaftlichen Unterricht. Die Natur. 2. Band. Kreuzzel Ireneus Lehrbuch der darstellenden Geometrie für Mittelschulen. Pohlke K. Darstellende Geometrie 2. Abtheilung. Hagemann Georg dr. Logik und Noetik. Hagemann Georg dr. Methaphysik. Hagemann Georg dr. Psychologie. Doomanovszky Endre, a bölcsészeti története. I. kötet. Klamarik János, psychologia vagyis lélektan. Fauvin M. l'abbé Leon, grammaire hongroise. Weiraint I. M. Ollendorffs neue Methode. 2. pract. Cursus. Georg, französisches Lehrbuch. Brachet Auguste, grammaire historique de la langue française. Schulthess französische Sprachlehre. Sayous Ed., histoire des hongrois. Hanuschek, Kritische Bemerkungen. Premier lectures françaises pour les écoles primaires. Hoche Ed. fables de la Fontaine. Thibaut M. Ch. theatre complet de Florian. Michaud M.: corrigé des exercices français. Exercices français. Abrège, de la grammaire selon l'academie. Michaud M., la grammaire selon l'academie. Bonneau Par, nouvelle theorie du participe present. Bonneau Par le participes. Bonneau Par: Exercices orthographiques. Bonneau Par, Corrigé des exercices orthographiques. Bonneau Par, la grammaire. Bonneau Par & Lusau, l'analyse logique. Bonneau Par, analyse grammaticale. Bonneau Par, exercices raisonnees sur l'orthographie. Bonneau

Par, corrigé des exercices raisonnées sur l'orthographe. Bescherelle M. grammaire nationale. Dictionnaire de l'academie francaise. Tome 1. 2. Complement du dictionnaire de l'academie francaise. Brand Aug. thesaurus memoriel. Dictionnaire d l'academie francaise mit deutscher Uebersetzung 1. und 2. Band. Brachet Aug., dictionnaire etymologique de la langue français. Tresor, de coutes. Machat, französische Sprachlehre. Perrault, coutes.

A tanári könyvtár az 1877/78. tanévben.

a) Ajándék útján:

A vallás-, és közoktatásügyi m. k. ministeriumtól: A vallás-, és közokt. m. k. ministernek a közoktatás állapotáról szóló 6-ik jelentése.

A csász. tudományos Akademiától Bécsben: a mennyiség-, és természettani osztály tudósításai 1878-ról.

A kolozsvári m. k. tudomány. egyetemről: Acta reg. scient. univers. claudiopolitanae 1877—78. A kolozsv. m. k. egyetem tanrendje az 1878. és 1879. tanévre. A kolozsv. m. k. egyetem almanachja az 1877. és 1878-ik tanévről.

A kir. József-műegyetemtől: Beszéd, mely a kir. József-műegyetemen az 1877/78-ik tanév megnyitásakor 1877. septbr. 16-án tartatott.

A pozsonyi kir. akademiától: A pozsonyi kir. akademia személyzeti létszáma és tanrendje. 1877—78. I. és II. felére.

A soproni kereskedelmi s iparkamarától: a soproni kereskedelmi és iparkamarának statistikai jelentése az 1876. évre. Statistischer Bericht der Handels und Gewerbekammer in Oedenburg für 1876.

A Franklin könyvkiadó társulattól: Margai, Aufgaben für den deutschen Unterricht. Szvorényi, olvasmányok 1-ső kötet. Toldi, magyar nemzeti irodalom története. Requinnyi Géza, általános összehasonlító földrajz. Dr. Roth Samu, összehasonlító természettani földrajz. Tankó, világtörténelem. A forradalmak kora. Mangold: világtörténelem, ókor. Kriesz szerkesztő síkmértan. Dr. Császár, matematikai feladatok. Szabó Ignác, szemléltető alaktan. Kriesz, ábrázoló mértan a 6., 7., és 8-ik oszt. számára.

Lampel Róbert, könyvkiadó urtól: Heinrich Gustav, deutsche Verslehre. Hoffmann Mór, német nyelvtan. Ney, gyakorlati német nyelvtan Heinrich Gustav, deutsches Lehr- und Lesebuch 3 Bände. Felsmann, német tan-, és olvasókönyv. Felsmann, német rythmika. Ihász, magyar nyelvtan Kürc Antal, olvasmányok. Berecz Antal, különleges természettani földrajz. Cherven Flóris, egyetemes földirati tankönyv 1-ső rész. Környei János, egyetemes földirati tankönyv. Tankó, világtörténelem 3 kötet. Tankó János, magyarország története rövid előadásban. 2 kötet. Szabóky-Mocnik, számtan 1-ső 2-ik rész. Szabóky, mértani nézlettan. Szabóky mértana felső gymn. számára. Szabóky, mértan elemei. Schröder, vezérfonál a mértani szabadkézi rajzolás tanításánál. Wissinger, ásvány-, közet-, és földtan. Dekány, az ásvány, növény, és állatország képes természetrajza 3 kötet. Dekány, a természettan elemei. Schubert, természettan alapelemei. Dekány Rafael, elemi vegytan kísérleti modorban. Némethy, a kath. egyház szertartásainak magyarázata. Kövi Imre, ábrázoló mértan. Szabóky Adolf dr., ábrázoló mértan, árnytan és távlat. Königsberg Mark, francia nyelvtan 1-ső rész.

Eggenberger-féle könyvkereskedés: Kármán, magy. olvasókönyv. 3-ik rész. Brozik, rendszeres természetrajzi földrajz. Suppan Vilmos, ábrázoló geometria 1-ső rész. Heller Ágost, a természettan elemei. II. rész.

Zilahy S. könyvkiadó úr ajándéka: Arányi: mértan.

Aigner könyvkiadó ur ajándéka: Verböczy, szónoklattan. Goldberger, a zsidó és irodalom története.

Bodnár Zsigmond ur ajándéka: Bodnár Zsigmond, iránytan és olvasókönyv.

Verböczy István ur ajándéka: Verböczy István, költészettan.

Sallmayer bécsi könyvkiadó ur ajándéka: Warhanek, Leitfaden für den geogr. Unterricht in Oberrealschulen.

Szombathy Ignác tr. ur ajándéka: A magyarok története, a közép-tanodák alsó oszt. számára. A magyarok történelme. Magyar történelmi időrend vezérfonala. A magyarok történelmi előzményei. A magyarok történelme a közép-tanodák alsó oszt. számára.

Lentényi Márk tr. ur ajándéka: a mennyiségtani földrajz alapvonalai. Pótfüzet a mennyiségtani földrajz alapvonalaihoz.

Fittler Octav tnr. ur ajándéka: Ronge dr. der Bildungstrieb der Stoffe.

Krcsméry Ath. Szilveszter tnr. urtól: A világtörténelem legujabb kora 1770—1871.

b) Vétel útján:

Fogarasi János, német és magyar zsebszótár. 2. kötet. Schul- und Reisetaschen Wörterbuch der italienischen und deutschen Sprache. Vollbeding, Handwörterbuch deutscher Wörter und Redeformen. Szirmay A. magyarázatja azon szóknak, melyek a polgári és törvényes dolgokban előfordulnak. Kovács Lajos, új tisztirási szótár. Griesebach, die deutsche Literatur von 1770 bis 1870. Blumenthal, neue Monatshefte für Dichtkunst und Literatur. Budapesti szemle, 13-ik és 14-ik kötet. Magyar grammatika, melyet készített Debrecenben egy társaság 1795. Bod Péter, magyar Athenas. Szalay László, államférfiak és szónokok. 2 kötet. Erdélyi museum 10 füzet. Ipolyi Arnold, Veresmarty Mihály, 17. század magyar író élete. 2 kötet. Hunfalvy Pál, nyelvtudományi közlemények. Petőfy társaság lapja. Magyar nyelvőr. Figyelő. Révay, elaboratio grammatica hungarica. 2. kötet. Révay, antiquitates literature hungarica. Petermann, Mittheilungen 23. Band. Ergänzungsband 10 und 11. Inhaltsverzeichniss. Sybel, hist. Zeitschrift 37. und 38. Band. Lubbock John Sir, a történelem előtti idők 2 kötet. Budai Esaias, régi tudós, világ históriája. Magyarország históriája 2 kötet. Századok 1877-ik évi folyam. Sacken Fr. Ed. dr. die Sammlungen des k. k. Münz- und Antiken-Cabinets. Szalay Ágoston, négyszáz magyar levél a 16-ik századból. Bátorfy Lajos, adatok Zalamegye történetéhez. Habert, Lehrbuch der allgemeinen Arithmetik und Algebra. Reidt, Vorschule der Theorie der Determinanten. Hazslinszky, éjszaki magyarhon viránya. Nägeli, die niederen Pilze. Senft dr., Synopsis der Mineralogie und Geognosie 3. Theil, 2 Bände. Hessler-Pisko, Lehrbuch der technischen Physik 2 Bände. Eisenlohr, Lehrbuch der Physik. Dehamel, Lehrbuch der Mechanik. Tyndal John, das Licht. Hollosy Justinian, népszerű csillagászat. Wagner, Jahresbericht über die Leistungen der chemischen Technologie. Liebig Justus, Annalen der Chemie 185—188. Fresenius Remigius, bevezetés a minőleges vegyelemzésbe. Fresenius Remigius, Zeitschrift der anal. Chemie. 16. Jahrgang. Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft zu Berlin. 8 Jahrgang. Poggendorf, Annalen der Physik und Chemie 160. Band. Zeitschrift für Mathematik und Physik 22. Jahrgang und Supplement zum 22. Jahrgang. Hoffmann, Zeitschrift für mathematischen und naturgeschichtlichen Unterricht. 8 Jahrgang. Strak Max, Central Organ für die Interessen des Realschulwesens 5. Jahrgang. Kolbe Ignác dr., Zeitschrift für das Realschulwesen. Wiedemann,

Annalen der Physik und Chemie 1. und 2. Band. Felsmann József, a magyar királysági fő- és középtanodák névkönyve. Stampfl Josef, Lehrbuch der darstellenden Geometrie mit Abbildungen. 2 Theile. Sturm Rud., Elemente der darstellenden Geometrie. Heime, practischer kurzer Unterricht im perspectivischen Zeichnen. Hagemann Georg, Logik, Noetik, Metaphysik und Psychologie. Domanovszky Endre, a bölcsészet története I. kötet. Klamarik János, psychologia vagyis lélektan. Reom critique d'histoire et de littérature. Klein Hermann, Revue der Fortschritte der Naturwissenschaften. Az országos középtanodai tanáregylet közlönye 10-ik évfolyam.

2. Az ifjusági könyvtár.

Az ifjusági könyvtár szaporodása vétele útján:

Zichy G. Költemények. Nedeczky István: Deák. Zilahy K.: Magyar koszorúsok albuma. Lewes Gy. (Szász K.): Göthe élete. Cucor: Költemények. Petőfi Sándor költeményei. Kisfaludy S.: Himfy szerelmei. Regék a magyar előidőkből. Kazinczy F. utazásai. Kaas Ivor: Ítélet napja. Hugo K.: Egy magyar király. Brutus és Lukretia. Bankár és báró. Fraknoi V.: Vázlatok Magyarország műveltségi állapotairól. Bartók L.: Örtüzek. Fejes J.: egy szép asszony. Tóth Ede művei 1. 2. k. Bulla J.: A tündéröv. Koroda P.: Költői elbeszélések. Berzsenyi D. munkái. Macaulay T. B. (Szász K.) Két politikai életrajz. Szilágyi S.: Rajzok a forradalom utáni időkből. A magy. forr. tör. 1848—49. A magy. forr. férfiai. Erdélyország története. Tompa M.: Virágregék. Összegyűjtött költeményei. Smiles. (K. Tóth K.) Takarékosság. Jellem. Kemény Zs.: A rajongók. Zord idő. Özvegy és leánya. Jósika M.: A szegény ember dolga. Egy magyar család. Várt leány. A magy. kényurak. A végváriak. Klára és Klári. Régibb és újabb novellák. A mi késik nem mulik. Jósika J.: Család élet. Való és költött. Vas G.: Életunt ember. Tormagyökörek. Jókai M.: Forradalom alatt irt művei. Elbeszélő költeményei és satyrái. Emlékeim. Milton. Egy ember a ki mindent tud. A jövő század regénye. Enyim, tied, övé. Eppur si muove. Toldy F.: A m. költészet kézikönyve. Majláth J. Magyar népmesék. Merényi L. Dunamelléki, Sajóvölgyi, eredeti népmesék. Eötvös J. A nővérek. Cox Gy. (Simonyi Zs.) A mythologia kézikönyve. Ezer egy éj. Marryat kapitány. Rüstig Zsigmond. Pór: A. Rima története. Hamupipőke. Hoffmann F. Gulliver utazásai. Gaal J. Peleskei nótárius. Berecz Antal, Természet. Macaulay, (Szász K.) Az angol keletindia meghódítása. II. Rákóczy Ferenc önéletrajza. Flegler S. A m. történetírás története. Macaulay: Byron. Milton. Gyulai P. A. vén színész. Szigligeti E.: Az amerikai. Szökött katona. Két pisztoly. Struensee. Valeria. A cigány. Toldy J. Az új emberek. A jó hazafiak. Toldy L. A régi magyarok műveltségének története. Szt.-László király élete. Hoffmann Fer. A tengeren túl. A bűnhődés. A milliomos. Vidor Ferkó. Gáspár J. Csemegek. II. Rákóczy F. emlékiratai. Csiky G. A jóslat. Janus. Fiáth F. Életem és emlényeim. Macaulay. Anglia története. Quinet E. A forradalom. Guizot F. Az európai polgárosodás története. Greguss Gy. Összegyűjtött értekezései.

Ajándék útján: Moller Ede: Áldor J. V. Károl császár. Columbus Kristóf. Nagy Károl. Széchenyi István gr. XIV. Lajos. Hun utódok és Magyar Kalliope. Ráth L. urtól: Ráth Emil elhunyt VIII. osztályu tanuló könyveit: Lehrbuch der Physik von Peter Münch 1873. Természettan főgymnásiumok és főreáltanodák számára írta Pisko-Aujeszky Lipót 1874. Növénytan írta Linkess Miksa a középtanodák felsőbb osztályai

számára 1873. Deutsche Grammatik und Stilübungen für Gewerbe-, und Real-Schulen v. Dr. Brentano 1859 I. II. III. Magyar olvasókönyv szerkesztette Riedl Szende 1864. Leitfaden der ungarischen Sprache von Gottlieb Eduard Richter 1836. Die Physik für Obergymnasium von Dr. Jos. Pisko 1869. Weltgeschichte v. Georg Weber 1872. Bill, Grundriss der Botanik 1876. Grundzüge der darstellenden Geometrie für Ober-Realschulen v. Rudolf Schnedar 1873. Lehrbuch der anorganischen Chemie v. Dr. Lorscheid 1874. Epistolae v. Karl Fr. Süpfle 1836. Szvorényi kisebb magyar nyelvtana III-dik osztály számára 1871. Francia olvasmányok a reáliskolák II. III. IV. osztályai számára, szerkesztették Salamin Leo és Leupin János 1877. Infinitesimal Rechnung v. H. B. Lübsen 1869. Görög grammatika 1770. Deutsches Lehr- und Lesebuch v. Dr. Gustav Heinrich, für Obergymnasien und Oberrealschulen 1877. Das Königreich Ungarn v. C. v. Thiele 1833. Anfangsgründe der Mineralogie v. Sigmund Fellöcker, für Unter-Realsch. und Gymnasien 1867. Magyarország történelme írta Ribáry Ferenc 1874. Ásvány-, közet-, és földtan írta Dr. Roth Samu gymnasiumok és reáliskolák felsőbb osztályai számára 1877. Französisches Lehrbuch für Lehranstalten v. Dr. L. Georg 1871. Organische Chemie v. J. Lorscheid 1874. Lehrbuch zum systematischen Studium der französischen Sprache v. Dr. L. Georg 1857. Leirati Mértan írta Vész János Ármin 1865. A magyarnyelv keleti emlékei 1844. Grammaire française par Lhomond 1863. Olvasmányok írta Névy László 1873. Die Naturlehre v. Andreas Baumgartner 1824. Handbuch der deutschen Sprache v. Jakob Spitzer 1862. Világtörténelem ó-kor írta Ribáry Ferenc, középtanodai használatra 1871. Wörterverzeichnis zur Einübung der deutschen Rechtschreibung v. Josef Kehrein 1861. Áltattan kézikönyve írta Dr. Thomé. Reál és gymnásiumi felsőbb osztályok számára 1875. Mennyiségtan a közép és felsőbb osztályainak számára írta Lutter Nándor 1866. Deutsche Sprachlehre für die Oberklassen Volks- und Bürgerschulen v. H. Schwicker 1872. Lélektan írta Klamarik János 1876. Naturgeschichte des Thierreiches v. Alois Pokorny 1872. Geographie für Real-, Handels-, und Gewerbeschulen v. Fr. Hauke 1868. Francia nyelvtan 1854. Katechismus für katholische Kinder 1871. Zoologie für höhere Lehranstalten v. G. Giebel 1872. Lesebuch für Volksschulen v. Baumüller und Schuster 1853. Katholikus Egyház Története főgymnásiumi felsőbb osztályok számára írta Wappler A. 1870. Biblische Geschichte von Christof Schmid 1859. Lehrbuch der katholischen Religion v. Anton Wappler 1874. Ungarische Sprachlehre für Deutsche v. Josef Marton 1840. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der Gymnasien v. Mozart 1869. Francia olvasókönyv szerkesztette Salamin Leo 1874. Mennyiség és természettani földrajz vezérfonala, középtanodák használatára írták Salamin Leo és Linkess Miksa 1870. Árnytan és távirat írta dr. Szabóky Adolf 1874. felső tanodák használatára. Olvasmányok. Szvorényi József 1865. Naturgeschichte des Pflanzenreiches v. Alois Pokorny 1868. Világtörténelem írta Ribáry Ferenc 1871. Rechnungsunterricht im Kaiserthum Österreich. Anfangsgründe der Geographie für Volks- und Töchtereschulen v. Karl Schubert 1854. Mennyiségtan írta Petzval Ottó 1867. Kísérleti természettan írta Fehér Ipoly 1876. Leitfaden der Geographie v. Rellinger für k. k. österr. Unter-Gymnasien und Realschulen. Német tan- és olvasókönyv felsőbb iskolák számára szerkesztette Felsmann József. Die Pioniere des Ostens v. Gregor Danilewsky. Eine Familienchronick v. Gregor Danilewsky. Skizzen und Erzählungen v. Ludwig Börne. Othello von Shakspeare Der Pelikan von Emil Augier. Theophrast's Charakter-Bilder

von Max Oberbreyer. Béranger's Lieder von A. Chamisso und F. Freih. Gaudy. Ritter Harold's Pilgerfahrt von Lord Byron. Balladen und Romanzen von A. Mickiewicz. Die Vertrauten von A. Müller. Robert Burn's Lieder und Balladen. Luise von Joh. Heinrich Voss. Gedichte von Friedrich Hölderlein. Herr Lorenz Stark von J. J. Engel. Belisar von Eduard Schenk. Wilhelm Tell von Friedrich Schiller. Horaz von Johann Heinrich. Voltaire's Henriade übersetzt von Ph. L. Krafft. Bilderbuch ohne Bilder von H. C. Undersen. Die Cameliendame von A. Dumas, Sohn. Humoresken von Ernst Eckstein. Delila von Oktave Feuillet. Don Carlos, Infant von Spanien von Friedrich Schiller. Der Artzt seiner Ehre von Calderon de la Barca. Sophokles von Georg Thudichum. Esaias Tegnér's Frithiofs-Sage von Möhnike. Der Sturm von W. Shakspeare. Die Sonette von Adam Mickiewicz. Der Eid von P. Corneille. Luzinde von Friedrich von Schlegel. Die Einladungskarte von August Kotzebue. Der Lockenraub Epistel an eine Dame von Alex. Poye. Zriny von Theodor Körner. All zu scharf macht scharftig von Aug. Fresenius. Faust von Göthe. Bajacét von J. Racine. Gudrun v. H. A. Junghaus. Über Indogermanen und Semitentum von Johannes Röntsch. Szökött katona irta Szigligeti. A titokteljes nő irta Ragot Adolf. Friedrich v. Schiller's sämtliche Werke. Geschichte des dreizehnjährigen Krieges von Friedrich Schiller. Geschichte des Abfalls des Niederlandes von Friedrich v. Schiller 3. und 4. Band. Göthes sämtliche Werke 14, 15, 16-ter Band. Marina von Gräfin Vickenburg Almásy. L'Avare par Poquelin de Molière. Peter Vischer von Wilhelmine Sostmann. In der Mark von Hans Hopfen. Das Glas Wasser von C. Scribe. Der Ring von Friedrich Lud. Schröder. Oenores de Poquelin de Molière. Der Bürgermeister von Stainz von W. Merle. Die Wittwe von Agis, von Wilhelm Jordan. Faust. Demetrius Schiller's Fragment. Der Eremit von Juste von Julius Ernst. Don Juan von Mozart. Wiener Skizzen von Richard Walde. Le Jeune Mari par M. Mazères. Le Cid par P. Corneille. Das Portrait der Mutter von Lud. Schröder. Klopstock's sämtliche Werke. Schillers sämtliche Werke 10-ter Band. Meyer's Groschen-Bibliothek der deutschen Klassiker. 91, 151, und 291-tes Bändchen.

Conversation Modernes en six Longnes. Français, Anglais, Allemand, Russe, Polonais, Suédois.

3. Pénz és éremgyűjtemény.

Degel Ferenc ur: egy db. 100 frtos bankjegy 1848-ik évről. Breuer Lipót IV. oszt. tan.: 1 db. 10 frtos és 1 db. 5 frtos 1848-ki bankjegy, 2 db. emlékérem. Spur György ur: 1 db. 10 frtos 1848-ki bankjegy. Egy névtelen: 1 db. 2 frtos, 1 db. 10 frtos 1848-ki s 1 db. 1 frtos 1858-ki bankjegy. Kugler György ur: 65 db. Soprony környékén talált régi érem. Kugler Antal ur: 48 db. különféle rézpénz. Széphegyi Sándor 4-ik oszt. tan. 1 db. lengyel ezüst garas. Sztrokay Szilárd 3-ik oszt. tan. 1 db. 7 kros pénz 1802. és egy réz érem. Dr. Cavallar Vilmos ur: 1 db. 1627-iki és 2 Ferdinánd-féle kis ezüst pénz. Hess Sándor 5. oszt. tan. 75. db. ezüst és rézpénz, 16 db. emlék érem.

4. A természettani szertár.

Vétel útján beszereztek: Egy gőzgép átmetszeti minta. Rossetti féle kísérlet készülék; Radiometer; villanyos körfutó; 2 pár Telephon, az azokhoz tartozó vezetéssel; 2 hangvilla; a villanyos telepek tartására egy szekrény.

5. A vegytani szertár.

Vétel útján beszereztek: A Bessemer acél és a kénsav készítését feltűntető két tábla.

6. A természetrajzi szertár.

Ajándék útján: Széchenyi Gábor gróf úrtól: *Antilope rupicapra*.* Széchenyi György gróf úrtól *Mustela erminea*.* — Friedrich és Muck uraktól *Sus scrofa*.* — Greilinger úrtól *Falco tinnunculus*.* — Hirnschrodt J. úrtól u. a. — Zehetner Mihály úrtól *Rallus*,* *Crex*.* — Rátz J. úrtól: *Vanellus cristatus*.* — Brandlhofer úrtól: *Astur*,* *Cornix*.* — Lenk E. úrtól *Buteo*.* Lenk Lajos úrtól *Sciurus*.* — Bauer F. úrtól *Astur*.* — Zalka J. úrtól 2 db. *Fulica*.* — Füzy Kálmán úrtól 2 db. *Fulica*.* — Salamin ig. úrtól *Gallus*.* Thiering S. úrtól *Myoxus avell*.* — Szecsődy tanulótlól *Ciconia*.* — Frank J. tanulótlól *Coturnix*.* Dietmayer tanulótlól: *Lepus alpin. v. dom.** — Hambek tanulótlól *Ardea stellaris*.* — Simonis tanulótlól *Tritonium*.* — Bruckner tanulótlól *Pleurotoma Soproniensis*.

A VI és II. oszt. tanulói által gyűjtött rovarok, az V. és I. oszt. tanulói által gyűjtött növények a meglevő gyűjtemények pótlására vagy kiegészítésére használtattak fel.

Vétel útján:

Phasianus colchicus. — *Ardea cinerea*. — Dr. Friedler: *Anatomische Wandtafeln* (4 db.) — Dr. Wenzel: *Die Sinnesorgane* (13 tábla.) — Colorado-bogár papirkeverékből (6 db.)

7. A földrajzi szertár.

Vétel útján beszereztek: Németország photolithogr. térképe; az égtani földrajz tanításához: a föld, a hold, naprendszerünk

7. Felsőbb nevezetesebb rendeletek.

1877.

Főig. 520. sz. máj. 24. Fizetési előleg csakis olyan tanároknak engedélyeztetik, kik a netalán előbb nyert előleget már teljesen visszafizették; máj. 17. 12257. sz. minist. rendelet.

Főig. 547. sz. máj. 29. A pünkösdi (Sebuoth) ünnepének két napján az izr. tanulók az előadásokra megjelenni nem kötelesek; máj. 23. 2712. szám minist. r.

Főig. 597. jun. 23. A tanóráknak délelőtre való áttétele nem engedtetik meg; jun. 8. 14115. sz. min. r.

Főig. 651. sz. jul. 3. A magyarországi kárpátegyet felhívása a szünidői iskolai utitársaságok (*caravanes scolaires*) szervezése tárgyában a v. és k. m. kir. ministerium által jun. hó 25. 14974. sz. a. helybenhagyva közöltetik.

Főig. 746. sz. jul. 9. A honvédelmi szolgálatra vonatkozó rendelet küldetik át; jun. 19. 3050. sz. honv. min. r.

Soproni pénzügyigazgatóság. Fialowski Béla 100 frtos ösztöndíja az 1877—78. tanév kezdetével 150 frtra emeltetik; jul. 21. 31962. sz. pénzügy-minist. r.

Főig. 963. sz. aug. 5. Két vagy több tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert tanulók az osztályt ismételni tartoznak; jul. 28. 12766. sz. min. r.

Főig. 976. aug. 9. Az 1876—77. tanév második félévi tandíjakra vonatkozó számadások helyeseknek találtattak.

Főig. 982. sz. aug. 12. Felhívás a párizsi világtárlatra vonatkozólag.

Soprony városa polgármestere; 292. sz. aug. 15. Ő cs. kir. Felsége I. Ferenc József urunk és királyunk szül. napjának alkalmából aug. 18-ra az egyházi ünnepélyre a tanári testület meghivatik.

Főig. 1004. sz. aug. 23. A tanári karnak a junius 15. értek. jegyzőkönyvben indítványozott fegyelmi büntetések módosításokkal helybenhagyatnak; aug. 20. 16957. sz. min. r.

Vall. és közokt. minist. 900. sz. aug. 26. A polg. alkalmazásra jogosult altisztekről szóló 1877. év I-ső felében érvénytelenné vált igazolványok jegyzéke küldetik át.

Főig. 1123. sz. sept. 13. Ujvári Béla székelyudvarhelyi főreálisk. r. tanár a sopr. főreálisk. francia ny. és irodalom tanszékére helyeztetik át; sept. 8. 21986. sz. min. r.

Főig. 1173. sz. sept. 20. A II. oszt. párhuzamosítása megengedtetvén, Bayer Ferenc póttanári alkalmaztatásában az 1877—8. tanév tartamára is megmarad; sept. 17. 23206. sz. min. r.

Főig. 1181. sz. sept. 23. Jónás János „németnyelvi tan- és olvasókönyv“ és W. Willmanns: „Deutsche Grammatik“ a középtanodákban tankönyvekül használhatók; sept. 10. 22883. sz. min. r.

Főig. 1203. sz. sept. 30. A tornaoktatással Kárpáti Károly és Rösch Frigyes bizatnak meg 320 frtnyi díj mellett; sept. 21. 23888. sz. min. r.

Főig. 1204 sz. sept. 30. A francia nyelvnek kezelési módjára a VI—VIII. osztályban, utasítás adatik.

Főig. 1205. sz. sept. 30. A tanári karnak drágasági pótlékért benyújtott folyamodványa alap hiányában elutasíttatik; sept. 23. 1205. sz. min. r.

Főig. 1234. sz. okt. 8. Ponori Thewrewk Emil egyet. tan. által szerkesztett „Egyetemes philologiai közlöny“ ajánltatik; sept. 29. 24275. sz. min. r.

Főig. 1240 sz. okt. 9. A trencsényi kath. főgymn. az 1877—8. tanévtől kezdve érettségi vizsgálat tartására feljogosíttatik; sept. 30. 24942. sz. min. r.

Főig. 1288. sz. okt. 28. Az ujvidéki kr. kath. főgymnasium az 1877—78. tanévtől kezdve érettségi vizsgálat tartására feljogosíttatik; okt. 17. 26312. sz. min. r.

Főig. 1333. sz. nov. 11. A párhuzamos osztályok felállítására vonatkozó rendelet küldetik át; nov. 5. 24591. sz. min. r.

Főig. 1351. sz. nov. 18. Weiszbeck György ideigl. szolgálul kineveztetik; nov. 11. 29032 sz. min. r.

Főig. 1365. sz. nov. 22. Raidl Antal és Zumpf Gustáv II oszt. tanulók a tandíjfizetéstől felmentettek; nov. 12. 29108. sz. min. r.

Főig. 1386 sz. nov. 28. A főig. elnöklete alatt nov. 25 tartott értekezeti jegyzőkönyve tudomásul vétetik; nov. 21. 30002. sz. min. r.

Főig. 1207. sz. nov. 30. A francia nyelv kezelésére vonatkozó nov. 24. 17551. sz. min. r. küldetik át.

Főig. 1427. sz. dec. 22. A katonasági szolgálattételről felmentendők terjesztendők fel.

Főig. 1448. sz. dec. 27. Deutsch Samu I. o. t kizárása helybenhagyatik; dec. 23. 1877. sz. min. r.

1878.

Főig. 85. sz. jan. 26. A cs. k. tengerészeti akademiába való felvételi szabályzat küldetik át; jan. 16. 1123. sz. min. r.

Vallás és közokt. minist. 23. sz. jan. 26. A párizsi közkiállításra vonatkozó utasítás küldetik át.

Főig. 89. sz. jan. 31. Dr. Rómer Flóris „Kalauz“ c. művének 6 példá-

nya a jelesebb tanulók közti kiosztás végett küldetik meg; jan. 23. 1947 sz. minist. r.

Főig. 126. sz. febr. 10. A görög keleti egyház ünnepei közöltetnek; jan. 25. 1906. sz. min. r.

Főig. 140. sz. febr. 16. Weiszbeck György idgl. tanszolga véglegesen kineveztetik; febr. 8. 580. sz. min. r.

Vall. és közokt. miniszterium 6269. sz. márc. 13. A közoktatás állapotról szóló VI-ik jelentés a könyvtár számára küldetik meg.

Főig. 218. sz. márc. 25. Dr. Kádas Rudolf kir főigazgató nyugalomba helyeztetése alkalmából szíves búcsút vesz a tanári kartól, — egyuttal tudatja, hogy utódjául Dr. Németh Antal rendelk. alatti kir. tanfelügyelő neveztetett ki; márc. 17. 6217. sz. min. leirat.

Főig. 240. sz. apr. 3. Dr. Németh Antal kir. főig. tudatja, hogy hivatalát apr. 1-én elfoglalta.

Főig. 270. sz. apr. 9. Fialowski László IV. o. t. Horváth József, Spitzer Lipót és Zappert Samu III. o. t. a tandíjfizetés alól felmentettek; ápr. 9. 8534. sz. min. r.

Főig. 262. sz. apr. 27. Az érettségi vizsgálatra kitűzött tételek külön-külön borítékban küldetnek át.

Főig. 349. sz. apr. 29. A szépírást tanításának díjazására fedezet nincs; apr. 17. 32271. sz. min. rendelet.

Főig. 360 sz. apr. 30. Kriegler Mihály kath. hitoktatónak az 1877—78. tanévre jutalmul 300 frt engedélyeztetik; apr. 19. 9853. sz. min. r.

Bécsi cs. k. akadémia, 1119 sz. apr. 30. Tudatja, hogy a math. természett. szakosztály. 1878. évi jelentéseit a sopr. főreáliskola számára engedélyezte.

Főig. 375. sz. máj. 6. Megtakarítás céljából a tanulmányi alaphól díjazott tanárok Ö cs. és ap. kir. Felsége elhatározásával, az első három év alatt csakis helyettes minőségben alkalmaztassanak; apr. 25. 41749. sz. min. r.

Főig. 383. sz. máj. 8. Wabel Pál iskola szolgának jutalmul 60 frt engedélyeztetik; máj. 3. 11006. sz. min. r.

Főig. 493. sz. jun. 16. Takács Zoltán VIII. o. t. megengedtetik 2 elégt. tanjegyt kijavítani és ennek sikerülte után érettségi vizgát is tehet; jun. 12. 14516. min. r.

8. Az önképzőkör, az ének és zenekör.

Az önképzőkör 1877. évi október 21-én tartá alakuló ülését, melyben következőleg választá meg tisztjeit: alelnök: Károlyi Endre, titkár: Lass Samu, főjegyző: Szmodis Alajos VIII. osztálybeli tanulók; aljegyző: Stuppacher Lajos VII, főkönyvtárör: Ráth Emil VIII., alkönyvtárör: Eöry Lajos VII., pénztárör: Wolf Ernő VII. ellenör: Kelényi Kálmán VIII. osztályu tanulók. Utóbb változás történt amennyiben titkárnak Szecsödy Lajost VII., főkönyvtárörnek: Németet, alkönyvtárörnek: Zathureckit választák. A belépett tagok létszáma volt 38. A kör működése magyar nyelven irt mind eredeti, mind fordított munkákra, szavalatokra és birálataikra szoritkozék. A kiemelendő dolgozatok: Lass Samu VIII. o. t. Deákról irt emlékbeszéde, mely dicséretet nyert s melyet a főreáliskolától rendezett „Deák Ferenc“-ünnepen a tanuló maga mondott el. Kelényi Kálmán VIII o. t. „A tűzhányó hegyek tüneményei,“ melyet a tartott zárülésen olvasta fel, me gelözvén azt Wolf Ernő VII. o. t. birálata. Spitzer Vilmos „Badai Jancsi“ humoros rajza, melyet a zárülésen olvasott fel. Ez alkalommal Fialowski Béla VII.

o. t. Tóth Kálmán „A hazáról“ és Stuppacher Lajos, Gyulai Pál: „Éji látogatását“ szavalt. A kör könyvtárának állása: 118 magyar mű, 191 kötetben és 58 német mű ugyanannyi kötetben. A kör pénzbeli bevétele 83 frt 70 kr. Kiadásai 68 frt 60 kr., marad 7 frt 10 kr., melyhez csatolván a tavali maradékot a kör vagyona 14 frt.

Zárulását a kör, az intézet jun. 7-én rendezte koronázó ünnepével kapcsolta össze, melyet az elnök a következő szavakkal fejezett be:

„Azt hívök nem kapcsolhatjuk nevezetesebb mozzanathoz önképző körünk zárulását mint épen fölséges uralkodó királyunk koronázó napjához, melyhez Magyarország, édes hazánk léte valamennyi föltételével fűződik. Az 1867. év dús reményeket hintett volt el s hogy e remények nem hullottak terméketlen talajba, bizonyítja a 11 év alatt bár küzdelmes haladásunk rohamossága. Kötve hiszem, hogy legyen nemzet, mely e tekintetben a miénkhez hasonló példára hivatkozhatnék. A művelődés valamennyi terén anynyi buzgalmat, oly szinte megfoghatlan törekvést láttunk volt, hogy önmagunkat csodáljuk vala állapotaink hirtelen jobbra fordulta következtében. Egyet azonban szem elől téveszténk, s ez szülte a hibákat, melyeket itt-ott még most is észre veszünk, melyeknek gátló erejét még most is érezzük. E sarktévedésünk önerőnk túlbecsülése vala. Túlfeszítök tehetségünket, túlbízánk képességünkben. Ez minden hátrányunk oka, ez minden önvádunk. Hirtelen de kockáztatott szökéssel kívánnánk az európai első rangú nemzetek sorában teremni. Az ugrással nem vala arányban erőnk, ügyességünk, mert ugrás közben kimerültünk. De valjon nem a gyakorlat, a folytonos újra megkisérlés teszi-e a mestert? Mi is okulva elhamarkodásunkon, túlmerész önbizalmunkon, jelenleg sokkal komolyabb, de egyszersmind sokkal biztosabb ösvényen tartunk célunk felé.

Széchenyi azt mondá: „Magyarország nem volt, hanem lesz,“ s nem illik-e méltán ezen mély és alapos jóslat leginkább azon időszakra, melyhez hazánk ujhodását reményeink sikeres aratását kötjük? A koronázás dicső momentuma, jövőnk hiteles záloga, alkotmányos szabadságunk megvesztegethetlen öre, nemzeti fejlődésünk elődázhatlan biztosítóka. A korona azon kincs, mely igaz gyöngyeivel mindent megsugároz, mindent életre ébreszt. S valamint a fa csak akkor gyümölcsözik, midőn terebélyes lombozat koronázza, ugy a nemzet is csak akkor növelheti műveltségének csiráit és virágait, midőn fejét korona ékíti.

Hazánk jövőjének, reményeinknek alapja az ifjuság. Egy uj nemzedék, melyre nem hatnak vala történetünk viharos szakai, nem béníták az önkény dermesztő bilincsei, nem tartá fogva a szellemi zsarnokság féltékenysége. Ifjuságunk az 1867. év derűs hajnalának harmatát szívá magába, jótékony légkörben hága nemzeties művelődésének fokaira s bátran, nyíltan indulhattott a nemzeti genius sugallata után. Ifjaink csak hallásból, olvasásból emlékeznek gyászos multunkra, a tények szomorú tapasztalatok bús visszhangja nem csönög fülükben s feléjük gazdag, biztató jövő jóakaró intése bólogat. S ezt az 1867-ik év tevé. Ez évben lélekzett föl szabadon a magyar ember, ekkor harsogtathatta fennen költőnk szavát „Isten áld meg a magyart jó kedvvel, bőséggel,“ mert jövőjének maga leendő megalkotója, mert valódi nemzeti létének innen számítva vetheté meg szilárd alapját. Minden felszabadult, minden fejlődhetett s nyelvünket, legféltettebb vagyonunkat innen kezdve ápolhattuk, terjeszthettük a legméltóbban. Nem volt többé alárendelve idegen befolyásnak, nem volt többé megakasztva a gondolatok, érzelmek hű, hazafias kifejezésében. Nem képezte többé kiskörű egyesületek elzárt tulaj-

donát, nem volt többé mostoha gyermek. Az egyesületek köre megtágult, céljok fontosabb, messzehatóbb lett s nagyobb részek a kellő irányban tova haladva visszavonult s magánjellegét nyert.

Ez történt az önképző körrel is. Valamikor széles körű volt hivatása, most szerény az. Valamikor közvetítőül szolgált az irodalom és közönség között, ma nem lépi át az iskola falait. Valamikor írókat kellett nevelnie, az irodalmat fejlesztenie, most nem akar egyebet mint az elméletet a gyakorlatossal fölcserélni, az iskolában tanultakat önkényt a helyes módon alkalmazni s mindenekelőtt a hazafias érzületet táplálni, edzeni és legfőlegb némi alapot rakni a jövő pályájának tökéletesbítése végett. Iparkodása aránylagos, célja egyszerű, szerény. Az önképzőkör nem is akarhat irodalmi nagyságokat, írókat, költőket teremteni, amint ez a törekvése, eltévesztette célját s veszélyes útra tért.

Semmire sem hajlandóbb az ifjú szív, mint az elbizakodásra, elkapatásra, önhittségre, de ritkán ő a hibás, ha e rossz sajátságok benne fölbujránoznak, hanem az, ki alkalmat ad fejlődésükre. Mutathatnék példákra, volt tanuló-társaimra, kiknek szép reményekre jogosító tehetségük az önbálványozás hideg fényében elhervadt. A nyilvánosság csábító viszketege nem jár haszonnal, hanem csak kárral. A tehetséges ifjú nem ítélgeti, bírálja maga magát, a sok dicséret megsüketíti s a tanácsadó utmutatásra nem hajol; az a hiú önáltatás fészkei meg magát benne, a mely azt súgja neki: „hisz te mindent tudsz már, neked nincs tanulásra többé szükséged.“ Elhanyagolja a kötelező tanulást, ír és megint ír, az önképző kör — mint az divatozott — közli dolgozatait, elhalmozza magasztalásaival, hogy az ifjú szinte beleszédül. Mikor a középiskolát elhagyja, mindjárt valami nagy lapnak munkatársa óhajt lenni; egy-két közleményét fölveszik, ő még többet képzelődik, ő újra ír és fáradhatlanul ír; egyszer azonban csak azon veszi észre magát, hogy dolgozatai nem találkoznak azzal a tetszéssel, melylyel eleinte. Kezdetben dicsérőit okolja, később kedvetlenségét hibáztatja, végre megtudja, hogy csupán stylusa kissé csiszoltabb, gondolatai közszerűek, ismeretei hiányosak s a tudományban járatlan. Most látja csak, mennyi időt fecserélt el, a melyet az egyetemen kell vala töltenie, s mennyi csalódásban élt, a melyek mind üresek s tanulmányainak utját vágják.

Az eltékozolt idő, a kínzó csalódás, a zaklató önvád keblét szegik. Tanácstalanul áll a világban s elkeserülésében ujdondásznak vagy irnoknak csap fel: fájdalmára a szülőknek, kárára tehetségének, jövőjének.

A t. hallgatók meggyőződhetek a tárgysorból önképző körünk munkálkodásának mivoltáról; megismerhették belőle iparkodásunk irányát, célját. Talán akad vala még dolgozat, melyet fölvehettünk volna tárgyszaporítás végett a sorozatba, de azt gondoltuk, jobban és inkább fogja érdekelni a t. hallgatókat évi működésünk, egyesületünk belső életében való eljárásunk mint bármily fajta iránygyakorlat. Nem ámitjuk magunkat. Nem akarunk többeknek látszani mint a mik vagyunk. Nem akarunk üres dolgokat ékes szavakba foglalni, szóval nem akarjuk korunk zsöngeségét álcsillámmal befuttatni. Legjobban érezzük magunk, mire vagyunk képesek s nem is akarunk egyebet nyújtani iránygyakorlatoknál. Sokkal fiatalabbak vagyunk, semhogy főnhéjazó önteltséggel tudósoknak vagy költőknek adjuk ki magunkat. Nekünk rajta kell lennünk, hogy ismereteinket bővítsük s nekik magunk készítette alakot kölcsönözzünk. Épen ez célja a helyes irányban járó és működő önképző körnek.

Vegyék a t. hallgatók köszönetünket elnéző türelmökért s távozzanak

azon tudattal, hogy csak erőnkhez mért dolgozatokat akartunk mntatvány-kép közölni.

Nekem pedig legyen szabad kifejeznem dicséretemet az önképzőkör ifju tagjainak azon lankadatlan szorgalomért és törekvésért, melylyel a gyűléseket látogatták; figyelmeztetvén őket újra meg újra azon évre, melyben szentesítés koronánk ismét ott diszlett annak fején, ki mindnyájunk példaképe legyen, mert:

legelső magyar ember a király!

* * *

Az ének és zenekör létezésének második évét tölté be. Célja: az izlést és zenei képzettséget fejleszteni s hogy gyakorlásának eredményéről némi tanujelet adjon, szokott évközben hangversenyt rendezni, a mi az idén is történt márc 24-én ilyen tárgysorral: Haydn vonós négyese (Arendt Frigyes, Gaupmann, Fialowski Béla). Mozart viharja, előadta az énekkar. Boildieu: A fehér nő, hegedű magán. (Friedrich.) Ereszkedik. Kitárom (Énekkar.) Dal szöveg nélkül. Zongora magán. (Stuppacher.) Weszelowski. Versenymű Citera-kettős. (Arendt és Hirnschrodt.) Varázsfuvola. Mozart. Hegedű, harmonium és zongora. (Gaupmann, Stuppacher, Halász.) Egyveleg. (Énekkar.) Bricci. Magyar dalok, fuvola magán. (Arendt.) Onslow. Vonós hatos. (Zenekar.) Rákócy induló. (Énekkar.)

Az énekesek száma 25, a zenészeké 13 volt. Hetenkint két-két ének- és zene-órát tartottunk.

Moller Ede.

9. Közlemények a vegytani laboratoriumból.

A vegytani munkálatok, melyek az 1877—8. tanévben a sopronyi állami főreáliskolán kivitettek, a következők:

Egészségügyi elemzés 12, technikai elemzés 37, kútviz elemzés 1, pato-chemicus elemzés 7. Összesen: 57.

A vegytani elemzés tanfolyama — kapcsolatban gyakorlati munkálatokkal — ez évben 9 hónapra terjedt ki. A résztvevő tanulók 2 csoportra osztattak, ugymint kezdőkre és haladókra. Hetenkint 2 szabad délutánra, 2—2 óra tartatott. Egy-egy tanuló havonkint 2 frtot fizetett, mely összeg részben a kémszerek bevásárlására fordítottatott.

I. K e z d ő k:

A kémszerekről szóló tan és a kémszerek szervesetlen vegyületekre való alkalmazása száraz és nedves uton, képezték a tananyagot.

A tanuló neve	Mely osztályba járt	Eredmény	A kivitt elemzések száma
Fiáth Pompejus	V	jó	
Grüssner Antal	V	jó	
Hamberger József	V	elégséges	
Hanusch Ferenc	V	jó	
Khon Mór	VII	kilépett	
Kugler János	V	elégséges	
Nagy Károly	V	jó	
Takács Zoltán	VIII	kilépett	

II. H a l a d ó k:

Egyszerűbb testek (elemek, sók, savak, stb.) vegytani elemzéseik képeztek a tananyagot.

A tanuló neve	Mely osztályba járt	Eredmény	A kivitt elemzések száma
Hasenauer Ágoston	VII.	jó	85, hibás 9
Jahn József	"	jó	106, " 12
Rösch Frigyes	"	jó	117, " 10
Spitzer Vilmos	"	k i l é p e t t	
Stuppacher Lajos	"	jó	66, hibás 5
Szecsődy Lajos	"	jó	68, " 7
Wolf Ernő	"	jó	91, " 8
Zalka Zsigmond	VI	jeles	146, " 14

Dr. Wallner Ignác,
r. tanár.

10. Érettségi vizsgálat.

Az érettségi vizsgálat írásbeli része megtartatott május hó 6. 7. és 8-án.
Az érettségi vizsgálatra jelentkezők:

Arendt Lajos, Gaupmann Sándor, Hirnschrodt Ottó, Károlyi Endre, Kelenyi Kálmán, Kocziszky Mátyás, Lass Samu, Sauer Árpád és Szmodis Alajos 8. oszt. rendes tanulók.

Az írásbeli érettségi vizsgálatnak tételei voltak:

1. A magyar nyelvből: Az 1825-iki országgyűlés hatása nemzeti és irodalmi viszonyainkra nézve.

2. A német nyelvből: „Természettani szemle a szobában“ c. olvasmánynak fordítása magyarból németre.

3. A mennyiségtanból:

a) Hány % -ra kell 16.000 frtot a takarékpénztárba tenni, hogy 11 év alatt kamatos kamattal annyi legyen belőle, mint 24.000 frtból 4%-es kamatos kamattal 6 év alatt?

b) Bizonyos körnek 5 meternyi radiusa van; számítsák ki az abba írt szabályos ötszög területe.

A szóbeli érettségi vizsgálat Ngs. Dr. Németh Antal kir. főig. elnöklete alatt és Horváth Ignác minist. biztos úr jelenlétében f. hó 27-én tartatván meg, ennek eredménye a jövő évi értesítőben fog közöltetni.

VI. Ipariskola.

Az ipariskolában a tanév kezdetével bejegyzett tanulók száma 58; úgy hogy a beiratási eredmény ez évben sem volt kedvezőtlenebb a tavalyinál; a végeredmény azonban a tavalyihoz képest nem annyira kielégítő, a meny-nyiben 1-ször, az iparos tanfolyam 2-ik évét a csekély számú jelentkezők folytán megkezdeni nem lehetett. 2-szor, úgy az előkészítő, valamint az első év tanulói azon csekély részvétel folytán, melyet a mesterek és szülők tanoncaik és gyermekeik iránt tanusítottak, a tanítási órákra nem jártak oly szorgalmasan mint azelőtt. Nem akarom itt ismételni azokat, a melyeket a tavalyi értesítőben is e tárgyra nézve fölemlítettem, a mennyiben részünkről teendő bármilyen intézkedés örvendetes eredményt létrehozni nem fog, míg az ország az ipariskoláknak rendkívüli behatását föl nem ismervén, az eddigi úgy látszik orvosolhatlan bajon szigorú törvény által véget vetni nem fog. A nm. vallás-, közoktatási- és keresk. ministeriumok tanodánkat ez évben is 700 frttal segélyezték.

A jövő tanévre nézve az egyesület elhatározta azt, miszerint az eddigi tanterv a nm. vall. és közokt. minist. által kiküldött szakbizottsági javaslat értelmében átidomíttatni fog, úgy hogy a sopronyi ipariskolai teljes tanfolyam 1 előkészítő és 3 rendes tanévből fog állani, ha a legközelebb ez ügyben teendő felterjesztés a nm. vall., közokt. és keresk. ministeriumok által helyben is fog hagyatni. Ezen rendes tanfolyamoknak felállítása meg nem akadályozza azt, miszerint egyes tanoncok, segédek vagy netalán mesterek úgy a tanítandó tárgyak bármely rendes óráját, vagy a szabadkézi rajzolást, melyre nézve a terem ezentúl is minden vasárnap 8—12-ig és 2—4-ig nyitva áll, mérsékelt díj mellett látogathassák.

A beiratási díj 50 kr; az egész évi tandíj 2 frt; a rendkiv. tanulók évi díjul annyiszor fizetnek 2 frtot, a hány az általuk látogatott heti órák száma.

A beiratás sept. hó 1-én kezdődik.

VII.

Az ifjuság érdemsorozata az 1877/78 tanévben.

Rövidítések magyarázata.

A z e l ő m e n e t e l j e l l e m z é s e. 1=jeles. 2=jó. 3=elegészes. 4=elégtelen.

A m a g a v i s e l e t j e l l e m z é s e. 1=jó. 2=szabályszerű. 3=rosz.

R ö v i d í t é s e k: ö s z t.=ösztdíjas. i s m.=ismétlő. t d m.=tandíjmentes.

*=javításra engedélyt nyert.

I-ső osztály.

A tanuló neve, tandijmentes, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e ?	Erkölesi magaviselet	R e n d e s										Rendkív.
		t a n t á r g y a k										
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természettan	Testgyakorlat	Szépírá	Ének
Aranyos Ferenc, ism.	2	3	3	2	3	2	3	3	2	2	2	2
Austerlitz Mór	1	1	2	1	2	1	2	2	2	3	1	2
Berger Adolf	1	1	3	2	3	2	3	3	3	2	2	2
Berger Lajos, ism.	2	1	4	3	4	4	4	4	3	3	3	
Berlakovits Pál, ism.	1	3	2	2	3	2	2	3	1	3	2	
Bokor János	1	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	
Börinyi Zsigmond			k	i	l	é	p	e	t		t	
Bruckner Adolf	2	1	3	2	3	1	3	3	2	3	2	
Buck Gyula	2	3	4	3	3	3	4	4	3	3	3	
Bükhel Bonifác	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	2
Bunderla Gyula	1	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	2
Deutsch Samu		k	i	z	á	r	a	t	o	t	t	
Dieringer Tódor		k	k	i	l	é	p	e	t		t	
Dittmayer Antal	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
Draskovitsch József	1	3	2	1	3	1	2	2	1	2	2	2
Drescher Ferdinand	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Eder Károly	1	3	4	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Emmel Gyula	2	3	2	2	2	1	2	3	3	2	2	
Friedrich Gyula	1	1	2	1	1	2	3	3	1	m.	1	
Fuchs Emanuel	2	1	4	4	3	3	4	4	3	4	2	
Hambach János	2	3	4	4	4	3	4	4	3	3	2	
Hauer József	1	2	2	2	2	2	2	2	2	m.	1	
Haidinger János *	2	2	3	3	3	3	3	4	3	3	2	
Heinrich Lajos	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
Hessky Miklós	1	3	3	3	2	2	3	3	2	m.	2	
Hillebrandt Károly, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	
Horváth József	1	2	2	2	1	1	3	3	2	3	2	
Joachim Sándor	1	1	2	1	1	1	3	3	1	3	1	
Klaus András	2	1	3	3	2	3	3	3	2	3	1	
Kocsis János, ism.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
Kugler Ferencz	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2
Kummert Károly	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2
Neuberger Robert	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	1	2
Nothnagel János	2	3	4	4	3	2	3	4	3	2	3	2
Pethő Lajos	2	3	3	4	4	2	4	4	4	2	3	
Pollak Áron	2	1	4	3	4	3	3	4	3	3	3	
Purth Károly	2	1	3	3	3	3	3	3	3	1	2	
Püller Frigyes *	1	2	4	3	3	3	3	3	3	3	3	
Scheffer Sándor *	2	2	4	3	2	3	2	3	3	3	3	
Scheller Lajos	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	
Schimetitsch József	2	3	2	2	2	2	3	2	1	2	2	
Simonis Ferenc	1	3	3	3	2	3	2	3	3	m.	3	
Somogyi István	2	3	3	4	3	4	4	4	3	2	3	2
Schöffmann Jós f	1	3	3	3	3	2	3	3	2	m.	3	
Schöll Ernő	1	1	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2
Spiegl Jenő	1	2	1	2	1	1	3	3	2	3	2	2

A tanuló neve, tandíjmentes, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s										Rendkív.
		t a n t á r g y a k										
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természetről	Testgyakorlat	Szépíró	Ének
Spitzer József, ism.	2	1	2	2	3	2	3	3	3	3	2	
Spitzer Lipót	2	2	3	2	3	2	2	3	3	2	2	
Schuster Nándor *	1	2	4	3	3	3	3	3	2	3	1	
Schreiner János	1	3	4	3	3	3	3	4	3	m.	3	2
Tamás Sándor, ism.	2	2	3	4	3	3	4	4	3	3	3	
Tiefbrunner Ottó	1	1	3	2	2	3	2	2	3	2	3	2
Tóth Ferenc *	1	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2
Trinkl István, ism.	2	2	3	2	3	2	3	3	2	m.	3	
Tschürtz Mátyás	1	3	3	3	2	2	3	3	2	3	2	2
Vogl István, ism.	1	3	2	3	3	1	3	3	1	m.	2	
Wolf Lipót	1	1	2	2	2	2	1	2	1	3	3	
Zehetbauer Viktor	1	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	2

Összesen: 58.

II-ik a) osztály.

A tanuló neve, tandijmentes, ösztön- díjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s t a n t á r s z a m a k											Rendkív.	
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természetrajz	Szabadkézi rajz	Testgyakorlat	Szépíráás	Ének
Ackerler Ferenc	1	1	2	2	2	2	1	2	3	1	2	3	1	
Bauer Antal	1	3	2	2	1	2	2	3	3	3	2	3	2	
Beran Vince	1	3	2	3	2	2	2	3	3	3	2	1	2	
Bodánszky Gusztáv				k	i	l	e	p	e	t	t			
Chramosta Sándor	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	
Czeke Gusztáv	1	1	3	2	2	2	1	2	3	2	2	2	2	
Faschinger Viktor	2	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2	
Fischer Húgó			k	i	z	á	r	a	t	o	t		t	
Frank Imre	1	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	3	1	
Gayer Lajos *	1	2	3	3	3	3	3	3	3	4	3	1	2	
Jnfelder Henrik	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	3	2	
Jelentsik Vince				k	i	l	e	p	e	t	t			
Karpellus József	1	3	3	3	4	3	3	4	4	3	3	2	2	
Kohn Húgó *	2	2	3	3	2	3	3	3	4	3	3	2	3	
Kovács Mihály	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	
Krieckl Endre, ism.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	
Kugler Károly	1	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Kund Gyula	1	1	2	1	2	2	2	1	2	3	2	1	1	
Locke Agost	1	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	1	3	
Mayer Béni	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2	3	2	1	
Meller Henrik, ism.	1	1	3	3	2	3	2	2	3	3	2	2	2	
Müllner Sándor *	2	3	3	3	3	2	1	3	4	3	2	2	3	
Pergar Ferenc	1	1	2	2	1	1	1	3	3	1	1	2	2	
Rupprecht Kálmán *	1	2	3	3	3	2	1	4	3	3	1	2	2	
Stessel Károly	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Strodl János	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	3	4	3	
Takács Gyula, ism.	1	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	
Tamás Sándor				k	i	l	e	p	e	t	t			
Wehofer Imre, ism.	2	2	3	3	3	2	3	2	3	3	3	1	2	
Wiener Ferencz	1	1	4	4	4	3	3	4	4	3	4	m.	2	
Wrchovszky Nándor					b	e	t	e	g					
Ziegler Károly	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	

Összesen : 32.

II-ik b) osztály.

A tanuló neve, tandij- mentes, ösztön- dijas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s											Rendkív.	
		t a n t á r g y a k												
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természetrajz	Szabadkézi rajz	Testgyakorlat	Szépírás	Ének
Blazsek Ágost	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	
Brandlhofer Antal	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1	2	
Breuer Gyula	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	
Feldmann Miksa	1	1	1	2	3	1	1	2	3	3	3	3	2	
Fodor Elek	1	2	1	2	3	1	2	3	3	1	2	3	2	
Forster Gusztáv	1	3	2	2	3	2	2	2	3	3	2	3	2	
Hackl György	1	1	1	2	2	1	2	3	3	1	3	3	2	
Hagemann Ferenc	1	3	2	2	3	3	3	1	2	3	1	3	2	
Isovcics István *	2	2	3	2	3	3	3	3	4	3	3	1	2	2
Jielek Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Juray Antal				k	i	l	é	p	e	t	t			
Kindler Adolf	2	2	1	2	3	3	2	2	3	3	2	1	2	
Kohn Sándor	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	
Kokas Ferenc	1	1	1	2	3	1	1	2	2	2	2	2	2	
Kokas József	1	1	2	2	3	1	1	2	2	1	2	2	2	
Kolmann Manó	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	3	2	2
Lankovics József	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	2	
Németh Zsigmond	1	1	1	2	2	1	2	3	3	1	1	1	1	
Pfeiffer Vilmos	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	
Pratscher János	1	3	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	2	
Raidl Antal	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
Riedt Imre *	1	1	2	2	3	1	2	4	3	2	3	3	2	
Rosenberg Miksa	1	2	2	2	3	1	1	3	3	2	3	3	2	
Rosenberger József	1	1	2	2	3	2	1	3	2	2	3	2	1	
Spitzer Gusztáv				k	i	l	é	p	e	t	t			
Steinpöck Tófor				k	i	l	é	p	e	t	t			
Stiegler Lajos	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1	
Veláncsics István	1	3	2	3	3	1	1	2	2	2	3	3	2	
Wiedemann Ferenc	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Wollstein Sándor	1	1	1	2	2	2	3	3	3	2	2	2	1	
Zeislinger Rezső *	1	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	2	3	
Zumpf Gusztáv				k	i	l	é	p	e	t	t			

Összesen: 32.

III-ik osztály.

A tanuló neve, tandíj- mentes, ösztön- díjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s											Rendkívüli		
		t a n t á r g y a k													
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természettan	Szabadkézi rajz	Testgyakorlat	Gyorsírás	Ének	Zene
Árnes Sándor	1	2	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3			
Berke Árpád	1	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	2	2		
Bischitz Dávid	1	1	2	2	3	2	3	2	2	3	2	2	2		
Czégi István	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2		
Czinnert György *	1	2	3	4	3	2	2	3	3	2	3	3		2	
Ferstl János	1	1	3	2	3	2	2	2	3	3	3	3			
Friedrich Kálmán	1	1	2	2	2	1	1	3	3	3	1	3			1
Fürsth Bernát	1	1	2	1	2	2	2	2	3	3	2	1			
Gehmacher György	1	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2		2	
Hoholin Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2		
Horváth Jenő *	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3			
Jielek Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1			
Kadnár Károly	1	1	3	2	3	3	2	4	4	3	3	3			
Kerpl Ignác	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2			
Kirschbaum Adolf, ism.				k	i	l	é	p	e	t	t				
Kund Ágost				k	i	l	é	p	e	t	t				
Kremser Sándor	1	2	4	2	3	3	3	2	3	4	2	3			
Machlup Mór	1	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2			
Mészáros Gyula	1	1	2	2	2	1	1	3	2	2	1	2	2		
Nagy Pál	1	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1	2			
Pál István				k	i	l	é	p	e	t	t				
Pfeiffer Felix	1	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1	m.			
Pfeiffer Konrád	1	2	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2			
Pittroff Kálmán	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2		
Pollák Mór, ism.	2	1	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2			
Schlesinger Meier	1	1	3	2	2	3	3	2	2	3	3	4			
Simonyi Kálmán, ism	2	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	3			
Singer Mór *	1	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	m.			
Sztrokay Szilárd, ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2			2
Töpler Lajos	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2	2	3			
Wappl Károly	2	3	4	3	3	3	3	4	2	3	1	3			
Zappert Samu	1	1	2	2	3	2	2	3	2	3	2	3			

Összesen: 32.

IV-ik osztály.

A tanuló neve, tandijmentes, ösztön- díjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s												Rendkívüli	
		t a n t á r g y a k												Ének	Zene
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természettan	Vegytan	Szabadkézi rajz	Testgyakorlat	Gyorsírás	
Bischitz Nándor *	2	1	4	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3		
Bobleter Károly, tdm.	2	1	3	2	2	2	3	3	3	1	3	2	3		
Borcsiczky Zoltán *	1	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	4		2
Breiner Lipót ism. *	1	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	2		
Czibulka Gusztáv	2	2	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3	2		
Deák Péter, öszt.	2	2	3	3	3	2	2	3	1	1	2	2	2		2
Fialowszki Lajos, tdm., öszt.	1	2	3	2	3	2	2	3	1	3	2	1	3		
Fiáth István	1	1	3	3	3	2	2	2	1	2	2	2	3		
Fischer Dávid, tdm.	1	1	1	2	2	2	1	2	2	1	2	3	1		
Füzy Zoltán	1	1	3	4	4	3	3	3	4	3	3	3	3		
GrünwaldGuszt.,tdm.	1	1	2	2	2	1	2	3	1	2	2	2	3		
Haas Lajos	1	1	3	2	3	1	3	3	2	2	3	3	4		
Hambek Gyula	1	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	2	m.		
Heszky Béla	1	2	3	3	3	1	2	3	2	3	3	2	2		
Holzheim Gábor	1	2	3	3	3	1	2	3	2	3	3	1	2		
Koppanyi Lajos	1	1	1	3	2	1	1	2	1	2	3	1	1		
Krump János	1	2	4	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3		
Németh János, ism.	2	1	3	3	2	1	2	3	2	2	2	2	3		
Némethy Géza	1	1	3	3	3	1	2	3	3	2	3	3	3		
Rösch Jenő, tdm.	1	1	3	1	2	1	1	1	1	2	2	2	2		
Schleiffer Mór *	1	2	3	4	3	2	2	3	1	3	3	3	2		
Széphegyi Sándor	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	3		
Tiefenbach Pál	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	m.		
Török László	1	2	3	3	3	3	3	2	1	1	2	1	2		
Ullein Ferenc	1	2	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2	2		
Velancsics János	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2		
Villecz Antal, ism. *	2	2	4	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2		
Wittmann Miksa	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	1		2
Zehetner Károly				k	i	l	é	p	e	t	t				
Zügn Gusztáv	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2	3	2	2		

Összesen: 30.

V-ik osztály.

A tanuló neve, tandijmentes, ösztön- dijas, vagy ismétlőe-?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s											Rendkívüli			
		t a n t á r g y a k														
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan	Természetrajz	Vegytan	Szabadkézi rajz	Testgyakorlás	Gyorsírás	Ének	Zene
Csébits Károly				k	i	l	é	p	e	t	t					
Fiáth Pompejus	1	2	3	3	2	2	2	1	1	2	3	2	2			
Füzy Béla, ism. *	1	2	3	4	3	3	2	3	2	3	3	2	2			
Füzy Kálmán, ism. *	1	2	2	3	3	3	2	3	2	3	4	2	2			
Geschrey Gyula *	1	2	3	4	3	3	3	3	2	3	3	2	2		2	
Grüszner Antal	1	1	3	2	2	1	1	1	2	2	2	2	3			
Halász Géza	1	2	2	3	2	2	2	3	1	1	3	2	3			2
Hamberger József	1	3	3	3	3	2	2	3	1	1	3	1	2			
Hanusch Ferenc, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2		1	
Hebenstreit János	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	3		2	2
Hesz Sánd., tdm., öszt.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2			
Horváth Béla	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2			
Kammerloher József	1	2	3	3	3	2	2	3	3	2	3	2	3			
Nagy Károly	1	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3			
Pum Gusztáv				k	i	l	é	p	e	t	t					
Rátz László	1	2	2	2	3	2	2	2	1	2	3	2	2			2
Wanek Antal	1	2	3	3	3	2	2	3	3	1	3	2	3			
Zathureczky Kálmán	1	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2		2	

Összesen : 18.

VI-ik osztály.

A tanuló neve, tandíjmentes, ösztön- díjas, vagy ismétlőe-?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s											Rendkívüli			
		t a n t á r g y a k														
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan	Természetrajz	Vegytan	Szabadkézi rajz	Testgyakorlás	Gyorsírás	Ének	Zene
Böhm Ferenc, tdm.	1	3	3	3	3	2	3	3	3	2	3	2	2			
Frankl Lajos, ism. *	1	3	3	3	4	3	3	3	3	1	3	2	2			
Kugler János *	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	4	2	2		1	
Németh Henrik, ism.	1	1	3	3	3	2	3	3	2	3	3	2	2			
Pap Elemér *	1	3	2	4	3	1	2	2	3	2	3	2	2			
Ruchietl Kálmán	2	3	3	3	3	3	3	4	4	2	4	2	1			
Skrbek Károly	1	1	2	2	1	1	1	3	2	1	3	1	2			
Szalay Lajos, ism.				k	i	l	é	p	e	t	t					
Zalka Zsigmond, ism.	1	1	2	3	2	1	1	2	3	1	1	2	1		1	

Összesen : 9.

VII-ik osztály.

A tanuló neve, tandíjmentes, ösztön- díjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s														Rendkív.
		t a n t á r g y a k														
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Természetrajz	Természettan	Vegytan	Szabadkézi rajz	Testgyakorlat	Ének	Zene
Eöry Lajos				k	i	l	é	p	e	t	t					
Fialowski Béla, tdm., öszt.	1	2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2		1
Hasenauer Ágoston	1	3	3	2	3	2	2	3	2	3	3	3	2	2		
Jahn József, öszt.	1	1	1	1	3	1	1	1	2	2	1	2	2	3		
Kohn Mór				k	i	l	é	p	e	t	t					
Rösch Frigyes, tdm.	1	2	3	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	1		
Rutrich Richard	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	1
Schenk Sándor	1	1	2	2	2	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1	
Spitzer Vilmos	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	2	2		
Stuppacher Lajos, tdm., öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2		1
Szeesödy Lajos	2	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3	3	2	1		
Trogmajer Károly, tdm.	1	1	2	3	3	1	2	3	3	3	2	3	2	1		
Wolf Ernő	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2	m. 2	2	1	

Összesen : 13.

VIII-ik osztály.

A tanuló neve, tandijmentes, ösztön- díjas, vagy ismétlő-e?	Erkölcsei magaviselet	R e n d e s												Rendkív.		
		t a n t á r g y a k														
		Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Földrajz	Történet	Mennyiségtan	Mértan és mér- tani rajz	Természettan	Természettan	Bölcselet	Szabadkézi rajz		Testgyakorlat	Ének
Arendt Lajos	1	2	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2	m	2	1	1
Gaupmann Sándor	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1	1
Hiernschrodt Ottó	1	3	3	2	2	2	3	1	3	2	1	2	2	2	1	1
Károlyi Endre	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	1	1	2	2	1	
Kelényi Kálmán	1	1	2	3	2	1	1	3	3	1	2	2	3	3	1	
Kocziszký Mátyás	1	1	2	3	3	2	2	3	2	2	2	1	3	1	1	
Lass Samu, izr., tdm	1	1	1	1	2	1	1	3	3	1	3	1	3	3	1	
Petrik Kálmán	1	2	—	—	—	3	—	—	2	3	—	—	2	—	1	
Ráth Emil					m	e	g	h	a	1	t					
Szauer Árpád	1	1	2	2	2	1	1	3	2	1	2	2	2	2		
Szmodis Alajos	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	m.		
Takács Zoltán	1	1	3	4	3	3	3	4	3	2	3	3	3	m.	2	

Összesen : 12.

VIII. Statistikai táblázatok.

1. A tanulók általános áttekintése.

I. Osztály	II. A tanulók száma			III. Vallásuk					IV. Nyelvi viszonyok (Minő nyelveket beszélnek?)				V. Előmenetelők		VI. Szüleik polgári állása				
	Beiratott	Elhalt	Elmaradt	r. k.	helv. hitv.	ág. hitv.	héb.	g. k.	magyar	magyar német	német	magyar német tót	Haladók	Ismétlők	Értelmiségi	Önálló őstermelők (földbirtokosok s bérlők)	Önálló kereskedők s iparosok	Magán tisztviselők	Személyes szolgálatot tevők s munkások
I.	58	—	3	29	—	15	11	—	10	31	14	—	51	7	7	5	39	—	4
II. a.	31	—	4	16	—	6	5	—	—	27	—	—	27	4	7	2	17	—	1
II. b.	32	—	4	15	—	7	6	—	—	28	—	—	32	—	3	2	21	—	2
III.	32	—	2	16	—	7	7	—	1	29	—	—	28	4	10	1	17	—	2
IV.	30	—	1	15	—	6	8	—	—	29	—	—	26	4	11	5	11	—	2
V.	18	—	2	11	1	3	1	—	—	16	—	—	16	2	5	1	10	—	—
VI.	9	—	1	7	1	—	—	—	—	8	—	—	5	4	7	—	1	—	—
VII.	13	—	2	5	—	3	3	—	—	11	—	—	13	—	6	—	5	—	—
VIII.	12	1	—	6	—	4	1	—	—	11	—	—	12	—	4	4	3	—	—
	235	1	19	120	2	51	42	—	11	190	14	—	210	25	60	20	124	—	11

2. A tanulmányozás eredményeinek áttekintése.

Tárgyak	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen	Jeles	jó	elégséges	elégtelen
	I. oszt.				II. a. oszt.				II. b. oszt.				III. oszt.				IV. oszt.				V. oszt.				VI. oszt.				VII. oszt.				VIII. oszt.			
Vallástan	15	14	25	1	9	12	6	—	14	6	8	—	15	11	3	—	17	12	—	—	3	11	2	—	3	5	—	—	6	3	2	—	6	3	2	—
Magyar nyelv	2	15	26	12	3	8	15	1	13	10	5	—	5	8	14	2	3	4	18	4	1	5	10	—	—	3	5	—	3	4	4	—	2	3	5	—
Német nyelv	6	16	26	7	3	7	16	1	7	16	5	—	3	15	9	2	4	7	15	3	2	4	8	2	—	1	6	1	3	5	3	—	2	3	4	1
Francia nyelv	—	—	—	—	6	8	11	2	2	9	17	—	2	8	18	1	—	9	16	4	2	5	9	—	1	1	5	1	4	2	5	—	1	5	4	—
Földrajz	6	13	31	5	4	13	10	—	14	7	7	—	6	11	12	—	10	8	10	1	3	9	4	—	3	3	2	—	8	1	2	—	4	2	5	—
Történet	9	21	21	4	8	10	9	—	11	10	7	—	7	10	12	—	4	12	12	1	3	11	2	—	2	2	4	—	6	3	1	1	4	1	5	—
Mennyiségtan	4	10	32	9	2	9	13	3	4	11	12	1	4	9	14	2	1	12	15	1	4	1	11	—	—	2	5	1	4	2	4	1	1	1	7	1
Mértan	—	9	32	14	3	4	16	4	5	8	13	2	2	13	13	1	11	8	9	1	6	6	4	—	—	2	5	1	2	5	4	—	—	5	6	—
Természetrajz	11	13	29	2	4	6	16	1	11	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7	4	—	3	3	2	—	3	3	5	—	4	3	4	—	
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	9	16	1	5	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	3	—	2	3	5	—	
Vegytan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	16	2	—	5	10	1	1	—	5	2	—	6	5	—	—	—	—	—
Bölcsélet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	3	—	
Szabadkézi rajz	—	—	—	—	4	12	10	1	5	12	8	—	9	12	11	—	5	15	9	—	3	13	—	—	1	7	—	—	1	9	—	—	—	6	4	—

IX.

A jövő tanév kezdetéről.

Az 1878–79-ik tanévre a nyilvános tanulók szabályszerű felvétele aug. 29. 30. és 31-én és sept. 2. és 3-ik napján történik, d. e. 8 órától 12-ig az igazgatósági irodában. Sept. 2. 3. és 4-ikén a javító és pótvizsgálatok tartatnak meg. A fölvétel feltételei következők:

1. A reáliskola I-ső osztályába szabályszerűen csak oly tanuló léphet, ki a 9-ik évet betöltötte s 12 évvel nem idősebb, mely körülmény keresztlevél, illetőleg születési bizonyítvány alapján igazolandó, 12 évvel idősebb fiu fölvétele fölött a tanári testület határoz.

2. Minden az I-ső osztályba felveendő tanuló kivétel nélkül felvételi vizsgálatot tenni tartozik, melynek tárgyát a magyar nyelv, német ajkuakra nézve a német nyelv, a számtan és földrajz képezi.

Az ismeretek mértékére nézve kívántatik:

A magyar nyelvből értelmes folyékony olvasás, az egyszerű, bővített és összevont mondat, a név és birtokragok, beszédrészek, név- és igeképzők.

A német nyelvből csak oly német ajkuak vétetnek vizsgálat alá, kik magyarul nem tudnak; ezektől ugyanazon nyelvtani megfelelő ismeretek kívántatnak, mint a magyaroktól anyanyelvökre nézve.

A számtanból a tizedes számrendszer tudása 1000-ig, az egész számok és köz. törtek 4 alapművelete.

A földrajzból a földnek a naphoz való viszonyából eredő tűnemények, a föld alakja, mozgása, szélességi és hosszassági körök, a vizek, sziget, félsziget, föld és tengerszorosok ismerete; Magyarország fekvése, hegy-, és vízrendszere.

A fölvételi vizsgálatok a fölvétel napjain tartatnak délután.

3. A felsőbb osztályokba való fölvétel a megelőző osztálynak sikeres végeztétől függ, és vagy arról tanuskodó nyilvános iskolai okmányok (bizonyítvány és értesítő), vagy ezek hiányában külön vizsgálat alapján történik. Ha ez okmányokból az következtethető, hogy a felvétetni kívánó tanulónak előmenetelét azon osztályba, melybe felvétetni kíván alig remélhetni, akkor a tanári kar az illető növendéket felvételi vizsgálat alá veszi, sőt annak eredményéhez képest alsóbb osztályba is sorozhatja.

4. A bizonyítvány nélkül jelentkező tanuló rendszerint csak abból az osztályból bocsáttatik vizsgálatra, melybe koránál fogva helyezhető. A vizsgálat ily esetben írásbeli és szóbeli s oly módon tartandó, hogy a tanulónak a megelőzőtt osztályok összes tanulmányaiban való jártassága kellőleg kitűnjék. Az ily vizsgálat díja a tandíjon felül 10 frt az igazgató számára, és 5 frt minden tantárgyért, melyre a vizsgálat kiterjesztendő.

5. Minden tanuló a felvételre végzett tanulmányairól való bizonyítványával személyesen, atyja, anyja vagy gyámja, illetőleg azoknak valamelyik külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál, és az illető osztály főnökénél jelentkezni. Azon szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük vagy gyámfiuk fölvételekor alkalmas helyettest kötelesek bemutatni, kire a házi felügyelet és nevelésre nézve kötelességüket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésére bizott tanulóra nézve az igazgatóság értesítését elfogadhasssa. A más intézetekből jövő tanulók, ha a sopronyi állami főreáliskolában ezelőtt beiratva nem voltak, mint tanszer és könyvtár járulékot 2 frt 10 kr. fizetnek; ezenkívül tartozik mindenki az ifjusági könyvtára 1 frtot, az értesítőre 50 krt, tintára 20 krt fizetni. Az

egész évi tandíj 12 frt, melynek fele a beiratáskor, a második fele pedig február hóban lefizetendő. A tandíjmentesség elnyerésére vonatkozó kérvény sept. hó 20-ig az igazgatóságnál benyújtandó, ezen idő után érkező kérvények tekintetbe vétetni nem fognak. Azon szegény tanulók, kik folyamodás esetére időközben tandíjmentességet nyernek a lefizetett tandíjt visszakapják. A tandíj beszedésével Ulber Mátyás r. tanár van megbízva.

6. Az angol és latin nyelvért 10 frt, a gyorsírázatért 4 frt, énekért 2 frt, zenéért 10 frt fizetendő évenként, a vegygyakorlatokért havonként 2 ft.

7. Vidéki tanuló számára szállás előbb nem fogadható míg a szülők vagy megbízottjaik a szállásadó nevét az igazgatónál be nem jelentik.

Tekintettel azon rendkívüli befolyásra, melyet a házi körülmények a tanulóra gyakorolnak, lehetetlen ez alkalommal nem hangsúlyoznom, miszerint gyermekeik elhelyezésére a szülők a legnagyobb gondot fordítsák és csak kellő és helyesen történt megbírálás után határozzák el a választást. Számos jó család e célra bejelentvén magát nálam, a szülőknek mindig szívesen szolgálom tanácscsal. Fel akarom egyuttal hívni a szülők figyelmét azon körülményre, miszerint e városban Csöndes Ferenc ur tart fen e célra tökéletesen megfelelő tápintézetet, melyben lelkiismeretes felügyelet mellett, a tanuló szellemi foglalkozására is felügyelnek. Következő sorok ezen tápintézetet illetőleg bővebb felvilágosítást adnak.

A tápintézetbe felvett tanulók a korukat megillető nagyobb szabadsággal ugyan, de az erkölcsi és tanulmányi ellenőrzés által feltételezett házi rendszabályok korlátai közt laknak az intézetben, pótoktatást nyernek azon tantárgyakban, melyekben gyengék, valamint külön, rendszeres oktatást nyernek a német- és a francia nyelvben, a fősulyt e nyelvek gyakorlati elsajátítására fektetvén. Ezen kívül azon tanulók, kiknek szorgalmában megbízni nem lehet, kötelesek a fela d o t t l e c k é t meghatározott időben felmondani, hogy az iskolába késületlenül ne menjenek. Szóval részesülnek minden lehető támogatásban tanulmányaikat illetőleg is.

A tápdíj egy iskolaévre a reáltanoda alsó négy osztályát látogató növendékért 450 frt; a reáltanoda felső négy osztályát látogató ifjakért pedig 500 frt, mely két egyenlő részben t. i. az iskolaév elején és közepén előlegesen fizetendő. Kívánatra a fizetés negyedévi — vagy havi részletekben is teljesíthető.

A fönnebbi összegért a növendék lelkiismeretes, gondos nevelésben részesül; kap teljes élelmezést, lakást, szolgálatot, mosást és mindennemű gondozást; oktatást nyer a német- és francia nyelvben és a fegyvergyakorlatokban.

A z e n e k ü l ö m b ö z ő n e m e i b e n , a n g o l n y e l v b e n , l o v a g l á s b a n s t b . a szülők határozott kívánatára, külön mérsékelt díj fizetése mellett adatik oktatás.

8. Évközben az iskolát fontos ok nélkül változtatni nem szabad; a felvétel azért csakis a változtatás okának fontos igazolása mellett s oly bizonyítvány alapján érhető el, melyből kitűnik, hogy az illető az utolsó időig szabályszerűen látogatta az osztályt, melybe rendes tanulónak felvétetni kívánkozik.

9. Azon izr. vall. szülők, kik kívánják miszerint a tanév lefolyása alatti ünnepnapokon fiaik sem rajzoljanak, sem írjanak ebbeli kívánságaikat sajátkezűleg aláírva a beiratás alkalmával nyujtsák be az igazgatóságnak.

sopronyi vasárnapi kereskedelmi iskola

1877/78 évi

értesítője.

1. Az iskola fentartója : a sopronyi kereskedelmi testület.
2. Az iskola felügyelője : Zergényi Gyula, keresk. társulati elnök.
3. Az iskola igazgatója : Salamin Leo, főreálisk. kir. igazgató.
4. Tanárai: 1. Bayer Ferenc. 2. Dubrovics Sándor. 3. Fialowski Lajos dr. 4. Kaiser Sándor. 5. Kárpáti Károly. 6. Rösch Frigyes.

A kereskedelmi iskola az 1877/78. tanév kezdetével újjá szerveztetvén, az állami reáliskola igazgatója vezetése alá helyezettett; a reálisk. tanári karának egyes tagjai tanítottak.

A tanév első felében Kaiser Sándor városi pénztárnok tanította a III. osztályban a könyvvitelt és váltóismét, kinevezetvén azonban az Észterházy hrcg. zárgondnoksága által főszámvevőnek, itteni állásáról lemondott. Az iskola benne buzgó, alapos szakismeretekkel bíró tanárt veszített. Helyét Dubrovics Sándor takarékpénztári hivatalnok foglalta el.

Az 1877/78 évi órarend.

Osztály	$\frac{1}{2}$ 11 – 11-ig	11 – $\frac{1}{2}$ 12-ig	$\frac{1}{2}$ 12 – 12-ig	2 – 3-ig	3 – 4-ig	4 – 5-ig
I.	Földrajz Dr. Fialowski L.	Magyar Bayer F.		Német Bayer F.	Szépírást Dr. Fialowski L.	Számtan Rösch Fr.
II.	Könyv- vitel Rösch Fr.	Számtan Rösch Fr.		Földrajz Dr. Fialowski	Magyar Bayer F.	Német Rösch Fr.
III.	Magyar Kárpáti Károly	Német Kárpáti Károly	Áru- ismeret Dr. Fialowski L.	Számtan Rösch Fr.	Könyv- vitel Dubrovics S.	Váltójog Dubrovics S.

Vizsgálatok sorrendje.

1878. június hó 30-án: reggeli 10 $\frac{1}{2}$ órakor I. oszt. földrajz, magyar-, német-nyelv, számtan. d. u. 2 órakor II. oszt. könyvvitel földrajz, magyar-, német nyelv. d. u. 3 $\frac{1}{2}$ órakor III. oszt. magyar-, német nyelv, könyvvitel, váltójog, számtan.

A tanulók névsora és foglalkozása.

I. osztály.

F. sz.	Név	Kinek üzletében van	Üzletág
1	Benedek Gyula	Lenk Samu	fűszer kereskedés
2	Böhm Mihály	Rath Ágost	vas "
3	Buocz József	Purt J. Sándor	kelme "
4	Braunsier Gyula	Németh Kálmán	fűszer "
5	Brunner Ede	Szép István	" "
6	Eder Béla	Pachhofer Lajos ifj.	norinbergi "
7	Huszár Géza	Wrchowszky Rudolf	fűszer "
8	Péterffy Kálmán	Hauer testvérek	fűszer "
9	Pistl Max	Spiegel János	fűszer "
10	Reiner Jenő	Gallauner Antal	kelme "
11	Schlauf Albert	Zettl és Szöllősy	posztó "
12	Schügerl Károly	Schügerl Sándor	fűszer "
13	Vettermann Mihály	Triebaumer András	kelme "
14	Wagner Ferenc	Gallauner Antal	" "
15	Wagner Nándor	Ziegler J. G.	fűszer "
16	Wetzer István	Müller Paulin	" "
17	Wukovits János	Schmidt Mátyás	" "
18	Wolf Jenő	Thiering Nándor	vas "
19	Zechmeister József	Schügerl Sándor	fűszer "

K i l é p t e k :

Bauer Imre, Renner Sándor, Schütz Antal.

Összesen : 22.

II osztály.

F. sz.	Név	Kinek üzletében van	Üzletág
23	Beranek Albrecht	Müller Paulin	fűszer kereskedés
24	Bischoff József	Russ J. Baptist	" "
25	Brandl Gustav	Müller Ferenc	" "
26	Czegka István	Gallauner Antal	kelme "
27	Dorfmeister János	Müller Ferenc	fűszer "
28	Ganzer Károly	Pinterits Károly	" "
29	Hagemeister Henrik	Hauer testvérek	" "
30	Kamer Lajos	Graf Viktor	kelme "
31	Kundt Ágost	Russ J. Baptist	fűszer "
32	Nagy Károly	Ziegler J. G.	" "
33	Nessel Lajos	Szép István	" "
34	Payer Lajos	Zergényi Gyula	" "
35	Pfeiler Samu	Jány Ferenc	divatáru "
36	Plöchl József	Eybeck Alfréd	fűszer "
37	Schmidl Károly	Gallauner Antal	kelme "
38	Strahner Károly	Schmidt M.	" "
39	Schmidt Frigyes	Müller Paulin	fűszer "
40	Szabó Ernő	Gallauner Antal	kelme "
41	Teicher József	Graf Viktor	" "
42	Tiefbrunner Gyula	Guggenberg Ede	norinbergi "
43	Wischy Lajos	Zergényi Gyula	fűszer "

K i l é p t e k :

Ebner Lajos, Höhne Ernő.

Összesen : 23.

III. osztály.

F. sz.	Név	Kinek üzletében van	Üzletág
46	Németh Viktor	Schügerl Sándor	fűszer kereskedő
47	Payer Ferenc	Wrchovszky R.	" "
48	Schöll Lajos	Lenk Samu	" "
49	Schuszter Károly	Flandorfer I. lovag	bor "
50	Sikora Gustav	Gross J. és I.	kelme "
51	Szaivert József	Zergényi Gyula	fűszer "
52	Wödl Ádám	Tiefbrunner T.	kelme "

K i l é p e t t :
Ludwig Károly.

Összesen : 8.

Jelentkezés az 1878/79 tanévre.

A felvételt ohajtók tek. Zergényi Gyula kereskedelmi testületi elnök által történt felvétel után, a beiratásra sept. hó 1-én a főreáliskolai igazgatósági irodában tartoznak megjelenni.

A tanítás szeptember hó 7-én veszi kezdetét.

Soprony 1878 jun. 25-én.

Az igazgatóság.

